

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η Ειδική αγωγή στην Ελλάδα σήμερα

Οι σαμαράδοι στη Νιάουστα

«Το γλωσσικό
ιδίωμα
της Νάουσας»
Βιβλιο-
παρουσίαση

Τα
ακαρεοκτόνα

φωτ. Σαμαράδες

Η μάχη της Γκολιτσιάνης (Λευκαδίων)

Ποικιλίες ροδακινιάς - νεκταρινιάς

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νά προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νά μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1989

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φίλιππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ..

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1990
Έτος ΙΔ - Τόμος Ζ - Τεύχος 50

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιαλα Ζεγκίνη
Λευκή Σαμαρά

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Βασ. Φιλίππου 21 - 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος 60-331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Σαμαράδες - (Αρχειό Τάκη Μπαΐτση
φωτ. Χρ. Μητσιάνη)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 Τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη.

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά Γλωσσολογικά

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ. Η μάχη της Γκολιτσιάνης (Λευκαδίων)	σελ 4
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ Θ. Αναμνήσεις από τη παλιά Νάουσα	9
ΜΠΑΪΤΣΗΣ ΔΗΜ. Οι μεταξοποιοί	10
ΣΠΑΡΤΣΗΣ ΝΙΚ. Οι σαμαράδοι στη Νιάουστα	12
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ Θ. Σύντομα Ετυμολογικά (Ημαθία Βεριοί - Αραπίτσα - Βερμιο)	13
ΧΙΟΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡ. Οι Δραγοβίτες και η επισκοπή τους	19
ΧΙΟΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡ. Το γλωσσικό δίδωμο της Νάουσας	
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥΣ. Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας	20
ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛ. Δημοτικά τραγούδια	22

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά Παιδαγωγικά — Ιατρικά

ΡΟΥΓΓΟΣ ΔΗΜ. Ειδική αγωγή στην Ελλάδα σήμερα	23
ΜΠΑΪΤΣΗΣ ΔΗΜ. Βαλεντινή Μηττα - Νανα Σιοτρη	28
ΣΙΔΕΡΑΣ ΑΝ. Μετεωρολογικά στοιχεία Δεκαετία 1980 - 1989	32

Γεωργικά — Δενδροκομικά Αμπελουργικά

ΣΙΜΩΝΗΣ ΑΣ. Γενικές αρχές χρήσης λιπασμάτων	33
ΣΠΙΝΘΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ. Το ακουλήκι των ματιών της αμπέλου	35
ΜΟΝΑΣ ΕΛ. Αντιπαγετική προστασία στη Ακτινιδιά	36
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥ. Τετράνυχος - ακαρεοκτόνα ποικιλίες ροδακινία	
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γεωργικό πρόγραμμα 1989	42

Αγαπητέ φίλε,

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» για την προσφορά των Ναουσαίων στον Μακεδονικό αγώνα, ασχολήθηκε πολλές φορές. Την περίοδο εκείνη ο κ. Μαζαράκης (καπετάν Ακρίτας) συνεργαζόμενος με τους Ναουσαίους ανέπτυξε αξιόλογη εθνική δράση στη περιοχή. Με το ανταρτικό του, σώμα πολέμησε τους Κομιτατζήδες και έδωσε αρκετές μάχες. Μία απ' αυτές ήταν και η μάχη των Λευκαδίων. Σήμερα ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να πληροφορηθεί, κάτω από ποιες συνθήκες διεξήχθη η αναφερόμενη μάχη και ποιά ήταν τα αποτελέσματά της.

• • •

— Τον παλιό καιρό, πριν εμφανισθούν και κυριαρχήσουν τα αυτοκίνητα και τα τραίνα, τα ζώα (άλογα, μουλάρια, γαϊδούρια) ήταν τα μοναδικά μέσα μεταφοράς αγαθών και προϊόντων. Τα καραβάνια βρισκόταν σε ημερήσια διάταξη. Το επάγγελμα του σαμαρά κυριαρχούσε την εποχή εκείνη και απασχολούσε πολλούς ανθρώπους. Ήταν ένα επάγγελμα περιωπής και προσοδοφόρο. Σήμερα οι σαμαράδες ανήκουν πιά στην ιστορία. Συνεργάτης του περιοδικού μας ζωντανεύει αυτό το επάγγελμα και μας λέει αρκετά πράγματα για τη ζωή και τη δουλειά των σαμαράδων.

• • •

Τα «προβληματικά παιδιά» με ειδικές ανάγκες, είναι ένα σοβαρό πρόβλημα που απασχολεί την οικογένεια, την παιδεία και την πολιτεία. Η ίδρυση και η καλή λειτουργία ειδικών σχολείων είναι χρέος της πολιτείας και της κοινωνίας. Για το θέμα αυτό η παιδεία έχει τον πρώτο λόγο. Απαιτείται επίσης μία ευαισθητοποίηση των πολιτών. Ειδικός συνεργάτης του περιοδικού μας παρουσιάζει, το όλο θέμα κατά τρόπο ολοκληρωμένο, το αναλύει σ' όλες τις πτυχές του και προτείνει λύσεις. Ας ενημερωθούμε κι' εμείς.

• • •

— Πριν λίγο καιρό είδε το φώς της δημοσιότητας ένα βιβλίο του Στ. Αποστόλου με τον τίτλο «Το γλωσσικό δίδωμο της Νάουσας». Είναι μία μεγάλη προσφορά στον τόπο. Στο σημερινό τεύχος ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να σχηματίσει μία εικόνα για την ποιότητα και την αξία του βιβλίου διαβάζοντας τα σχετικά δημοσιεύματα του τοπικού τύπου και τις σχετικές κριτικές των ειδικών επιστημόνων.

• • •

— Και κάτι που ενδιαφέρει τους αμπελουργούς. Παράλληλα με τα δενδροκομικά θέματα θα δημοσιεύονται, σε κάθε τεύχος και αντίστοιχα επίκαιρα, θέματα αμπελουργικής φύσεως.

• • •

Σημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ. Με το σημερινό τεύχος διανέμεται και το ευρετήριο ύλης χρονικής περιόδου 1986 - 1987 (5ος τόμος).

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	1.200
Δημοί - Κοινοίτητες - Συνομοί	2.500
Εξωτερικού δολλάρια	25

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΚΟΛΙΣΙΑΝΗΣ (ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ)

(Μία προσπάθεια του ανταρτικού σώματος του Κ. Μαζαράκη (Ακρίτα) για την εξουδετέρωση φωλιάς κομιτατζήδων οχυρωμένων στο χωριό Γκολισιάνη Νάουσας την 30.5.1905).

Μετά τη μάχη της Σιουμπανίτσας¹ στο Βέρμιο την 5.5.1905 και ύστερα από σχετικές πληροφορίες που περιήλθαν εις γνώσιν του Κ. Μαζαράκη² (καπετάν Ακρίτα) ότι στο χωριό Γκολισιάνη³ ανατολικά της Νάουσας, βρίσκονταν κρυμμένος ο Βούλγαρος αρχικομιτατζής Λούκα⁴ με το ένοπλο σώμα του, ελήφθη η απόφαση από τον πρώτο να προσβληθεί το χωριό αυτό με σκοπό, αφ' ενός μὲν την πλήρη εξουδετέρωσή του Λούκα και των υπ' αυτόν ανδρών, αφ' ετέρου δέ την τιμωρία των κατοίκων εκείνων του χωριού οι οποίοι διέκειντο εχθρικά προς τα ελληνικά ανταρτικά σώματα.⁵

Ο επί κεφαλής της Επιτροπής Μακεδονικού Λεγώνα Νάουσας γιατρός Χρ. Περδικάρης⁶ προσπάθησε να πείσει τον Μαζαράκη να μὴν πραγματοποιήσει την επίθεσή του γιατί, όπως του αποκάλυψε, από ακριτομύθιας Ναουσαίων, είχε πληροφορηθεί ότι ο Λούκα ήταν ενήμερος των προθέσεών του και ότι προετοιμαζιέμενος κατάλληλα ανέμενε την επίθεσή του.⁷

Η λεπτομερής περιγραφή της μάχης της Γκολισιάνης την 30ή Μαΐου 1905 ενυπάρχει στην από 31.5.1905⁸ εμπιστευτική αναφορά του Κ. Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτα) προς το Κέντρο (Θεσ) νίκης) η οποία εστάλη μέσω του Σπύρου Σπυρομήλιου⁹ (Μπούας - Αθάλης) από την οποία παραθέτουμε το πλήρες κείμενο του μέρους εκείνου το οποίο αναφέρεται στη μάχη αυτή:

Φίλτατε Σπύρο,

Σου στέλλω αναφοράν της χθεσινής συμπλοκής με την παράκλησιν να την στείλεις εις το κέντρον.

Τη 30η Μαΐου έλαβον πληροφορίας εκ Νιαούσσης ότι κατά πάσαν πιθανότητα ισχυρά συμμορία Β.¹⁰ ευρίσκετο μεταξύ Τσαρμαρινόδου¹¹ και Γκολισιάνης.

Αμέσως κατήλθον μ' όλην την κόπωση των ανδρών κατόπιν της γνωστής τριήμερου πορείας δια την μεταφοράν σου¹² και διηρμήνθην παρά την Μονήν Προδρόμου¹³ επισκοπών τα περί την Γκολισιάνην. Εξή τησα οδηγούς εκ Νιαούσσης τη συστάσει του Τζώτζη Λόγγου¹⁴ όστις πράγματι μου εχρησίμευσε πολύ απειλώς αυτοός εν ή περιπτώσει δεν προσέλθουν, πράγματι προσήλθον 5 εν οίς ο Κότας Κοτσογιώργος αποδειχθείς άριστος οδηγός και άριστος πολεμιστής και οι άλλοι επίσης ικανοί (δραγάται κατά το πλείστον), επίσης προσήλθον 3 εθελονταί εκ Νιαούσσης. Κατά την δύσιν του ηλίου διηρμήνθην προς την Γκολισιάνην εκτελέσας πορείαν 1 1/2 ώρας, εχωρίσθημεν εις 3 τμήματα τα 2 μικρότερα εκ 12 ανδρών έστειλα κατέλαβον επικαίρους θέσεις προς Ν¹⁵ και Δ¹⁶ ίνα εμποδίσουν έξοδον ή επίθεσιν εκ Κοπάνοδου¹⁷ εγώ δέ μετά 33 ανδρών και 3 οδηγών διηρμήνθην προς τα ΒΑ παρκαμάψας το χωρίον.¹⁸

Φαίνεται ότι το χωρίον κατείχετο υπό των κομι-

τών διότι μόλις επλησιάσαμεν αντελήφθημεν τα καραούλια φεύγοντα και το ισχυρότερον τμήμα εξ 60; ανδρών εξερχόμενον Β.Α. Μόλις επροφθάσαμεν να ταχθούμεν εις ακροβολισμόν καταλαβόντες χάνδακα τινα, οι άλλοι Βούλγαροι κατείχον τās ακραίās οικίās και την εκκλησίαν αφ' ών έβαλλον κατά των 2 τμημάτων. Η κυρία προσβολή εγένετο παρ' εμού διευθύνοντος το μεγαλύτερον τμήμα εντελώς εις τον κάμπον υπό την πανσέληνον.

Οι πυροβολισμοί ήρχισαν εξ αποστάσεως 50 βημάτων, το όλον των λαβόντων μέρος Βουλγ.²⁰ θα υπε-

Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

ρέβαινε τους 100 πάντες με MANENHER.²¹ εγώ το όλον διέθετον 57 με τους οδηγούς. - μετά 1 ώραν διέταξα έφοδον πάντες εξήλθον του μικρού χάνδακος τρέχοντες προς τα εμπρός ενώ οι Β.²

² απέκρουον πυροβολούντες. Κατά την έφοδον εφρονεύθησαν 2 εκ των ημιτέρων (Μίτσης Τάσσου εκ²³... Ηλίας) και Ντώνης Ντίντος εκ Νιαούσσης οδηγός. - επληρώθησαν δε 2 οι Βάδος²⁴ εκ Χειμάρρας και Δανίστας²⁵ εκ Φθιώτι-

δος. - ο πρώτος σοβαρώς.

Υποθέτω να εφρονεύσαμεν πολλούς. μετά την καταδίωξιν επεστρέψαμεν.

Συγχρόνως εκ Τσαρμαρινόδου και εκ Κοπάνοδου διηρμήνοντο τμήματα Βουλγ.²⁶ εκτελούντα συμπυροκροτήσεις εις μεγάλην απόστασιν. η ώρα ήτο 12 Μ. Μ. απεφάσισα συγκέντρωσιν και κατάληψιν των υπερθεν του χωρίου λοφοσειρών ίνα μή αποκοπώμεν εις τον κάμπον εάν εγένετο προσβολή εκ Βορρά και Ν.²⁷ (Τσαρμαρινόδοι Κοπάνοδο) ή του στρατού εκ Νιαούσσης 1 ώρα απόστασις (και όστις πράγματι εξήλθε) .- οι τραυματιζαί μας έφερον μεγάλας δυσκολίας εις την πορείαν. - ο εις εξέπνευσε καθ' οδόν. - (Μίτσης) . - απαράιτητον να παρηκολουθώντο τα σώματα υπό 1 ή 2 μεταγωγικών δια τους τραυματιζας. - ευτυχώς είχομεν αποθέσει τας κάππας προηγουμένως εις το σάμαρι αίτινες εδάρυνον ένεκα της προ της συμπλοκής ραγδαίας βροχής.

Συμπέρασμα. - Δυσχερέστατον να εισέλθη τις εις το χωρίον φανατισμένον και φυλασσόμενον. - απόλυτος ανάγκη δια τολούτας προσβολάς μεγάλων σωμάτων ως ήτο χθες ίνα ή δυνατή η περικύκλωσις και...²⁸ θέσεις μας πάντοτε ένεκα ενεργειών μας εις άγνωστον έδαφος ή νύκτωρ κατά θέσιν κατελημμένην εκ των προτέρων. - πλεονεκτούμεν όμως πάντοτε ένεκα της σκοπευτικής υπεροχής μας και του επιθετικού, παρ' όλας τας δυσχερείας ας παρουσιάζει εις τας σκοπεύσεις και η νύκτα, το αφανές σχεδόν των πυρών των ικανών οπλιτών.

Ήδη ελημερίσαμεν μακράν. Είναι ανάγκη να προστατευθή η πολυμελής οικογένεια του εκ Νιαούσσης Ντώνη²⁹ με 6 μικρά τέκνα και η απορφανισθείσα οικογένεια του Μίτση εκ... τέκνων μικρών. - το τε-

λευταίον το ζητώ και εξ ιδίας υποχρεώσεως διότι και ζώντος του είχαν υποσχεθή την εκπαίδευσίν των (χοράκιον 10-12 και άρρωστον). μοί προσέφερε δε πολ-
λὰς υπηρεσίας.

Εκ της συμπλοκής έλειπεν ο Μανώλης³⁰ επ' α-
δεία εις Ν.³¹ αφιχθείς όμως μόνος μετά την συμπλο-
κήν^{31β}
ως και οι νέοι μή προφθάσαντες να ετοιμασθώσιν.

Έχομεν απόλυτον ανάγκην αναπαύσεως και ε-
πιδιορθώσεως υποδηλώσεως.

Σήμερον αφίκοντο οι 2 Νικητόπουλοι. ο δεκα-
νέυς, ο Γιάννης εκουράσθη καθ' οδόν. φοβούμαι ότι
δεν θα ανθέξῃ.

Σε φίλῳ
Κώστα³²

Από τον ίδιο (Κ. Μαζαράκη) ακολουθεί η απο-
στολή δεύτερης εμπιστευτικής αναφοράς προς το Κέν-
τρο με παραλήπτη τον Νάση³³ και ημερομηνία σύν-
ταξης την 1η Ιουνίου 1905. Ακολουθεί η παράθεση
του πλήρους κειμένου των τμημάτων εκείνων της α-
ναφοράς τα οποία σχετίζονται με τη μάχη της Γκολι-
σιάνης. Δεν θα πρέπει να διέλθει απαρατήρητο το γε-
γονός ότι από τον συντάκτη της διατυπώνονται μερι-
κές υπόνοιες περί κατ' επανάληψη δολοφονικών απο-
πειρών εναντίον του που έγιναν από σπλίτη του σώ-
ματός του (συμπλοκή Γραμματικού³⁴ και μάχη Γκο-
λισιάνης) ο οποίος -όπως έχει περιέλθει εις γνώσιν
του- «...εuryσκετο εις σχέσεις μετά του Βουλγάρου
πράκτορος εν Αθήναις».

*1 Ιουνίου

Φίλτατε Νάση,

Σου ανακοινώ σήμερον ότι ο έτερος τραυματίας
μας Νικ. Βάθος το γενναιότερον και ωραιότερον πα-
ληκάρι μας απεδίωσεν εν Νισούστη.

Έξησε ως 3 ημέρας. - σου σημειώ ότι κατά την
πρώτην νύκτα ότε ωδηγήθη εις Ν.³⁵ ουδείς τον εδέ-
χετο! - παρ' ολίγον να εκπνεύση εις την θύραν του
ΝατζηΔόμνα³⁶ γαμβρού του Προκόπη!³⁷ ταύτα πάντα
γενόμενα γνωστά δυστυχώς εις τους άνδρας φέρουσιν
εις σκέψεις. σου έγγραφα ότι ο Ευάγγελος Παπαζαχα-
ρίου εκ Σωχού και Παν. Κρητικός εξ Ασθεστοχωρίου
εγκατέλιπον τας τάξεις των χθες. - υποθέτω από δει-
λίαν. - Απολύσατέ τους.

Έχω μίαν υπόνοιαν ήν δεν τολμώ και να εκφρά-
σω, αλλά θα σου την γράψω. - ο Παν. Κρητικός ευρί-
σκετο εις σχέσεις μετά του Βουλγάρου πράκτορος εν
Αθήναις. - εφαινετο έχων πολύν ζήλον αλλά... τρίς
έκαμην το λάθος να πυροβολήση τυχαίως. Προχθές δέ
κατά την μάχην επυροδόλησεν εμέ εξ όπισθεν!! - μό-
λις εσώθην. - ήτο τυχαίον εκ πανικού; ίσως.

Οπωσδήποτε επιστήσατε την προσοχήν σας. - το
αυτό έκαμην εις την συμπλοκήν του Γραμματικού
πάλιν εναντίον μου, οι άνδρες είναι: πεπεισμένοι περί
τούτου. εγώ το ανήρσα και το εθεώρησα αστείον, αλ-
λά είναι αληθές.

Χθες μετέδωσαν επί τόπου αι αρχαί εις Γκολισιάν-
ην. - λέγεται ότι εύρον εις πλείστα μέρη αίματα. -
οι Τούρκοι στρατιώτες αναδιβάζουν τον αριθμόν εις
80!! τούτο είναι: πλείον βεβαίως. - 10 ζώα νεκρά
συνήντησε τις Τούρκος. τραυματία: άγνωστοι. το χω-
ρίον ήτο κενόν των κυριωτέρων κατοίκων - άρα μιας
ανέμενον. - εις τον Ιδάντζην³⁸ έγγραφα να έλθῃ ως υ-

παρχηγός και φίλος ως εξ αρχής.

.....³⁹

Με τρίτη, κατά σειράν, εμπιστευτική αναφορά
του προς το Κέντρο με παραλήπτη πάντα τον Νάση
και ημερομηνία σύνταξης της την 6η Ιουνίου 1905,
μεταξύ των άλλων ο Μαζαράκης επανέρχεται με νεώ-
τερα περί της συμπλοκής της Γκολισιάνης ενημερω-
τικά στοιχεία και μάλιστα, πέραν αυτών, αναφέρεται
και στην ύπαρξη και τον τρόπο αντιμετώπισης διαφό-
ρων άλλων προβλημάτων, δεν παραλείπει δε να τονί-
σει ότι: «...οι πτωχοί Ναουσαίοι προσφέρουν μεγάλην
συνδρομήν εν αντιθέσει των προκρίτων».

Παρατίθεται το πλήρες κείμενο των σημείων ε-
κείνων της εμπιστευτικής αναφοράς τα οποία σχετί-
ζονται με τα προαναφερθέντα:

«6 Ιουνίου Δια Θεσσαλονίκην

Φίλτατε Νάση,

Έλαβον τας 2 επιστολάς σου.-

Ο Ιδάντζης θα προσφέρει μεγάλας υπηρεσίας
προσωρινώς ανασυντάσων το κέντρον. - Δεν φαντά-
ζεσαι τί αταξία επικρατεί! - ευτυχώς ήρχισαν να τα-
κτοποιούνται... επιμελεία Ιδάντζη ώρισα κέντρο περι-
θάλλειως τη προτάσει Προκόπη τραυματιών και ασθε-
νών δι' ούς θα υπάρχει ευνοπογράφως σημειώσις μου
με την κρυπτογραφικήν υπογραφήν κάτωθι του Κώ-
στας - Δύμιος.-

Αι δαπάναι λέγουσιν δι' αυτούς θα αφορούν ιδιαι-
τερον ταμείον εισφορών υπάρχον εν Τζωτζη Λόγγω,
Δ. Τουρμπάλη.⁴⁰ Κ. Λαμνίδη,⁴¹ δια τους λοιπούς α-
ποχωρούντας ή λιποτάκτας να τους αφήσουν εις την
τύχην των.

Κατήρτισα κατάλογον όπλων και ιματισμού των
αναχωρούντων συνέλεξα ό.τι ηδυνάμην. τα όπλα και
φυσ. τα έχῃ εντός σπηλαίου ο Νέστωρ⁴² οδηγός μας
μέχρι 43: όπλα, 5400 φυσ. περισσεύουν δε αρκεταί
κάπκαι ώστε περίπου να δύνανται χιμέσως να ενδύω-
νται και σπλίζονται νέοι σπλίται.

Συμφωνώ εις τας περί Φλώρου⁴³ ιδέας σου, αλ-
λά είτε διότι είναι απησχολημένος και ιδιαιτέρως
εν εργασία, είτε εξ αντιδράσεων δεν επήρκει. ο δέ Ερ-
μής⁴⁴ είναι.

Συμβαίνει και το εξής άτοπον οι αναχωρούντες
ενδύονται τα ενδύματα άτινα τοις παρέχουν οι φιλο-
ξενούντες Νικουσαίοι και έπειτα δεν επιστρέφονται.
τούτο πρέπει να διορθωθή. Σημειώνω ότι οι πτωχοί
Νικουσαίοι προσφέρουν μεγάλην συνδρομήν εν αντιθέ-
σει των προκρίτων,⁴⁵ ιδίως εις φιλοξενίαν και απηγο-
ρευσα μὲν τούτο, αλλά δεν τους έχω εις το χέρι. - δεν
πρέπει λοιπόν να αδικούνται δι' απωλείας και των
ενδυμάτων των. - Απαραίτητον να υπάρχῃ και εις το
κέντρο Θεσσαλ.⁴⁶ ειδική υπηρεσία δια την αποστολήν
των ενδυμάτων. - άλλως το κέντρον Ν.⁴⁷ να πληρώνῃ
αποζημιώσεις.-

Τα της συμπλοκής συνέδωσαν ως σας έγγραφα.-
Ναί μὲν μας ανέμενον. και μάλιστα και εκ των υστέ-
ρων τουφεκούντες είχαν και προχώματα (λάκκους),
αλλά τοιαύτη ήτο η ορμή κατά την έφοδον ώστε ε-
ξήλθον των λάκκων και έφευγον. εκεί δέ φαίνεται ε-
φονεύθησαν και επληρώθησαν οι πλείστοι 32 εξακρι-
βωθέντες. ως ο ίδιος Μπέης της Γκολισιάνης ευρισκό-
μενος μέσα μαζί με τους κομίτας και λαδών μέρος ωμο-
λόγησε εις τον Προκόπη.

Ο Μίτσας έπεσε βληθείς υπό 2 σφαίρων όρθιος τρέχων κατά την έφοδον.

Ο Ν. Βάδος επίσης, όρθιος καθ' ήν στιγμήν ητοιμάζετο να ρίψη βόμβαν.

Φαίνεται ότι δεν επρόφθασαν να καταλάβουν θέσεις ή αργά ειδοποιήθησαν ή έσπευδαν να αναχωρήσουν του χωρίου και τους προκατελάδοιεν. άλλως δεν εξηγείται το πράγμα.

Η Γκολισιάνη ηργημώθη εντελώς φυγόντων πάντων των κατοίκων εις Βέροιαν και άλλα χωρία. - τους έστειλον επιστολήν. - 'Όλοι του κάμπου είναι φανατισμένοι Βούλγαροι παρ' όλους τους διαταγικούς τινών. - τον Κουτσογιώργον έβαλα εις τα αήματα και θα με βοηθήση εις μικράς αλλά σπουδαίας επιχειρήσεις κατ' κτίμων. -^{47β}.

Χθες επέδωλον τιμηρίαν εις τινα Νιαουστινόν⁴⁸ όστις μόνος δεν έκλεισε το μαγαζί του κατά την κηδείαν του φονευθέντος, πρόστιμον 10 λιρών δια την οικογένεια του θανόντος. - εφοβήθη και τας έδωσε έστειλεν όμως...⁴⁹ και έκαμα την εξής υποχώρησιν να μεταδή ο ίδιος και θάψη τον φονευθέντα επί τόπου Μίτσιν. εδέχθη. και τότε τας επέστρεψα.

Σός
Κώστας⁵⁰

Πλήθη Ναουσαίων είχαν συρρεύσει τα μεσάνυχτα κι' ενωρίτερα στο Κιόσι,⁵¹ φυσικό εξώστη της πόλης και επειδή ήταν και πανσέληνος με στραμιμένα τα βλέματά τους προς την κατεύθυνση της Γκολισιάνης, παρακολουθούσαν το φαντασμαγορικό θέαμα που συνέθεταν οι λάμψεις από τις εκπυρσοκροτήσεις των όπλων και τις εκρήξεις των βομβών χειρός, σ' όλη τη διάρκεια της μάχης.

Τα τμήματα του τουρκικού στρατού τα οποία ήταν στρατωνισμένα στη Νάουσα, παρ' ότι κινητοποιήθηκαν, απέφυγαν να αναμιχθούν στη σύρραξη και μόνο τις πρωϊνές ώρες, όταν το πεδίο της μάχης είχε εκκενωθεί εντελώς από τα εμπόλεμα μέρη, βγήκαν σε καταδίωξή τους, χωρίς αποτέλεσμα, φυσικά.

Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι, παρ' όλο που από πλευράς των ελληνικών ανταρτικών ομάδων δεν επιτεύχθηκε εντελώς ο αντικειμενικός στόχος που ήταν η πλήρης εξόντωση του Λούκα και των υπ' αυτόν κομιτατζήδων, καθώς και η τιμηρία των κατοίκων εκείνων που πρόσκεινταν φιλικά προς αυτούς, εν τούτοις, γενική υπήρξε η εντύπωση μετά τη μάχη, ότι, η έντονη επιθετική πρωτοβουλία την οποία ανέπτυσαν τελευταία, προβλημάτισε σοβαρά το Βουλγαρικό Κομιτάτο.

Βιβλιογραφία - Σχόλια - Διευκρινίσεις

(Οι αύξοντες αριθμοί αφορούν στις παραπομπές του κειμένου)

1) Βλ. περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», έκδοση Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης, τεύχος αριθ. 45 Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1988, σελ. 147 - 151 και 168 «Η μάχη της Σιουμπανίτσας στο Βέρμιο», ίδιου.

2) Μαζαράκης Κωνσταντίνος, Υπολοχαγός Πυροβολικού. Τον Αύγουστο του 1904 τοποθετείται στο Ελληνικό Προξενείο Θεσσαλονίκης με το ψευδώνυμο Δήμος Στεργιάκης. Αρχές του 1905 αναλαμβάνει την εκπαίδευση ελληνικών ανταρτικών σωμάτων στο κέντρο Βουλιαγμένης, ο

ίδιος δέ τίθεται επί κεφαλής ενός εξ αυτών συνολικής δύναμης τριάντα πέντε ανδρών. Υπαρχηγός του σώματος τοποθετείται ο Κων)νος Γαρέφης από τις Μηλιές Πηλίου και διμοιρίτες οι Παπακυριαζής Σπυρίδων, Επιλοχίας Πυροβολικού, Ζερβογιάννης Δημήτριος, Μπάμπαλης Κωνσταντίνος, Επιλοχίας Πεζικού και Παπακώστας Βασίλειος, Λοχίας Ευζώνων. Αρχές Μαΐου του ίδιου έτους αναλαμβάνει με το υπ' αυτόν ανταρτικό σώμα ένοπλη δράση στο όρος Εέρμιο προσλαμβάνοντας το ψευδώνυμο Ακρίτας. (βλ. σχ. και περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», ό.π. σελ. 147, επίσης: «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ ΓΕΓΟΝΟΤΑ», Έκδοση Γ.Ε.Σ./Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, σελ. 172 - 178. Αθήνα 1979).

3) Γκολισιάνη, Λευκάδια σήμερα. Χωριό της περιοχής Νάουσας 6 χιλιόμετρα περίπου ανατολικά της πόλης, γνωστό στους παλιούς Ναουσαίους σαν Γκουλσιάνη (ουδετέρου γένους).

4) Λούκα Ιδάνωφ, αξιωματικός του Βουλγαρικού Στρατού. Τη νύχτα της όης προς την 7ην Αυγούστου 1906, ο Κωνσταντίνος Γαρέφης πρώην υπαρχηγός του σώματος Μαζαράκη (Ακρίτα) προσβάλλει τα σώματα των Λούκα Ιδάνωφ και Καρατάσιου, επίσης αρχικομιτατζή, στο Τσερνέσοβο (σήμερα Γαρέφης). Κατά τη συμπλοκή φονεύονται οι προαναφερόμενοι αρχηγοί των κομιτατζήδων, ενώ ο Γαρέφης τραυματίζεται θανάσιμα.

5) Βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Απομνημονεύματα) Έκδοση Ι.Μ.Χ.Α.: Κ. Ι. ΜΑΖΑΡΑΚΗ — ΑΙΝΙΑΝΟΣ «Αναμνήσεις»:) σελ. 247 - 249, Θεσ)νίκη 1984.

6) Περδικάρης Χριστόδουλος του Κων)νου, γιατρός, από τη Νάουσα. Διεδραμάτισε ηγετικό ρόλο στην τοπική Επιτροπή Μακεδονικού Αγώνα. Οι γνωριμίες του με πρόσωπα υψηλά ιστάμενα του έδωσαν τη δυνατότητα να προσφέρει σοβαρές υπηρεσίες προς την κατεύθυνση αυτή (περισσότερα βλ. Τάκη Μπάτση «Οι αδελφοί Περδικάρη Χριστόδουλος και Μανωλάκης και η προσφορά τους στον Μακεδονικό αγώνα», περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 44 Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 1988, σελ. 111 και 113).

7) Είναι σαφές ότι, τελικά, ο Μαζαράκης υιοθετεί την άποψη ότι το σχέδιο επίθεσης το οποίο εκπόνησε κατά των κομιτατζήδων στη Γκολισιάνη, περιήλθε εις γνώσιν των τελευταίων ύστερα από καταδοτική ενέργεια. Στην από 6. 6.1905 εμπιστευτική προς το Κέντρο Θεσ)νίκης αναφορά του, μεταξύ των άλλων γράφει «... Τα της συμπλοκής συνέβησαν ως σας έγραψα. Ναί μ'έν μας ανέμενον. και μάλιστα και εκ των υστέρων τουφεκούντες είχαν και προχώματα...» (βλ. κείμενο παρούσας μελέτης). Επίσης, στα απομνημονεύματά του τα οποία συνέγραψε αργότερα, υποπευτεται ως καταδότη κάποιον από το χωριό Τσαρμαρίνοβο, τον οποίο μάλιστα κατονομάζει. Τον καταδότη αυτόν είχε προσλάβει (στην κατά της Γκολισιάνης επίθεσή του) ως οδηγό, ο οποίος μετά τη μάχη έσπευσε να εξαφανισθεί. (βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Απομνημονεύματα) Κ. Ι. Μαζαράκη - Αινιάνος «Αναμνήσεις» σελ. 248. Έκδοση Ι.Μ.Χ.Α., Θεσ)νίκη 1984).

8) Δεν αναγράφεται ημερομηνία σύνταξης στο πρωτότυπο της εμπιστευτικής έκθεσης, όμως, σαφώς προκύπτει ότι συντάχθηκε την επομένη της συμπλοκής, δηλαδή την 31.5.1905. Άλλωστε, η φραστική διατύπωση στην αρχή του κειμένου της: «Σου στέλλω αναφοράν της χρεσινής συμπλοκής...» και στη συνέχεια «... Τη 30η Μαΐου...» (βλ. σχ. κείμενο παρούσας μελέτης) δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολιών.

9) Σπυρομήλιος Σπυρίδων, Υπομοίραρχος. Έδρασε στον Μακεδονικό Αγώνα με το ψευδώνυμο Μπούας - Αθάλης. Το υπό τον Σπυρομήλιο ανταρτικό σώμα το οποίο συνέπραττε με αυτό του Κ. Μαζαράκη στο Βέρμιο, διατάσσεται να απομακρυνθεί από το Βέρμιο προκειμένου να αναλάβει δράση στην περιοχή του Σαρακινόβου όπου οι βουλγαρίζοντες κομιτατζήδες είχαν κατορθώσει να δημιουργήσουν ισχυρά ερίσματα. Την 17 Μαΐου 1905 το σώμα του Σπυρομήλιου προσβάλλεται από βουλγαρίζοντες ένοπλους της περιοχής. Πατετσίν (χωριό Πάτημα σήμερα), ενώ κατευθύνονταν προς Σαρακινόβο.

Ο Σπυρομήλιος τραυματίζεται σοβαρά στο πόδι, μεταφέρεται επί φορείου αρχικά στο Βλάντοβο (χωριό Άγρας σήμερα) και στη συνέχεια στη Νάουσα όπου παρέμεινε επί τρεις μήνες νοσηλευόμενος. Μεταξύ των Ναουσαίων οι οποίοι έλαβαν μέρος στην επιχείρηση διάσωσης και μεταφοράς του στη Νάουσα αναφέρω τους Χρήστο (Τσιάκο) Σιούγγαρη και Μήδη Γκαρνέτα, την πληροφορία οφείλω στον εγγονό του πρώτου Χρήστο Κ. Σιούγγαρη.

10 Β = Βουλγάρων.

11) Τσαρμαρίνοβο. Μαρίνα σήμερα, χωριό της περιοχής Νάουσας.

12) Η μεταφορά του Σπύρου Σπυρομήλιου στη Νάουσα, μετά το τραύμα που δέχτηκε στη μάχη του Πατετσίν έγινε με την προσωπική επίδραση του ίδιου του Μαζαράκη (Ακρίτα).

13) Περί της ιστορικής μονής του Έξω Προδρόμου Νάουσας, καθώς και της σημαντικής συμβολής της στον Μακεδονικό Αγώνα, βλ. περισσότερα: Στέργιου Σπ. Αποστόλου «Ιστορικά της Μονής Έξω Προδρόμου Νάουσας» Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 33 Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1985, σελ. 148 - 154.

14) Τζιωίτζης (Γεώργιος) Λόγγος. Γαμβρός επ' αδελφή του γιατρού Χριστόδουλου Περδικάρη.

15) Ν = Νότον.

16) Δ = Δυσμάς

17) Κοπάνοβο. Κοπανός (Άνω) σήμερα. Χωριό της Νάουσας σε απόσταση 6 περίπου χιλιομέτρων ανατολικά από αυτήν.

18) ΒΑ = Βορειανατολικώς.

19) Εννοεί την Γκολισιάνη.

20) Βουλγ. = Βουλγάρων.

21) Τύπος τυφεκίου.

22) Β = Βούλγαροι.

23) Μίσης Τάσας, οπλίτης του σώματος Κ. Μαζαράκη, καταγόμενος από το χωριό Άγιος Ηλίας Έδεσσας. Αρχικά ανήκε στη δύναμη της 4ης διμοιρίας (βλ. σχ.: Στέργιου Σπ. Αποστόλου «Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΣΙΟΥΜΠΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΟ ΒΕΡΜΙΟ» Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 45, Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1988, σελ. 150).

24) Ο εκ Χειμάρρας Νικόλαος Βάβος δεν περιλαμβάνεται στην ονομαστική κατάσταση των οπλιτών του Κ. Μαζαράκη, δημοσιευθείσα στο περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ δ.π.

25) Ο Δανίστας ήταν Λοχίας Πυροβολικού. (βλ. σχ. περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ δ.π.

26) Βουλγ. = Βουλγάρων.

27) Ν = Νότου.

28) Λέξεις δυνασάγνωστες.

29) Εννοεί την οικογένεια του Ντώνη Ντίντου, Ναουσαίου, οδηγού του σώματός του.

30) Μανώλης. Εννοεί, προφανώς τον Μανώλη Κατσίγαρη. Στα μετέπειτα συγγραφέντα απομνημονεύματά του ο

Κ. Μαζαράκης αναφέρει ότι ο Κατσίγαρης μετέσχε της μάχης της Γκολισιάνης επί κεφαλής τμήματος ανταρτών. (βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Αναμνήσεις) δ.π. σελ. 247). Εάν έτσι έχει το πράγμα, ερευνητέο το σημείο αυτό. Ο Μανώλης Κατσίγαρης, όπως είναι γνωστό, έδρασε στο Μακεδονικό Αγώνα επί κεφαλής σώματος ανταρτών με το ψευδώνυμο Καραμανώλης. Σκοτώθηκε στον Όλυμπο την 20.4.1908.

31) α Ν = Νάουσας.

31) β Λέξεις δυσανάγνωστες.

32) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρχείο μου.

33) Νάσης. Πρόκειται για τον Αθανάσιο Σουλιάτη, Υπολοχαγό Πεζικού, ο οποίος συγκρότησε και διηύθυνε την Οργάνωση Θεσσαλονίκης με το ψευδώνυμο «Αθανάσιος Νικολαΐδης» μέχρι τέλους του έτους 1907.

Τον Αθανάσιο Σουλιάτη αντικατέστησε ο Λουκάς Σακελλαρόπουλος, Ανθυπολοχαγός Πυροβολικού, προσλαβών το ψευδώνυμο «Λ. Αλεξάνδρου».

34) Γραμματίκοβο. Γραμματικό σήμερα, χωριό στην περιοχή Έδεσσας.

35) Ν = Νάουσας.

36) Χατζηδόμνας (ή Χατζηντόμνας). Πρόκειται για τον Κωνσταντίνο Χατζη-Μαλούση, προύχοντα, ιδρυτή του Λαϊκού Κόμματος στη Νάουσα, γνωστού και σαν ΠΟΥ-ΠΟΥΛΟ. Ο Κ. Χατζημαλούσης (όπως και ο Τζιωίτζης Λόγγος) ήταν γαμβρός επ' αδελφή του γιατρού Χριστόδουλου Περδικάρη. (Περισσότερα περί αυτού και του κοινωνικού κινήματος ΠΟΥΠΟΥΛΟ) βλ.: Στέργιου Σπ. Αποστόλου «Ο Λαϊκός Σύνδεσμος Ναούσης ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΠΟΥΠΟΥΛΟ) και το ιδεολογικό του υπόβαθρο». Περιοδικό ΝΙΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 34 Ιανουαρίου - Μαρτίου 1986, σελ. 5 - 12 και 14.

37) Προκόπης. Μάλλον πρόκειται περί του γιατρού Χριστόδουλου Περδικάρη ο οποίος είχε προσλάβει σαν ψευδώνυμο το όνομα αυτό. Τουτό προκύπτει αδιάστα, δεδομένου ότι η σύζυγος του Κ. Χατζηδόμνα ή Χατζημαλούση ήταν αδελφή του γιατρού. Η περίπτωση να πρόκειται για τον Μανωλάκη Περδικάρη, (αδελφό του γιατρού) αποκλείεται γιατί αυτός μέχρι το 1905 ήταν έγκλειστος στις τουρκικές φυλακές, από τις οποίες βγήκε το έτος αυτό με χαμένα τα λογικά του, χαρακτηριζόμενος μέχρι το 1913 (οπότε και πέθανε) σαν «ήρεμος τρελλός».

Ο Τάκης Μπαΐτης γράφει ότι ο γιατρός Χριστόδουλος Περδικάρης έφερε το ψευδώνυμο «Μαχάων». Τουτό έρχεται σε αντίθεση με τα υπό του Μαζαράκη αναγραφόμενα στην από 1.6.1905 αναφορά του προς το Κέντρο Θεσ. νίκης ο οποίος αποκαλεί «Προκόπη» τον αδελφό της συζύγου του Χατζηδόμνα. Δεν αποκλείεται όμως και η περίπτωση να έφερε ο γιατρός και τα δυο ψευδώνυμα (βλ. Τάκη Μπαΐτη «Οι αδελφοί Περδικάρη Χριστόδουλος και Μανωλάκης και η προσφορά τους στο Μακεδονικό Αγώνα». Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 44 Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 1988, σελ. 111 και 113).

38) Ιδαντίσης. Εννοεί σαφώς, τον παλιό οπλαρχηγό κλεφτών Γιοδάνη, ο οποίος μετά τον θάνατο του Παύλου Μελά μετέφερε τη δραστηριότητά του από τη Δυτική στην Κεντρική Μακεδονία.

Τον Μάιο του έτους 1905 η ολιγομελής ομάδα του Γιοδάνη εντάχθηκε στη δύναμη του σώματος Μαζαράκη.

39) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρχείο μου.

40) Δ. Τουρπάλης, Ναουσαίος βιομήχανος, συνεταιρ-
ρος του Λόγγου.

41) Κ. Λαμνίδης. Πεθερός του γιατρού Χριστόδουλου
Περδικάρη.

42) Νέστορ. Εάν δεν πρόκειται περί ψευδωνύμου, τώ-
τε ασφαλώς ο οδηγός αυτός του σώματος Μαζαράκη θα
προέρχεται από τη γνωστή οικογένεια των Νεστοραίων της
Νάουσας.

43) Φλώρος. Πρόκειται περί ψευδωνύμου κάποιου μέ-
λους της τοπικής Επιτροπής Μακεδονικού Αγώνα Νάουσας.
Από το όνομα αυτό η Νάουσα αναφέρεται σε διάφορες ε-
μπιστευτικές εκθέσεις Μακεδόνων οπλαρχηγών και σαν
«Φλώρινα» όπως π.χ. του Ν. Τσίπουρα (Ν. Τράικου) κ.ά.
Είναι πολύ πιθανόν να πρόκειται για τον Σταύρο Χω-
νό ή τον Συνδίκαι, μέλη και οι δύο της τοπικής Επιτροπής
Μακεδονικού Αγώνα. Ερευνήτσα η περίπτωση.

44) Ερμής. Ψευδώνυμο το οποίο, καθ' όλες τις εν-
δείξεις, χρησιμοποιούσε το μέλος της τοπικής Επιτροπής
Μακεδονικού Αγώνα Νάουσας δάσκαλος Δημητριάδης.

45) Επί του προκειμένου κρίνω σκόπιμο να παραθέ-
σω τις περί των Ναουσαίων και της κοινωνίας της Νάου-
σας κρίσεις του Κ. Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτα) με ταυ-
τόχρονη αναφορά του και στην ταξική διαμάχη μεταξύ των
προυχόντων (πλουσίων) και του Λαϊκού Συνδέσμου ΑΓΙ-
ΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΠΟΥΠΟΥΛΟ) του κόμματος, δηλαδή,
των φτωχών, σε συσχέτισμό με τις επιπτώσεις τους, θετι-
κές και αρνητικές, στην προώθηση των στόχων του Μακε-
δονικού αγώνα:

«Το «Κέντρον» Ναούσης ήτο πολύ ανήσυχον. Κοινω-
νία πατριωτικών φρονημάτων, αλλ' ασχολούμενη με την
μικροπολιτικήν. Υπήρχον εκεί δύο διακρινόμεναι παρατά-
ξεις, των πλουσίων και των πτωχών. Οι πρόκριτοι διηρη-
μένοι και αυτοί και οι περισσότεροι των μεγάλων λόγων,
ολίγοι δε των έργων, συζητούντες τα πάντα. Εύθυμοι, α-
γαγώντες την καλοζωϊαν και απένδοντες όχι ολίγον εις τον
Βάκχον, λόγω της αφθονίας του ωραίου εντοπίου οίνου.
Τους Τούρκους εξεμεταλλεύοντο, διαφθείροντες αυτούς δια
χρημάτων και γευμάτων. Είχον ούτω συγχρόνως υποταγήν,
αλλά και επιρροήν επ' αυτών, λόγω των μέσων τα οποία
διέθετον.

Συνεστήθη επιτροπή εκ προκρίτων προς βοήθειάν μας,
ήτις όμως ηξίου να μας διευθύνη ενίστε κατά τα συμφέρον-
τά των. Και ήσαν ταύτα μεγάλα. Οι μὲν έχοντες νεροπρί-
ονα εις τα βουνά, οι δὲ τσιφλίκια βουλγαροφώνων εις τον
κάμπον, άλλοι εμπορευόμενοι, είχαν ανάγκην των Τούρκων.
Ούτω άλλοι συνεβούλευον να μὴ πιέζωμεν μερικά χωρία
των, διότι οι κομιτατζήδες τους ηπειλουν ή τους επέβαλ-
λον φόρον, ως εις το χωρίον Τσερμαρίνοβο. Άλλοι συνε-
βούλευον να τα έχωμε καλὰ με τους Τούρκους, οὗς είχαν
δῆθεν «εις το χέρι», οι οποίοι όμως μας εκτύπων δια του
στρατού των, δικαιολογούμενοι ἔπειτα ότι ἔγινε λάθος
(γιαγνίς ολντού), νομίζοντες ότι ήμεθα Βούλγαροι! Αι α-
κριτομυθίαι ἄλλωστε εν τῇ πόλει μας εκδστισαν πολὺ,
διότι εν αυτή μετέβαινον και βουλγαρίζοντες χωρικοί εκ
πεδιάδος, ως και ρουμανίζοντες, μεταδίδοντες εις τας βουλ-
γαρικάς συμμορίας πάντα ὅσα ἐμάνθανον.

Από τας πρώτας ημέρας μας επεσκέφθησαν οι Τουρ-
πάλης και Λόγγος και βραδύτερον ο παπα-Γιώργης, πρό-
κριτοι Ναούσης. Εκ τούτων ο τελευταίος τύπος καλού και
γενναίου πατριώτου, αλλά θερμόαιμος και ρῆπων εις το
γλέντι και το κρασί. Ο Τουρπάλης και Λόγγος πατριώται,
αλλά με πολλὰς ιδέας και σχέδια παραγεμισμένοι, ὡν την

εκτέλεσιν ανέθετον πάντοτε εις τρίτους. Προ της αφίξεώς
μας είχαν αποφασίσει να εξέλθουν αυτοί επί κεφαλῇ Σώ-
ματος, και θα ήτο καθ' όλα λαμπρόν το παράδειγμα τούτο
εντοπίων προκρίτων δια τον λαόν. Δυστυχώς η απόφασίς
των δεν επροχώρησε πέραν του ὄρκου, ὃν ἔδωσαν, και των
ενδυμασιών, ας ητοίμασαν. Επανεπαύθησαν ἐφ' ημών και
επροτίμησαν το ἔργον του κριτοῦ.

Ομολογῶ, την ημέραν εκείνην μου ἔκαμε καλὴν εντύπω-
σιν, ὅτι ησθάνθησαν την ανάγκην αν κοπιᾶσουν ολίγον δια
να μας ἰδοῦν. Αλλ' εκ των υστέρων ἐπίσθην ὅτι, αν ἐπέ-
τυχον πλειότερον ημών οι Βούλγαροι εις το να κατηγήσουν
και υποτάξουν εις τας ιδέας των και αναγκάσουν εις αγώ-
να τους κατοίκους, ήτο διότι ἀπετείνοντο εις χωρικούς, α-
δαιείς νομικῶν επιχειρημάτων, ως οι ημέτεροι γραμματι-
σμένοι των πόλεων, και εις ανθρώπους πτωχοῦς, ὡν τα
συμφέροντα δεν είχαν πολλὰ να πάθουν εκ της διαταράξε-
ως της ησυχίας. Ενώ οι ημέτεροι, καίτοι πατριώται κατὰ
βάθος, ως ἄνθρωποι των πόλεων και εὖποροι, είχαν συμ-
φέροντα μετὰ των Τούρκων και των βουλγαρίζοντων χω-
ρίων, ἅτινα ἐπ' ουδενί λόγω εθυσίαζον, ἔδλεπον δε δυσμε-
νῶς μᾶλλον την εξ ανάγκης επαφήν και ἐνίστε εἰσοδον των
ελληνικῶν Σωμάτων εις κέντρα, ως η Νάουσα, προς δια-
τραφήν, συντήρησιν και ἀνάπαυσιν, φοβούμενοι μὴ εκτεθῶ-
σι εις τα ὄμματα των Τούρκων.

Η κοινωνία Ναούσης, ως κέντρον ελληνικῆς δράσεως,
ήτο τύπος της καταστάσεως αὐτῆς των πνευμάτων. Ελλη-
νικωτάτη το φρόνημα, τας ἀρετὰς και τας κακίας, γενναία
στιγμιαίως και ορρωδούσα αιφνιδίως, ευκόλως ενθουσια-
ζομένη, ἀλλὰ φλύαρος, σπεύδουσα εν τῷ ενθουσιασμῷ της
να προαναγγεῖλη τα σχέδια και βλάπτουσα σημαντικῶς
ταῦτα, αγαπῶσα και φιλοξενούσα τους αγωνιζομένους δι'
αὐτήν, ἀλλὰ και διαρκῶς κρίνουσα και επικρίνουσα. Εάν
προσθέσῃ τις εις ταῦτα ποιὰν τινα διάστασιν μεταξύ ευ-
πόρων και λαοῦ και την εκμετάλλευσιν του τελευταίου υπό
των πρώτων, ἐπὶ πλέον δὲ εχθρότητας, θανασίμους ἐνίστε,
μεταξύ των ευπόρων, ἔνεκα συμφερόντων και φιλοδοξιῶν,
δύναται τις να ἐννοήσῃ, πόσον δύσκολον ήτο εις ξένον
να τους ἐπιδηθῇ και να τους διοικήσῃ. Αν ήτο μακράν,
δεν ἐξετίθετο εις τας οχληράς υποδείξεις των και τας ἐπι-
κρίσεις, ἀλλὰ και δεν ηδύνατο να ἔλθῃ εις επαφήν μετὰ
του πληθυσμοῦ ἀπ' ευθείας. Αν ἐπλησίαζε, ηδύνατο να
εργασθῇ τελεσφόρως δια προπαγάνδαν, μεταχειριζόμενος
τούτους δια τα περίχωρα τα βουλγαρίζοντα και τους ρου-
μανίζοντας ἐρχόμενος εις επαφήν, ὅπερ ήτο ἔν εκ των κυ-
ριωτέρων μελημάτων, μετεβάλλετο όμως εξ ἀρχηγού αν-
ταρτών εις ἐιρηνοδίκην και ἔχανε το γόητρον, ὅπερ εἶχε
ευρισκόμενος εις ἀπόστασιν.

.....».
(βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» Κ. Ι. Μαζαράκη
(Αναμνήσεις) ὁ.π. σελ. 241 - 243. Επίσης, Γ. Χιονίδη:
«Ο Μακεδονικός Αγώνας στην περιοχή Βέροιας», πολὺ εν-
διαφέρουσα μελέτη αναφερόμενη εν συντομία σε γεγονότα,
πρόσωπα κτλ., συσχετιστέα με τα ανωτέρω (Περιοδικό
ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος 40/1987, σελ. 92-94 και τεύχος 41/
1987, σελ. 156 - 158), Γ. Τουσίμη: «ΤΟ ΠΟΥΠΟΥΛΟ»,
αξιόλογη συμβολή στην ἔρευνα γύρω ἀπὸ το κοινωνικὸ
αὐτὸ κίνημα (Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αρ. 49/1989,
σελ. 136 - 137 και Στέργιου Σπ. Αποστόλου: «Ο Λαϊκὸς
Σύνδεσμος Ναούσης ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΠΟΥΠΟΥΛΟ)
και το ιδεολογικὸ του υπόβαθρο» (Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ,
Συνέχεια στην σελίδα 11

Αναμνήσεις από την παλιά Νάουσα

Όμορφα παιδικά χρόνια στην παλιά Νάουσα, μέσα στα πιο δύσκολα χρόνια. Γερμανική κατοχή, ανταρτοπόλεμος. Σκοτωμοί. Καταστροφές. Στερήσεις. Κι εμείς τα βλέπαμε, τ' ακούγαμε, τα ζούσαμε, όμως σαν να μην τα νιώθαμε, κάναμε τα παιδικά μας νάζια και καμώματα, και παραπονιόμασταν γιατί οι μεγάλοι δεν μας καταλάβαιναν και μας βασάνιζαν.

Έλα να σε πλύνω για να πας στον Παιδικό Σταθμό, άκουα τη μάνα μου να με φωνάζει: κάθε πρωί κι ήμουν απαρηγόρητος που δεν έλεγε να το ξεχάσει ποτέ.

— Δε θέλω, Δε θέλω! Απαντούσα με πείσμα κι έβαζα τα κλάματα γιατί καταλάβαινα πως δε θα ξέφευγα πάλι το μάντρωμα σε κείνον τον Παιδικό Σταθμό κοντά στο Κιόσκι με την κατάξερη αυλή, όπου μ'ήχοντας τί να κάνουμε, κυνηγούσαμε απήδουλες και τους μαδούσαμε τα χρωματιστά τους φτερά, ή πετούσαμε ψηλά τα μαντηλάκια μας που πολλές φορές μας τ'ά'παιρνε ο αέρας κατά τα Τιτάνια και τα χάναμε...

— Δε θέλω, Δε θέλω! Έσκουζα και σπαρταρούσα κατά γης. Δε μ'αρέσουν οι μπάμιες... Η κυρία με μάλωσε... Έφαχνα να βρω ένα σωρό δικαιολογίες για να συγκινήσω τη μάνα μου, όμως εκείνη ήταν ανένδοτη - κάτι παραπάνω από μένα ήξερε - και επέμενε να με στέλνει με το μεγαλύτερο αδερφό μου ή με κάποιον άλλον συγγενή ή γνωστό που τον πήγαινε ο δρόμος κατά κεί, κι άλλες πάλι φορές παρόλη της την κούραση με πήγαινε ιδιοχείρως.

Το τί τραδούσαν όσοι αναλάβαιναν εκείνη τη μεταφορά ένας Θεός το ξέρει. Για χρόνια πολλά είχαν να μου ψέλνουν ότι έπρεπε να μου κρατούν συνέχεια σφιχτά το χέρι, γιατί αλλιώς θα χρειαζόταν να παίξουν μαζί μου αθέλητα κρυφτό - κυ-

νηγητό μες στην αγορά, να ιδρώσουν και ν' ακούνε κι από πάνω τους πονόψυχους να τους κατακρίνουν που βασανίζουν το μικρό παιδί.

Έπρεπε να με καλοπιάνουν και να μου τάζουν λαγούς με πετραχήλια για να κάνω μερικά εκούσια βήματα και να επιστρατεύουν όσες συμβατικές δυνάμεις τους απόμειναν στ' αντίκρουση της αιδερόπορτας

Του Θωμά Γαβριηλίδη

του Παιδικού Σταθμού, γιατί τότε ήταν που στήλωνα κι εγώ απεγνωσμένα τα ποδαράκια μου για να προδώλω την τελευταία αντίσταση στο μάντρωμα, κι ήταν τότε που έχωνα όσα δάκρυα, όσα και τα νερά στα ποταμάκια της γειτονιάς μου, της Παπαντής, που θα θρόσκιζαν τα παιχνίδια των φίλων μου, που είχαν την ευτυχία νάν κι λεύτεροι...

Τώρα βέβαια καταλαβαίνω πόσο σημαντική ήταν η προσφορά του Παιδικού Σταθμού εκείνα τα χρόνια, αφού και σήμερα, που υπάρχουν όλα του κόσμου τα καλά, η αναγκαιότητά του, όχι μόνο δε μειώθηκε, αλλά και πήρε πρωταρχική σημασία για τις εργαζόμενες γυναίκες, μ' οποιαδήποτε δουλειά κι αν απασχολούνται.

Πολλά πράγματα άλλαξαν στη Νάουσα στα χρόνια που πέρασαν από τότε. Ο Παιδικός μου Σταθμός δεν αποτελεί εξαίρεση. Άλλαξε κι αυτός. Ευτυχώς προς το καλύτερο. Η κατάξερη αυλή του έγινε παιδική χαρά με δέντρα, λουλούδια, φωτάκια και παιχνίδια. Κρέια να μ'ήν είμαι τώρα παιδάκι...

Το παράπονό μου αυτό το έλεγα και το ξανάλεγα σ' έναν παιδικό μου φίλο κάθε φορά που η βόλτα μας περνούσε μπροστά από τον Παιδικό μου Σταθμό, ώσπου μια μέρα φώναζε τάχα αγανακτισμένος για

να τον ακούσουν όλοι οι περαστικοί: «μάν βρ' αδερφέ, θα πάω να παρακαλέσω να σε ξαναπάρουν για να ησυχάσω!»

Από τότε δεν τόλμησα να ξαναπαραπονεθώ. Όμως το μεράκι δε φεύγει: όπως δε φεύγουν και τόσες άλλες θύμησες, που όσο περνάει ο καιρός δυναμώνουν και με τυραννούν ζητώντας να εκφραστούν.

Κοντεύει να συμπληρωθεί μισός αιώνας - ολόκληρος μισός αιώνας! - από τότε που αποφοίτησα από τον Παιδικό Σταθμό της Νάουσας. Σήμερα, 25 Μαρτίου 1990, συνάντησα ξανάπέντεχα την ώρα της απόλυσης, στον Άγιο Αντώνιο της Βέροιας, με το αντίδωρο στο χέρι, την κυρά Ζωή, τη μαγείρισσα του Παιδικού Σταθμού. Είναι η μόνη ζωντανή παρουσία από τους μεγάλους των χρόνων εκείνων και στο αντίκρουμά της, κάθε φορά που τυχαίνει να τη συναντήσω, νιώθω παράξενα. Μέσα από τα μάτια της βλέπω τον εαυτό μου μικρούλη τεσσάρων - πέντε ετών καθισμένο στριμωχτά στην τραπέζια με τα μακρόστενα τραπέζια και τους μεγάλους μπάγκους να περιμένω να μου γερήσει το πιάτο με αχνιστό φαγητό. Χρόνια Κατοχής...

Θέλησα να της κάνω μερικές ερωτήσεις. Αν θυμάμαι σωστά τα ονόματα των νηπιαγωγών μου, της κυρίας Κωνσταντινιάς και της κυρίας Σταυρούλας, αν ζουν, κι αν εκείνο το μικρό παρακαλάκι κάτω απ' τη σκάλα είχε φταχτεί πραγματικά για σωφρονιστήριο κι αν όντως είχε ποντίκια...

Όμως ντράπηκα να μ'ή φανεί πως της έπαιρνα συνέντευξη τέτοια μέρα και ώρα που ήταν, κι ούτε τόλμησα να της πώ πόσο τη θυμάμαι σαν μια παρουσία που ώρες-ώρες έκανε τη φοίτησή μου στον Παιδικό Σταθμό του Κιοσκίου σχεδόν εθελοντική.

συνέχεια στη σελίδα 11

ΟΙ ΜΕΤΑΞΟΣΠΟΡΟΙ

Για το Μετάξι όπως είναι γνωστό, που ήταν μιά από τις κυριότερες επαγγελματικές ασχολίες των Ναουσαίων και ειδικότερα των γυναικών, είχε δημοσιεύσει η «ΝΙΑ»

Του
Τάκη Μπάιτον

ΟΥΣΤΑ» σχετικά στα τεύχη των και 26ον. Σήμερα κάνουμε μιά αναφορά στους μεταξοσποροπαραγωγούς, που ανέπτυξαν επαγγελματική δραστη-

ΔΗΛΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΕΙΟΤΙΜΟΝ ΚΟΙΝΟΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Κατόπιν της γνωστής Μικροσιατικής συμφοράς μεταξύ των τώρων θυμάτων διά την φυλήν ημών υπήρξαμεν και οι υποφαινόμενοι Λεωνίδας Δαδοκκρίδης Δημοσθένης Κουγιουμτζής και Υιοί Μιχράν Χαντζιάν οι όποιοι λόγω του επαγγέλματος μας καί λόγω του γνωστού υμίν κλίματος της ημετέρας επικράτειας και δη της Ναούσης, ης ή διατροφή και παραγωγή Λευκών Κουκουλιών είναι γνωστή ού μόνον εν Ελλάδι, αλλά και εις Τουρκίαν και άλλαχού, από την πρώτην ημέραν του εκπατρισμού μας εγκαταστάθημεν εν Ναούση ιδρύσαντες ως σάς είναι γνωστόν Κέντρα και εργαστήρια τέλεια προς παραγωγήν μεταξοσπόρων.

Γνωστόν τοις πάσι ότι άμα τη εγκαταστάσει μας προσέβημεν εις την διανομήν κυτίων μεταξοσπόρου προς άνακαταγωγήν, τά όποια και πολύ προθύμως οι σημερινοί Ναούσης και των περίξ έδέχονταν, εξέθρεψαν και έπέτυχαν.

Επειδή ή έκτιμηση και προθυμία αυτή των Ναουσαίων μας έχει υποκαταστή τα μέγιστα, διά το ότο και θέλοντες να προσφέρωμεν τον έπιβεβλημένον κόπον μας ευγνωμόσυνης προς τους συμπολίτας μας Ναουσαίους.

ΔΗΛΟΥΜΕΝ ΟΤΙ

Από σήμερος και εις τό εξής όσα κυτία έμοιράσαμεν και θα μοιράσωμεν εν Ναούση και περίξ θα λαμβάνωμεν εις τας δεκαπέντε (15) εκατάς μίαν όκάν ως έμειβήν δια δικαίωμα σπόρου τό λεγόμενον Πορτούτον.

Προσέτι δηλούμεν ότι τά καλώς θρεμένα και καλώς γενόμενα κουκούλια τά όποια θα έγκρίνωμεν κατάλληλα δια σποροποιάν και θα τα αγοράζωμεν διά την αυτήν αίτίαν θα τα αγοράζωμεν με 3 και 4 δραχμάς κατ' όκάν περιπλέον από τά άλλα έμπορευσιμα κουκούλια του φούρνου.

Εν Ναούση τη 19/7/βριου 1925

Οί σποροπαραγωγοί

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΗΣ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΑΔΟΚΚΡΙΔΗΣ

ΥΙΟΙ ΜΙΧΡΑΝ ΧΑΤΖΙΑΝ

Υιός Δ. Ε. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΗΣ
ΝΑΟΥΣΙΑ (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Η Κωνσταντίνη Κουγιουμτζή

ριότητα στη Νάουσα.

Με βάση έντυπο που βρέθηκε στο ανέκδοτο αρχείο του δημάρχου Ν. Κων/νου Μιλούση, βλέπουμε ότι πο ές εταιρείες που έχασαν τις πατρίδες τους μετά τη Μικρασιατική καταστροφή έρχονται στη Νάουσα

όπου και εγκαθίστανται λόγω του κλήματός τους που ευνοεί σημαντικά την ανάπτυξη του μεταξοπορου. Μάλιστα για την παραγωγή τους, αγοράζουν από τους Ναουσαίους κοινούλια που οι ίδιοι διαλέγουν. Και οι Ναουσαίοι αγοράζοντας από αυτούς επιδοτούνται με ποσότητα

σπόρου.

Οι ποιές εταιρείες, Λεωνίδα Διακαρίδη, Δημοσθένη Κουγιουμτζή και Γιώτ Μιχαήλ Χαντζιάν, κυκλοφορούν έντυπα δήλωση προς τους Ναουσαίους την οποία και δημοσιεύουμε σήμερα στη Νάουσα.

Αναμνήσεις από την παλιά Νάουσα

συνέχεια από την σελίδα 9

Θαύμα, αλήθεια, που είναι η μνήμη του ανθρώπου. Εκεί που νομίζεις πως κάποια γεγονότα, μικροεπεισόδια πάνε και πέρασαν, ξαφνικά ξεπηδούν μπροστά σου ολοζώντανα.

Πριν από μερικά χρόνια, συνάντησα τον αξιόνηστο Παντελή Κυπρίτη στο σπίτι του Τάκη του Μπάτση. Μιλούσαμε για τους Γιανιτσάρους και τις Μπούλες, κοινό μας μεράκι.

Κάποια στιγμή, ξάφνιασα τον Παντελή τον Κυπρίτη, ως είναι ελαφρό το χόμπι της Νάουσας που τον αγκάλιασε, αν θυμόταν μια γιορτή που είχε οργανώσει ο Παιδικός Σταθμός στην Ομόνοια. Η κυρία μας, δε θυμάμαι ποιά από τις δυο, μας κάλεσε και μας έμαθε ένα ποιηματάκι για να δει ποιός από μας θα το απάγγελλε καλύτερα. Το ποιηματάκι εκείνο καρφώθηκε θαρρείς στη μνήμη μου. Τελικά είχε καρδίσει ο Παντελής την πρόκληση. Ήταν πραγματικά χαριτωμένος.

Έκανα τις απαραίτητες χειρονομίες και καταχειροκροτήθηκε από τον κύριο που είχε ξεκαρδιστεί στα γέλια.

Τώρα «στα γεράματα» του το απήγγελλα εγώ. Πόσο μας συγκίνησε. Αυτό το παιδικό ποιηματάκι ήταν ο συνδετικός κρίκος της μακρόχρονης γνωριμίας μας. Άλλο θαύμα κι αυτό. Ακούστε το!

Τοιμπούσαν κάποιον μια νυχτιά οι φύλλοι στο κρεβάτι

κι ο δυστυχής, δε μπόρεσε στιγμή να κλείσει μάτι.

Τι έκαναν; Σηκώθηκε κι έσβησε το καντήλι

Να μην τον βλέπουν τάχατε στα σκοτεινά οι φύλλοι!

Ας είναι ευλογημένος ο Παιδικός μου Σταθμός.

Η μάχη της Γκολισιάνης (Λευκαδίων)

Συνέχεια από την σελίδα 8

τεύχος 34/1986, σελ. 5-12 και 14.

46) Θεσσαλονίκης.

47α) Ναούσης.

47β) Εννοεί τους κομιτατζήδες.

48) Δεν τον κατονομάζει.

49) Οι λέξεις δυσανάγνωστες.

50) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρχείο μου.

51) Το σημερινό Δημοτικό Πάρκο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα φωτοαντίγραφα των αναφερόμενων στο κείμενο της παρούσας μελέτης εμπιστευτικών αναφορών του Κωνσταντίνου Μαζαράκη (Ακρίτα) μου παρεχώρησε ευγενώς ο κ. Γ. Τουσίμης εξ Αθηνών προς τον οποίο αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω θερμάτατες ευχαριστίες από τη στήλη αυτή.

Οι σαμαράδοι στη Νιάουστα

Τότι δεν υπάρχουν νούδι τραίνα, νούδι αυτοκίνητα κι τέτχια, όλα τα σεία, τα μπακαλικά, ζαϊρέδοι σ που ρίντγια, σπητούμάζουμα κουβανιούνταν μη τα ζώα, αλούγα, μουλάργια, γουμάργια κι καμήλεις μη του σαμάρι κι έτσι οι σαμαράδεις ήταν πολλοί στη Νιάουστα. Εικείν τα χρόνια έρχονταν κι караβάνια μη καμήλεις στη Νιάουστα.

Οι Νιαουστινοί κυρατζήδοι πήγηναν παντού απ' τη Σαλουνίκη, κι τ' άλλα μέργια της Ιλλάδας κι' ίσιαμι τα μπιτόλια. Βιλιγράδι, Βιένη κι' αλλού. Δεν υπαρχαν πουλλοί δρόμοι για αραμπάδεις φαρδοί, όπους τώρα κι' έτσι όλα τα πράγματα φουρτώνουνταν μη σαμάργια στα ζώα κι' οι άνθρωποι ταξείδιθαν καβάλα στου σαμάρι.

Τώρα στη Νιάουστα απόμειναν πέντε έξι αλούγα μη σαμάρι για του μπαξέ κι καμνιά δικαπινταριά μουλάργια σι αρχουδουχορητάδεις για να δγάζουν τα ξύλα της υλουτουμίας στου δρόμου να τα πάρει του φου

ρτηγό όντας κόφτητι κανά ρουμάνι.

Καμπόσινιοι σαμαράδεις ήταν δλάχοι κι' οι καλύτηροι ήταν απ' την Αβδέλλα κι' όχι απ' τη Σαμαρίνα.

Τότι σαμαράδοι στη Νιάουστα, τα τιλιυταία τα χρόνια, ίσιαμι τις μέρες μας ήταν οι πατηράδεις Θουμάς κι Αζιότζης Σαμαράς της Ζαχουπούλας κοντά στον Μπλιατσκότη κι του Τζιουτζιούλα (ουδούς Καμπίτη) σώζητι ακόμα τ' αργαστήρι μη τα κιουπέγκια στου παληό του Σαμαρά του σπίτι. Αυτινοί ήταν απ' τ' απάνου του Σέλι κι' έφκιαναν σαμάργια απού Παπαντά ζαμαντά, απ' του νώνη του ί του Δημητρό κι τουν προυπάπου τους για τ' αυτό κιλέγοντι Σαμαράδοι.

Τ' αδέρφκια Γιάννου, ου Γούλας κι' ου Κώστας (φουτ. 1) κουντά στα μπατάνια στου Λύση του Λυσιμάχου του σπήτι. Του Γούλα τουν πήραν οι αντάρτοι στα 1949 κι' απόμεινεν ου Κώστας μοναχός. Αυτινοί πρώτα είχαν μαγαζί στη σημιρνή λαϊκή αγουρά, στου Χατζηκώστα του σπήτι. Ου Πάσχους Νικουλάου

είχειν σαμαράδικαν στουν Αγιώργη ήρθεν απ' την Πισκουπή.

Ου Κουτίτσας ου Γιάννης κι' ου ιγιος του ήταν σαμαράδεις κουντά στουν τρανό του μέσα Πρόδρουμου Ου Γκούγκουρας, ου Δημοустένης στην οδό Αγίου Θιουφάνους κουντά στου Δημισκή του σπήτι. Ου Γουτχιάνους ου Στέργιους ου Τιλιυταίους σαμαράς στη Νιάουστα είχεν σαμαράδικον ουλίγου πάρα πάνου απ' τα Καμένα κατήν Πουλιάνα παγαίνουντας, στου Τόντουλη του σπήτι. Ου Τσίτσης ου Σταύρης είχεν σαμαράδικον κουντά στου Γκιουφύρι απ' τα μπαπάνια, ου Καραβίδας ου Στέργιους είχεν σαμαράδικον κουντά στουν Αγία Μηνά, ου Σταματίου ου Θουμάς του σαμαράδικον του είχεν κουντά στην Πουλιάνα, κι' αυτός στου Τόντουλη του σπίτι πρίναπ' του Γουτχιάνου ου Χατζητρύφανους ου Γιώργης στου σπήτι του, κουντά στου κιόσκι κι' ένας άλλους παληός σαμαράς ήταν ου Γούτας συγκινής του Φίλιππα Οικουνόμου.

Οι σαμαράδεις της Νιάουστας είχαν προυστάτην Αγίουν του Αγία Ιφτίμη κι' έφκιαναν ισνάφι στις 20 Φλιβαρίου μη άρτουν πάσα χρόνου κι σι' άλλη ικκλησία.

Γράφουν τα κιτάπχια (κώδικες) των Αγίων Εκκλησιών της Αγιοτάτης Μητροπόλεως Βοδενών από 1784 στο κ.λ. φ 126α, 1786 «Μπογτάν σαμαράς». Στουν κώδικα λουγαριασμών επιτροπής της Ιεράς Εκκλησίας της Παναγίας Ελεούσης (Μάιος 1823 ως 13 Απριλίου 1910 «Από Γιάντζε σαμαρά από ενοίκιον Μπαχτζέν 4 ετών (γρ.) 480» (κ.3, φ.58α, 1878 Η τέχνη του σαμαρά ήταν μάλι παληά. Τώρα καν κανέναν σαμαράς δεν απόμεινεν στη Νιάουστα, τα σαμάργια τα φκιάνουν στη Βέργια όσοι νοιέχουν μουλάργια κι' αλούγα η γουμάργια.

Φουτ. 1. Ου Κώστας Γιάννου στου Σαμαράδικό του.

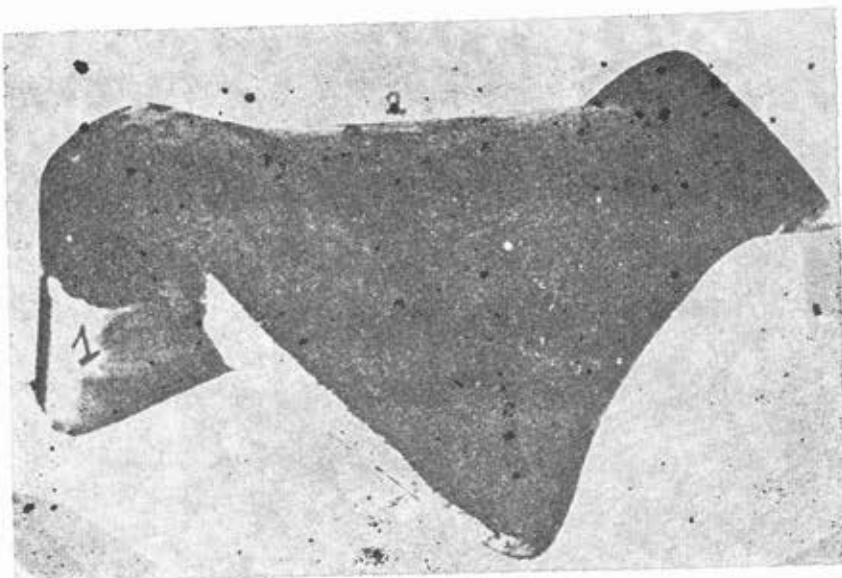
Τα μέργια απ' του σαμάρι

Του σαμάρι έχει του ξυλίκι (ξυλέ νιουν σκιλιτόν) κι τη στρώση (στρω ματιά) που πανουδιό της είνι του ξυ λίκι για να μη φκιάνει πληγές του ζώου (Φουτουγρ. 3,4).

Του ξυλίκι έχει τ' αμπρουστάρι (φου τ. 3) τ' αμπρουστινό του μέρους απ' του σαμάρι πούνει μουνοκόμα- του ξύλου, του πιστάρι (φουτ. 3) του ουπίσου του μέρους απ' του σα μάρι, πόχει τέσσιρα ξύλα κι τις έξι τις παχίδεις που ινώνουν στα πλάϊα τ' αμπρουστάρι μι του πιστάρι .

Φουτουγρ. 2. Σαμάρι 1. Τ' αμπρουστά- ρι 2 η στρώση 3 Οι παχίδεις 4 Τα κου τσάκια.

Φουτ. 4 Η στρώση: 1 σαμαρουσκοῦτι, 2 Μισίνι

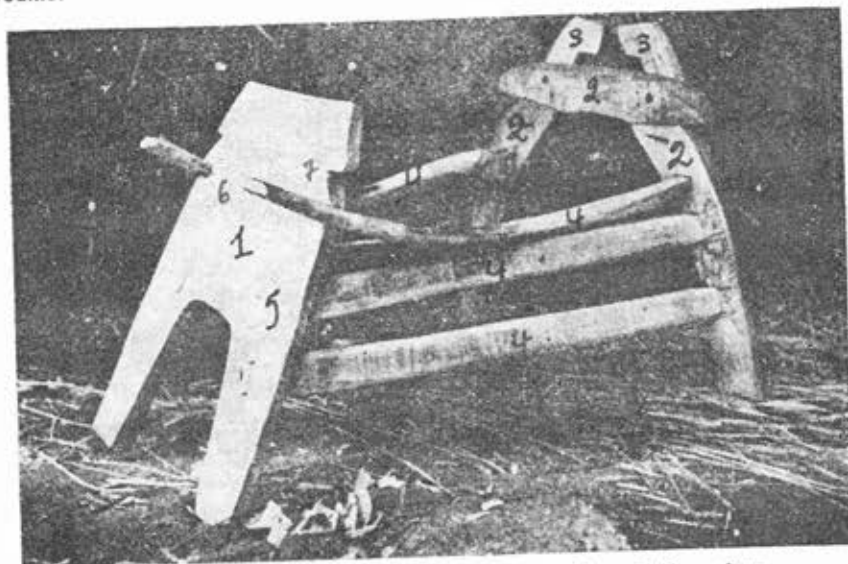
Για να καμπουριάσουν οι παχίδεις καίγουντι στη φουτχινιά όντας είνι σύχλουρεις για να λυγίσουν ανάλου γα μι του μπτό απ' του ζώου κι την κλίση της κοιλιάς του. Οι νγιό οι παχίδεις απανουθιό στου σαμάρι εί νι μακρύτηρεις κι δγαίνουν απρου- στά απ' τ' αμπρουστάρι καμνιά 20- 30 πόντους. Εικέι τυλίγητι του φόρ- τουμα απ' του σαμάρι πανουθιό απ' τις νγιό τις παχίδεις στ' αμπρου- στάρι κι σκαλώνει στην τριγουνική κόψη (φουτ. 3). Ενα ζιυγάρι κουτσά κια (φουτ. 2,3) καρφώνουντι στην κουρφή απ' του πιστάρι, μη τέσσι-

ρα ειδικά καρφκιά μη πλιατσκούτο- τρανο κιφάλι. Απ' τα κουτσάκια πιρ νάει του φόρτουμα που δένει του φου ρτχιό στου σαμάρι.

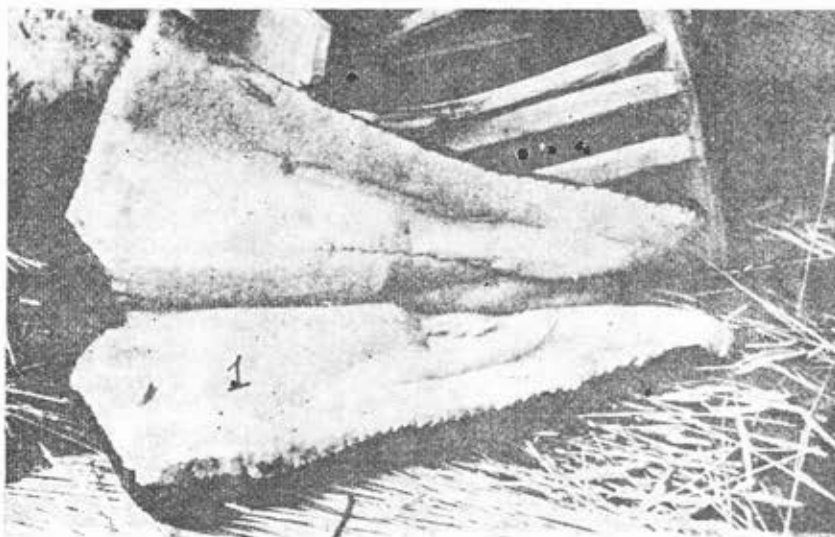
Στα κουτσάκια κριμνιέτι του φόρτου μα πρόχειρα πούνει καμνιά 20-30 μέτρα, αποῦ μισό σι κάθε κουτσά κι μη του φόρτουμα μακρουσκινίζου μι κι του ζώου για να δουσκήσει. Του δένουμι απ' του πουδारी για να μη μάς φύγει γιατί πουλλές βουλές του δγάζει του καπίστρι.

Τώρα τα καμάργια απόμειναν γι α μόμιλα στα μουσειά.

Τις παχίδεις τις έφκianαν αποῦ φράπσου ή άλλα γιρά ξύλα, τ' α- μμπρουστάρι, του πιστάρικι τα κου- τσάκια αποῦ ουξιά ή πλάτανουν. Για τ' αμπρουστάρι νγιόλιγαν ξύ- λου διχαλουτό κι για του πιστάρι γύριδαν ξύλα λυγισμένα απ' τη μά να τους μη τα νιρά τους καμπουρια στάγια να μην τσακίζουντι. Τα ξύλα τάκουφταν απ' τα δάση μας μη ά- δεια του δασαρχείου ή κιλαθραία, στη χάση για να μη σκουληκιάζουν. Πουλλοί κυρατζίδοι πόπχιανειν του χέρι τους μιρμιτούσαν μοναχοί τους τα σαμάργια οῦτας χαλνούσαν. Η ΣΤΡΩΣΗ γένουνταν μη σαμαρου σκούτι (φουτ. 5,6) πουταν σιαϊάκι άσπρου μαλίτικου κι προυφύλαγειν του κουρμί του ζώου απ' του ξυλίκι. Στην απανουθιό τη μιριά η στρώση

Φουτ. 3 Του ζαλίκι: 1 αμπρουστάρι, 2 πιστάρι, 3 Κουτσάκια, 4 Παχίδεις 5 Ινώσεις, απ' τις παχίδεις μη τ' αμπρουστάρι, 6 οι απάνου παχίδεις βγαίνουν πέρα από 'τ αμπρουστάρι, 7 θέση για να μαζώνητι του φόρτουμα.

Φοιτ. 5. Μέσα μεριά της στρώσης. 1 του σαμαρουσκοῦτι.

εἶχεν μισίνι (τουμάρι) για να εἶνι γιρή. Αποῦ κάτου απ' του τουμάρι ἔδαναν λινάτσας αποῦ σακί κι ἀνάμι σα λινάτσας κι σαμαρουσκοῦτι ἔδαναν τη δριζινιά για παραγιόμουσμα, για να δόσει πάχους στη στρώση για να μη γένουντι πληγές στὴν πλάτη του ζώου. Αν τύχει κἀνα κινούργι ου σαμάρι χτυπούσαν του ζώου τὸ τι ου σαμαράς του μιρμιτούσειν.

Του σαμαρουσκοῦτι τὸφκιαναν οἱ γυναικίς απ' τους σαμαράδεις στουν αργαλειό (φοιτ. 7) μη μαλί πρόδειον, που του καθαρνούσαν απ' τα τσιτσιόκια, τὸπλυναν, τ' ἀνοίγαν τουλα νάριζαν σι σκαμάγκια τὸγνιθαν

στου τσικρίκι, τὸφκιαναν κἀνουρακι μασούργια κι ὕσταρνας του πιρνούσαν στη σαῖτα κι του ὕφηναν στουν αργαλειό (φοιτ. 8) τὸφκιαναν τα ζιλιὰ. Τιλιυταῖα του σαμαρουσκοῦτι ταγόραζαν αποῦ αργουστάσιου της Βέργιας.

Του μισίνι (τουμάρι) ἦταν αποῦ γίδα του καλύτηρου, ἀμὰ ἔδαναν κι προυδιές ἢ γουρουνίσου. Μιρικοί τὰ φκιαναν μοναχοῖ τους τα τουμάργια. Οντας ἔσφαζαν του γουρούνι ἀπλουναν του τουμάρι μη τις τρίχεις στου πάτουμα, μι καρφκιά τὸριχναν ἄλλας κι στάχτη απανουθειό κι του στέγνουσαν. Αν ἦταν γιδίσου ἢ πρόβιου τ' ἀλάτιζαν κι τὸδαναν δέργεις για να τανίσει στα πουδάργια κι του στέγνουσαν. Καλύτηρα ἀμὰ ἦταν τα τουμάργια απ' τα ταμπάκικα που ἦτα νκαλὰ αργασμένα, χουρίς τρίχεις. Τέτοιου ταμπάκικου (Βυρσοδειψείο) εἶχεν ου Πιρικλῆς ου Χριστίδης στη Νιάουστα (ουπίσου απ' την Εὐξίνο λῆσχη). Μιρικοί σαμαράδεις ἐπῖρναν απ' τη Βέργια τη Σαλουνίκη κι τιλιυταῖα κι απ' την Αμφισσα. Γιαμισίνι μερικοί ἔδαναν του μάργια αποῦ τουλούμνια ποῦ δοῦτυρου. Τώρα χάλασαν ὅλα τα ταμπάκικα στην ἱπαρχία γιατί δεν ἔχει σαμαράδικα.

Τη δρυζινιά την ἐπῖρναν απ' τα χουργιά τα δουνίσκια, του Τσιόρνου

δου (φυτιά), τη Βιργίνα, τη Μιλίκη των Κόκουβας, των Οσλιανη (Αγία Φουτεινή) ἢ αποῦ χουργιά απ' τα Βουδινά, Πότσεπ (Μαργαρίτα) Βαλκογιάνουδου (Λύκου) Τέχουδου (καρυδιά), κι ἄλλα.

Τώρα μη τα δρίζα γένητι ψουμί πολυτελείας για δῖαιτα. Του σαμάρι στην ουπίσου τη μιριά εἶχεν κι του σαραπόσι στα πιρήφανα τ' ἄλλουγα, ἓνα γιδίσου υφαντό που σκάλουνεν στου πιστάρι κι σκέπαζαν τα μισὰ τα καπούλια. Στην κάτου τη μιριά εἶχεν κρόσκια. Στου σαμάρι αποῦ κάτου στην πλάτη του ζώου ἔδαναν κι την πάλια ενασακί διπλου μένου στα νγιό, για να μη ληγώνητι του σαμαρουσκοῦτι κι για να τραβάει τα ἴδρουτα απ' του ζώου. Μη τ' αὐτὸ ὄντας ἔβγαζαν του σαμάρι του βοᾶδι στου παχνί, ἐτριβαν την πλάτη του ζώου κι του σφούγκιζαν. Οντας εἴθειλαν να πάνουν δῖζιτα σι κἀνα ἄλλου χουργιό, ἔδαναν ζυγγιά στου σαμάρι για νανει θαῖνουν εὔκουλα κι για να μην κρέμουντι τα πουδάργια. Ἐδαναν κι μιὰ φλουκάτη πανουθειό στου σαμάρι για να κἀθουντι μαλακά, αν δεν εἶχαν σέλα. Κι ὄντας πήγηναν να πάρουν τη νύφη ἔδαναν γκέμι στ' ἄλουργου μη σίδηρου στου στόμα (στόμιο) μη κουρδῆλεις κι νγιό ἄσπρα μαντίλια απ' τις μιριές που τὰπιρνεν ουνικουκύ-

Φοιτ. 6 Πανουθιό στον μπάγκου: 1. Η βραζινιά, 2 Του σαμαρουσκοῦτι 3 Του μισίνι, 4 Του κούτσουρου.

Φοιτ. 7 Ου αργαλειός για του σαμαρουσκοῦτι.

ρης απ' τ' αλούγου. Μη του γκέμι τ' αλούγου σηκώνει του κιφάλι του κι πιρπατάει μ'αϊ πηρήφανα. Στου λιμό μ'ιρικοί έβαναν κι χαϊμαλί ή γκι ουρντάνι μη χάντρα κι στου καπίστρι κουμάτι τουμάρι μι τρήχεις απου άζβον για να μην του ματχιάζουν. Οι σαρακατσιάνοι για να μη γέρνει του σαμάρι ικτός απ' την ινγκλα έδιναν του σαμάρι μιντιγιό φουρ τώματα απ' τ' αμπρουστινά τα που δάργια απ' τ' αλούγου.

Πως γέννιτι του σαμάρι

Για να γένει του ξυλίκι, ου σαμαράς φκιάνει πρώτα τ' αμπρουστάρι κι' ύσταρνος του πιστάρι. Ταντ γιό τα ξύλα απ' του πιστάρι ινώνου ντι μη τέχνη κι' αφήνουν ντιγιό άκρεις για να καρφουθούν τα κάτου καρφιά απ' τα κουτσάκια. Ανοίγει τρύπεις μη ειδικό ζμιλάρι (σκαρπέλου) σι' αυτά τα ντιγιό κι πιρνάει τις έξι τις παχίδεις τρεις απ' τη μνι ά κι τρεις απ' την άλλη τη μιριά κι τις καρφώνει καλά μη τη ματσόλα ενα ξυλένιου σφυρί.

Οι παχίδεις καρφώνοντι μη τσιουδιά ξυλένια σι τρύπεις που ανοίγουντι μη τρυπάνι χειριού 10 χιλιοτών. Υσταρνας πιρνάει κι τα κουτσάκια στην κουρφή απ' του πισταρι κι τα ινώνει μη τ' αυτό μη ντιγιό καρφιά του κάθι ένα, πόχουν πλιατσκού το τρανό κιφάλι για να μη σκαλώνει

του φόρτουμα. Για να πιράσουν τα καρφιά ανοίγει τρύπα μη αρίδα έξι χιλιοστών. Του καρφί πιρνάει λυγιέ τι απού πίσου κι η μύτη του καρφώνητι στου ξύλου. Στα απάνου τα ντιγιό τα καρφιά απ' τα κουτσάκια ινώνητι κι' ένα ίσιου ξύλου πιλικητό μαζί μι τις ντιγιό τις άκρεις απ' του πιστάρι. Κι' έτσι του πιστάρι έχει τρία ξύλα κι ντιγιό κουτσάκια. Τ' αμπρουστάρι είναι μούγκι ένα ξύλου μι καμάρα για του λιμό.

Αυτά όλα τα ξύλα κόφτονταν πρώτα μη τουν κουργιαστή κι' ύσταρνας πιλικιούνταν μη τέχνη πανουθιό στου κούτσουρου (φουτ. 6).

Για να γένει η στρώσει (στρουματιά) ου σαμαράς κόφτει του σαμαρουσκούτι σύμφουνα μη τα μέτρα απ' του ζώου που τα μιτράει μη μνι ά ξυλένια πήχη ή μέτρου. Υσταρνας πανουθειό ράφτει τη λινάτσα μη ένα τρανό διλόνι, ή μικρή σακουράφα κι' ανάμισα σαμαρουστιούτι κι λινάτσα δάνει τη δριζινιά. Πανουθειό απ' τη λινάτσα ου σαμαράς ράφτει του μισίνι (τουμάρι) μη την ίντιγια θελόνα. Η δριζινιά τιργιάζητι καλά κι σφιχτά σ' ένα πάχους δέκα δώδικο πόντους τις άκρεις που αρχιρνούν τις κόφτει μη του ζουδανά (φουτογρ. 9) Υσταρνας η στρώση σηβαίνει στου ξυλίκι ιφαρμουστή κι στiriουμένη σι ουχτώ μιριές, μιγiρόν σπάγγουν χου ντρόν (τέσσιρις απ' τη μνιά κι τέσ-

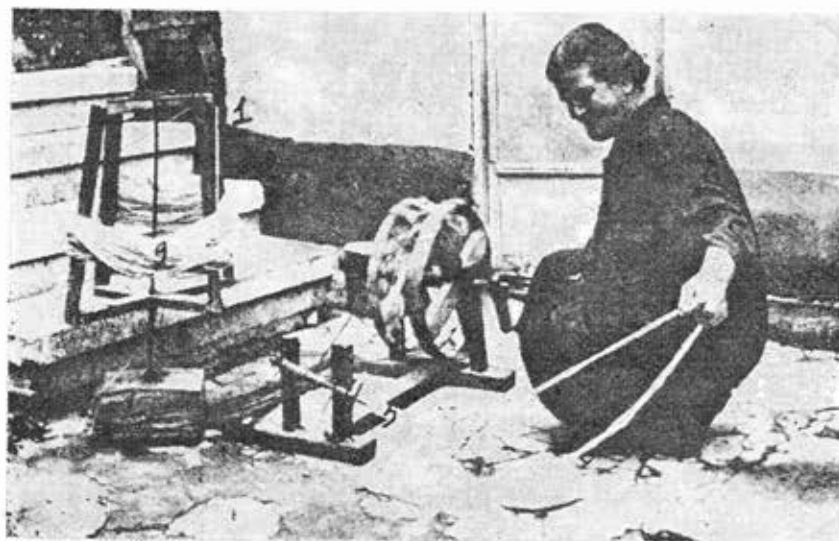
σιρις απ' την άλλη τη μιριά) στίς παχίδεις κι στη μέση απ' τα κουτσάκια στου πιστάρι. Ου σπάγγους πιρνάει μη σακουράφα τρανή για να πιρνάει όλου του πάχους της στρώσης. Τώρα κι' αυτή η τέχνη απουγάλια - γάλια αλησμουνηθήκαν, τα σαμαράδικα όλα έκλεισαν στη Νιάουστα γιατί δεν έχουν δουλειά. Τα ζώα μιτριούντι στα δάχτυλα. Σι όλα τα σπήτηνια παληότηρα είχαν αλούγου τώρα έχουν τρακτέρ, έχουν αγρουτι κά αυτουκίνητα, κι' αντί να φκιάνουν μνιά ώρα μη τ' αλούγου απ' τη Νιάουστα ίσιαμι του μισουδέντρου, τώρα μη τ' αυτουκίνητου παγαίνουν σι λιγότερου απού ένα κάρτου της ώρας κι' αντι να φουρτώνουν ικατό κι λά φουρτώνουν χίλια.

Τότι τ' αργαστήρια τα σαμαράδικα ήταν μη κιουπέγκια άλλα είχαν κι' άλλα δεν είχαν τζιαμαρίες, μούγκι στου πουλύ του κρύγιου έβαναν κάνα μαγκάλι. Τα πλειότηρα είχαν χώμα κάτω. Είχαν μέσα μιριά ένα ντιγιό μέτρα, πατάρι ή τιζιάχι σανι δένιου 70-80 πόντους ψηλά απ' του χώμα. Εικεί στη μέση κάθουνταν σταυρου πόδι ου σαμαράς κι δούλιβαν κουντά σι ένα κούτσουρου για πιλέκιμα. Ενα μπόι πανουθειό του ήταν αλλου πατάρι σαν τρανή αράφι για να δάνει δριζινιά, ή τις λινάτσεις κι' άλλα σεΐα. Τρουγιούρου στους τοίχους είχαν άλλεις αράφεις στινές για τα ιργαλεία κι μιρικιές χαμπηλές για να φτάνουντι καθουν τάκιας. Δέξα κι ζέρβα στους κιουσέδεις κι' απάου κάτω απ' του πατάρι έβαναν τα ξύλα για του ξυλίκι κι τα σαμάργια για μιριμέτισμα. Αν ήταν ασδισταυμένοι οι τοίχοι κριμνούσαν κι κάνα κάδρου μη τη γηνουδέφα, τουν πατέρα ή τουν παππού τους.

Τα ιργαλεία του σαμαρά

Ηταν τρία σκιπάργια, ένα φαρδί ένα στινό κι μακρύ για πιλέκιμα κι' ένα γυριστό για να φκιάνει τ' αμπρουστάρι.

Ενα χειρουπρίουνου για να κόφτει

Φουτ. 8: Η ανέμη 1, η θηλειά 2, του ταικρίκι 3, του αδρόχτι 4 κι του μασούρι 5

Φορτ. 9 1 του ψαλίδι, 2 Του πριόνι, 3 Ουζοβανός, 4 η τανά-
λια, 5 ου ξυλουφαϊάς (ράσπα), 6 του σκιπάρι, 7 του κλουστό
σκιπάρι, 8 του μικρό σκιπάρι, 9 του ρουκάνι, 10 του ματκόπι.

τα ξύλα, ένας ξυλουφαϊάς για να ι-
σιάζει τις παχίδεις κι τάλλα ξύλα
μνιά τανάλια για να βγάξει καρφκιά
κι τσιουδιά.

Ενα ματκάπι (τρυπάνι) μη αρίδεις
διάφουρεις για τρύπεις Ρουκάνι πα
λιούκιρου μι νγιό χειρούλια για να
τσακώνει κι μη νγιό χέργια για να
ισιάζει τα ξύλα, μικροί είχαν κι μιρι
κοί σαμαράδεις δεν είχαν.

Ενα ψαλίδι για να κόφτει του σαμα-
ρουσκοῦτι, του μισίνι, κι τη λινάτσα.
Εναν ζουδανάν για να κόφτει τη βρι
ζινιά που αρτιρνούσειν κι του σπάγγ
γου.

Ενα τρανό διλόνι για να ραφτεί τη
στρώση κι μνιά σακουράφα τρανή
για να πιρνάει του σπάγγου να δέ-
νει τη στρώση στου ξυλίκι.

Είχουν κι ένα σμιλάρι για ν' ανοίγει
τσισιράγκουνεις τρύπεις στ' αμπρου-
στάρι κι του πιστάρι, κι' ένα λαδά-
κουνον για τρόχισμα.

Μη τη ματσόλα, ένα ξυλένιου σφυρί,
χτυπάει τις παχίδεις για να ιφαρμό-
σουν στις τρύπεις κι του σμιλάρι πό
χει ξυλένιου χειρούλι για ν' ανού-
γουν οι τρύπεις.

Τώρα κι' αυτά τα ιργαλεία απόμει-
ναν για μόμιλα τα πλειότιρα. Τότι
του σαμάρι ήταν ας πούμι η καρό-
τσα απ' τ' αυτοκίνητου γιατί εικεί
φορτώνουνταν όλα εικεί κάθουνταν

οι άνθρωποι. Του σαμάρι δένητι με
την ίγκλα (Λατινικά CINGULA) έ-
να λουρί γιρό πέτσινου φαρδύ αποῦ
δακέτα 6—10 πόντους φάρδους. Δέ-
νητι στην απάνου την παχίδα δέξα
μιριά απ' του σαμάρι, πιρνάει απ'
του στήθους του ζώου. Στην άκρα
της έχει έναν χαλκάν ραμένουν γιρά.
Απ' τον χαλκά πιρνάει νγιό τρεις
βουλές κι δένητι φλιόγγουν μνιά νου
ζίτσα αποῦ τουμάρι γιρή πούνει μό
νιμα διμένη στην κάτω τη ζιρβιά πα
χίδα. Αυτός ου χαλκάς στην άκρα
της ίγκλας λέγητι ινγκουσύρτης. Μι
ρικές βουλές η ίγκλα είναι χωρισμένη
στα νγιό. Δένουντι απ' του σαμάρι
κι στις άκρες τους έχουν ινγκλουσύ
ρτες που τους δένουν αναμεταξύ
τους μη σπάγγουν έτσι δε σφίγκιτι
πουλύ του ζώου. Η ίγκλα λαμπαδιά
ζει όντας στέκητι του ζώου.

Του σαμάρι για να μη φεύγει α-
μπρουστά τουν κατήφουρου έχει πι
στιά (πισινέλα) ένα φαρδύ πέτσινου
γιρό λουρί όπους η ίγκλα κι φαρδύ
τηρου. Δένητι στις νγιό κάτω μιρι
ές απ' του πιστάρι κι ιφαρμόζει κα
λά στα καπούλια. Μιρικοί δάνουν κι
κουσκοῦνι (Τούρκικα KUSKUN) ένα
λουρί μά' στινό που πιρνάει αποῦ κά
του απ' την ουρά του ζώου κι δένητι
πάλι στου πιστάρι. Η σέλλα μούγκι
σι τέτοιον κουσκοῦνι στηριώνητι κι

στην ίγκλα.

Του σαμάρι έχει κι τις σκάλεις νγιό
φορτώματα που δένουντι στις νγιό
τις μιριές απ' τη μισκίς τις παχί-
δεις οι κι τις πάνου για να βουθούν
στου φόρτουμα, να δένουντι τα φουρ
τχιά, απ' τη σκάλα κι τα κουτσάκια
μη θηλιές.

Του καπίστρι εινι ραμένα λουργιά
σύμφουνα μι του σκήμα απ' του κι
φάλι του ζώου κι πιρνάει πανουθιό
απ' τ' αφκιά. Μη του καπίστρι οδη
γάει τ' άλουργου αυτός που ανηθαί-
νει στου σαμάρι. Του καπίστρι γένη
τι κι' αποῦ φόρτουμα.

Τότι στου σαμάρι φορτώνουνταν
σπουρίντγια σι σακιά, χώμα κόκκι-
νου, άμμους σι τσιμιντουσάκια, άχυ
ρου σι δίχτια πόκλειναν μι νγιό ξύ
λα κι χουρούσαν καμνιά σαρανταριά
κιλά. Φορτώνουνταν αποῦ ένα στη
μιριά. Τα ουπουρικά, ρόντγια, κιδώ
νια μήλα κι σταφύλια αποῦ καμνιά
φρας φορτώνουν τανσί κουφίνια
τρανά πλιγμένα αποῦ δέργις ιτίας
ή σκιζεις αποῦ λιφτουκαριές, για να
μη χτυπιχούντι. Τα μόλια (πουρόπι
τρεις μικρές) τα φόρτουναν σι κά-
σεις αποῦ σαπούνι η κι σι σακι
ά πουρόπιτρεις τρανές για σπήτχια
κι πλάκεις φόρτουναν σι νγιό σανί
νγια που κρέμουνταν μι φόρτουμα
απ' τ' αμπρουστάρι κι του πιστάρι.
Υσταρνας τα μήλα τα φόρτουναν σε
μπανέρις τη μνιά ίσια κι την άλλη α
νάπουδα απανουθιό κι μιρικοί έδα-
ναν κι μνιά πανουγόμι στου σαμάρι.
Για τα τιλάρα τα μήλα έφκιαναν σι
δηρένιεις σκάρες που χουρούσαν α-
πό πέντι τιλάρα η μνιά στη μνιά τη
μιριά.

Τώρα όλα αυτά καταργήθηκαν όλα
τίπουτα δεν απόμεινεν

ΣΥΝΤΟΜΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ (Ημαθία - Βέροια - Αραπίτσα - Βέρμιο)

Σύμφωνα με τις ιστορικές μαρτυρίες η Ημαθία, η περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στον Αλιάκμονα και το Λουδία με κύριο βουνό της το Βέρμιο, υπήρξε ο πυρήνας του αρχαίου Μακεδονικού κράτους.

Από την Ημαθία, αφού εδραιώθηκαν σ' αυτήν γύρω στον 8ο π.Χ. αιώνα οι Μακεδόνες άρχισαν να απλώνονται προς όλες τις κατευθύνσεις, αποθώντας ή απορροφώντας τα ελληνικά ή ξένα φύλα που εύρισκαν στην πορεία τους.

Στην Ημαθία πριν από τους Μακεδόνες κατοίκησαν οι Βρίγες (ή Φρύγες) και πιο μπροστά απ' αυτούς, άλλα ελληνικά φύλα, κυρίως Πρωτο-Αρχάδες και Πρωτο-Αιολείς.

Όλοι αυτοί ήταν φυσικό να αφήσουν κάποια τοπωνύμια στην περιοχή που κατοίκησαν. Σήμερα πια δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται (μη ελληνικό) όποιο τοπωνύμιο της Ημαθίας μαρτυρείται από τον Όμηρο ή την παράδοση (μυθική ή ιστορική) επειδή αναφέρεται σε εποχή παλιότερη από την εμφάνισή στο χώρο που μας αφορά, των Μακεδόνων.

Όπως σ' όλο τον ελληνικό χώρο έτσι και στη Μακεδονία πρέπει να υπάρχουν προελληνικά τοπωνύμια. Όπως όμως οι Έλληνες κράτησαν σε πολλές περιπτώσεις τα τοπωνύμια που βρήκαν, το ίδιο είναι φυσικό να υποθέσουμε ότι έκαναν και οι άλλοι λαοί.

Γιαυτό, το πέρασμα των Πελαγών, Ιλλυριών, Φρακίων, Φρυγών από τη Μακεδονία δε σημαίνει ότι έσβησε τα ίχνη των ελληνικών φύλων που κατοίκησαν την Ημαθία πριν από τον 12ο π.Χ. αιώνα.

Φυσικό επίσης είναι τα ελληνικά τοπωνύμια, όπως γίνεται γενικά με τις λέξεις, να υπέστησαν την επίδραση της προσφοράς των λαών, φύλων

ή φυλών, που τα χρησιμοποιούσαν.

Όταν πριν από αρκετά χρόνια ο πατέρας της Νεοελληνικής Γλωσσολογίας, ο Γεώργιος Χατζιδάκης υποστήριξε ότι το όνομα «Ημαθία»,

του Θωμά Γαβριλίδη

είναι ελληνικό και προέρχεται από τη λέξη ήμαθος (= ήμιος, αμιώδης έδαφος), η άποψή του δεν έγινε δεκτή γιατί το όνομα αναφέρεται από τον Όμηρο (Ιλιάδα, Ξ, 226), επομένως ανήκει στην προμακεδονική περίοδο της ιστορίας της Ημαθίας.

Και μόνο αυτό το παράδειγμα, θα έφτανε για να δικαιολογήσει τα όσα έγγραφα παραπάνω για τα νέα ιστορικά δεδομένα που έχουμε τώρα και που είναι καταχωρισμένα στο σύγγραμμά «Μακεδονία 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» της Εκδοτικής Αθηνών (Αθήνα 1982).

Με βάση τα νέα ιστορικά δεδομένα υποστήριξα σε πρόσφατα σημειώματά μου στις εφημερίδες «ΗΜΕΡΗΣΙΑ» και «ΒΕΡΟΙΑ», την άποψή μου για την ετυμολογία των ονομάτων «Βέροια» (Φερούσα, Φέροια, Βέροια) και «Ημαθία» (μαθός, ά-μαθός - ήμαθος = υγρός, νοτερός, αλλά και φαλακρός).

Σύμφωνα με τις παραπάνω ετυμολογίες: (προσωπική μου άποψη)

1) το όνομα «Βέροια» σημαίνει: η Φέρουσα, η παράγουσα, η καρποφορούσα, η Ζωοφόρος Κρήνη, πηγή...

2) Το όνομα «Ημαθία» σημαίνει τον υγρό και νοτερό τόπο, χαρακτηριστικά που ταιριάζουν στο προσχωσιγενές έδαφος της Ημαθίας και στη φαλακρότητα της περιοχής των εκβολών του Αλιάκμονα...

Το σημειώμά μου αυτό ξαναγραμμένο ειδικά για τη «Νέουστα» στο-

χεύει σε δύο πράγματα. 1) Να ενημερώσει τους αναγνώστες της «Νέουστας», όσους δεν έτυχε να διαβάσουν τις εφημερίδες που προανέφερα, και 2) Να ξαναθυμίσει κάποιες ετυμολογίες που είχα δημοσιεύσει στον τοπικό τύπο της Ημαθίας το 1980, πριν επομένως από την έκδοσή του ιστορικού έργου «Μακεδονία» (έκδοσή 1982), που προανέφερα, και που ήταν φυσικό να αντιμετωπισθούν με πολύ σκεπτικισμό.

Αναφέρω με συντομία μερικά από τα ονόματα που με είχαν απασχολήσει τότε και που με απασχολούν και τώρα. Σκέφτομαι μάλιστα να τα συμπεριλάβω σε ένα μικρό βιβλίο - αφιέρωμα στην Ημαθία.

1) Αράπιτσα = ΙΕΡΑ, δωρ. Ι-ΑΡΑ — ΠΙΣΑ, (πίσα = ποτίστρα (πηγή) = ιερή (η διερά = ορμητική) πηγή).

2) Βέρμιον, Βρέμιον (όρμη βρέμιον = παταγωδώς ηχώ...).

Τότε λοιπόν (25.6.1980), έκλεινα το σχετικό σημειώματά μου με τα εξής ερωτηματικά (τα οποία ακόμη με απασχολούν):

«Αλλά τί σχέση έχουν αυτά με το Βέρμιο; Μήπως το Βέρμιο κάποτε έδρευε, έκανε πάταγο από κύματα που έσπαζαν στα βράχια του ή από φωτιές που έδγαίναν από τα σπλάχνα του; Ή κάποτε γινόταν πιο συχνά σεισμοί σαν αυτόν που έγινε πρόσφατα, που συνοδεύεται από υπόκωφη βροχή; Πάντως το Βέρμιο μιλάει».

Αυτά έγγραφα τότε. Τα θυμάται άραγε κανένας; «Τα γραπτά όμως μένουν». Παρόλα αυτά, κι αν υποχρεωνόμαστε κάποτε να αναθεωρούμε παλιότερες απόψεις μας, θα πρέπει να έχουμε την κατανόηση των αναγνωστών γιατί η αναζήτηση της Αλήθειας δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Οδηγίες για προφύλαξη από ενδεχόμενο καύσιωνα

1. Μένετε στη σκιά, σε δροσερό μέρος, όπου να δημιουργείται και κάποιο ρεύμα αέρος με φυσικά ή τεχνητά μέσα π.χ. με ανεμιστήρα.
2. Μην κυκλοφορείτε έξω, κάτω από τον καυτό ήλιο, αν δεν είναι ανάγκη και περιορίζετε όσο γίνεται περισσότερο τη σωματική καταπόνηση.
3. Ντύνεσθε ελαφρά και με ανοιχτόχρωμα ρούχα, με ανοιχτό το λαιμό.
4. Πίνετε άφθονο δροσερό ή κρύο νερό με λίγο αλάτι, όσο δάξετε σε μια σαλάτα σας. Αποφεύγετε τα ζαχαρούχα αναψυκτικά, τα πολλά γλυκά και οπωσδήποτε τα οινόπνευματούχα.
5. Τρώτε ελαφρά, όσο γίνεται ελαφρότερα, με φαγητά κάπως αλατισμένα και μη φοβόσαστε μήπως αδυνατίσετε ή μήπως χάσετε βάρος. Αυτό θα το ξαναπάρετε σύντομα.
6. Μη μένετε τελείως ακίνητοι μέσα στο σπίτι αλλά περπατάτε. Κι αν ο αέρας έρχεται ζεστός, ρίξετε μία δρεγμένη πετσέτα στην πλάτη και τους ώμους σας που να πιάνει και τις μασχάλες. Η κίνηση τότε βοηθά την εξάτμιση και φέρνει δροσιά.
7. Συχνά ντους με δροσερό νερό. Κι αν μείνετε για λίγο με το δρεγμένο μπλουζόνι, σας φέρνει δροσιά.
8. Αποφεύγετε τα μέρη που μαζί με τη μεγάλη ζέση υπάρχει και υψηλή υγρασία. Εκεί και με πολύ χαμηλότερες θερμοκρασίες μπορεί να πάθει κανείς θερμοπληξία.
9. Συμβουλευθείτε το γιατρό σας για τα φάρμακα που παίρνετε.
10. Τα εξασθενημένα άτομα, οι κατάκοιτοι, εκείνοι με εγκεφαλικά και εκείνοι που παραμένουν για οποιοδήποτε άλλο λόγο κλινήρεις, θα πρέπει να μεταφέρονται από τις γωνίες των δωματίων, στο κέντρο, εκεί όπου ο αέρας ανανεώνεται καλύτερα και γίνεται κάποιο ρεύμα.
11. Η θάλασσα είναι ένα θαυμάσιο μέσο αντιμετώπισης του καύσιωνα. Αλλά και εκεί όταν μένει κανείς για πολύ χρειάζεται καπέλο για να μην πάθει ηλίαση. Το κολύμπι να περιορισθεί για δροσιά και όχι για άσκηση. Υστερα παραμονή στη σκιά και όχι ξάπλωμα κάτω από τον καυτερό ήλιο. Τα συχνά μέσα και έξω από το νερό είναι προτιμότερα. Προσοχή μεγάλη χρειάζεται περισσότερο στη μετάβαση και την επιστροφή από τη θάλασσα όταν υπάρχουν μπουλιάρια και είναι μεσημέρι. Φοράτε γυαλιά ηλίου απορροφητικά των υπερύδων ακτίνων.
12. Όσοι πάσχουν από διάφορα νοσήματα να συμβουλευονται το γιατρό τους (καρδιοπαθείς, πνευμονοπαθείς και νεφροπαθείς, κυρίως).
13. Να μην ξεχνάτε ότι και τα μωρά ζεσταίνονται. Να τα ντύνετε ελαφρά, να τα αερίζετε με δοντάλιες.
14. Μην αφήνετε μόνα τα ηλικιωμένα άτομα στο σπίτι γιατί δεν είναι σε θέση πάντοτε να λάβουν όλα τα αναγκαία προστατευτικά μέτρα.

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ**

Οι Δραγουβίτες και η Επισκοπή τους

Αγαπητοί φίλοι,

Πρόσεξα στο τελευταίο τεύχος (49, σελ. 142 - 143) του περιοδικού «Νιάουστα» το σημείωμα του φίλου κ. Εμ. Βαλσαμίδη, με τον τίτλο: «Οι Δραγουβίτες και η Επισκοπή» και παρατηρώ τα εξής:

1. Για τους Δραγουβίτες και τη χριστιανική επισκοπή τους, στον σημερινό νομό της Ημαθίας, έγραψα διεξοδικά στο βιβλίο μου «Ιστορία της Βέροιας», τόμος 2ος, Βυζαντινοί Χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, και συγκεκριμένα στις σελίδες 9 - 13 και 158 - 162, όπου (στις υποσημειώσεις) γίνεται αναφορά και χρησι-

μοποίηση και της σχετικής βιβλιογραφίας.

2. Εκεί αναφέρω (σελ. 159 - 162) ότι στο άλλο ομώνυμο χωριό, δηλαδή στην Επισκοπή του «Ρουμλουκιού», της επαρχίας της Βέροιας, πρέπει να υπήρχε άλλη χριστιανική επισκοπή, ή της Καμπανίας.

3. Οι πηγές αναφέρουν ότι οι Δραγουβίτες εγκαταστάθηκαν μετάξυ της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας, αλλά η τότε οδός δεν πρέπει να συσχετίζεται με τη σημερινή εθνική οδό (Θεσσαλονίκης - Βέροιας), γιατί η παλιά ρωμαϊκή οδός, «η Εγνατία», όπως είναι γνωστό-

δεν περνούσε απ' ευθείας, μέσα από τη Βέροια που επικοινωνούσε μαζί της με δευτερεύουσες οδούς, μία από τις οποίες διερχόταν κάπου κοντά στη σημερινή οδό Βέροιας - Νάουσας - Κοπανού - Έδεσσας.

4. Αυτά τα λίγα, γιατί δεν επιθυμώ να επαναλάβω και εδώ, όσα έγραψα ήδη, ούτε να παρακάμψω την ιστορική αλήθεια, θυσιάζοντάς της στην οποιασδήποτε σκοπιμότητα. Ακόμα, δεν θέλω να διαταράξω και τη μακροχρόνια φιλία μου με τον αγαπητό Μανώλη...

Πολύ φιλικά
ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

«Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας»

Το μαγικανόπηγαδο της ζωής, ο αγώνας της επιδιώσεως, καταδράζει συνήθως και διαφεύδει τις αγαθές προθέσεις των ανθρώπων, οι οποίοι χαρμίζουν και εξανερμίζουν τις δυνατότητές τους στον προσωπικό αγώνα τους για την όσο το δυνατό πιο εύκολη και άσκοπη επικράτησή τους και για την απόλαυση, μονόπλευρα, των υλικών αγαθών, που οδηγεί στην πλήρη (πνευματι-

κανόνα, θέμα μερακίου και όχι, οπωσδήποτε, ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος ή, απαραίτητα, συγκεκριμένων σπουδών.

Όμως, για να μη μακρηγορήσω περισσότερο, θα προσπαθήσω να παρουσιάσω το βιβλίο, το οποίο μου έδωσε την αφορμή για τις πιο πάνω σκέψεις.

Ο κ. Στέργιος Σπ. Αποστόλου κατάγεται από την «εύανδρο» Β. Ήπειρο και ασκεί το επάγγελμα του λογιστή, στη Νάουσα, εδώ και πολλά χρόνια. Η τυπική μόρφωσή του είναι της Μέσης Εκπαίδευσης. Η αγάπη του, όμως, για την ιστορία και ιδιαίτερα για τη γλωσσολογία τον οδήγησε στην απόφαση να παρακολουθήσει ειδικά μαθήματα στη Σχολή Βαλκανικών Σπουδών του Ιδρύματος Μελετών της Χερσονήσου του Αίμου, στη Θεσσαλονίκη, όπως και θερινά σεμινάρια της αλθανικής γλώσσας, πανεπιστημιακού επιπέδου, στο γιουγκοσλαβικό Πανεπιστήμιο της Πρίστινας, της περιοχής του Κοσσυφοπεδίου. Ήδη, διδάσκει μαθήματα της αλθανικής γλώσσας στην προαναφερμένη σχολή του Ι.Μ.Χ.Α. (όπου μαθήτευσε), ενώ το επάγγελμά του παραμένει το ίδιο, δηλαδή του λογιστή.

Μέχρι τώρα γνωρίζαμε τις ενδιαφέρουσες μελέτες του (που δημοσιεύτηκαν, κυρίως, στο εξαίρετο τριμηνιαίο περιοδικό «Νάουσα») για την ιστορία του κλεφταρματολισμού στη Μακεδονία, με βάση, ιδίως, τα βιβλία του Γω. Βασδραδέλλη, για γεγονότα της ιστορίας της Νάουσας, ή, τέλος, και για το γλωσσικό ιδίωμα της ίδιας πόλεως. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των δημοσιευμάτων του κ. Αποστόλου είναι η πρωτοτυπία και η ποιότητά τους.

Τούτα ήταν αποδεκτά και, λίγο πολύ, γνωστά σ' όσους ασχολούνται

με την πνευματική ζωή του νομού μας και συγκεκριμένα της Νάουσας. Όμως, δεν προσιονίζονταν η συγγραφή ενός, τόσο σπουδαίου, ολοκληρωμένου, συνθετικού και πολύ δύσκολου, έργου, όπως είναι αυτό, το οποίο κυκλοφόρησε πριν δύο μήνες, σε φωτοτυπική ανατύπωση από το δακτυλογραφημένο κείμενό του.

Ο πλήρης τίτλος του βιβλίου είναι: «Στέργιος Σπ. Αποστόλου, Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας (φωνητική - μορφολογία), Μακεδονικές μελέτες, Νάουσα 1989», σελίδες 363. 8ου σχήματος.

Μετά διεισδυτικό πρόλογο, αρχίζει το πρώτο μέρος του, το οποίο αναφέρεται στη φωνητική του Νασο-σλαβικού ιδιώματος. Χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Το Α' αφορά στην προφορά των φθόγγων και στην αντιστοιχία τους προς τα γράμματα του αλφαβήτου. Το Β' αναφέρεται στα δίψηφα φωνήεντα, στα δίψηφα σύμφωνα και στα ρινικά συμπλέγματα. Το Γ' κεφάλαιο αφιερώνεται στα «πάθη» των φθόγγων. Στο δεύτερο μέρος αναπτύσσονται όσα αφορούν στη μορφολογία του ιδιώματος, σε δέκα κεφάλαια, όπου εκφράζονται οι απόψεις του για το άρθρο, για τα ουσιαστικά, για τα επίθετα, για τις αντωνυμίες, για τα ρήματα, για τη μετοχή, για τις προθέσεις, για τους συνδέσμους, για τα επιρρήματα και για τα επιφωνήματα. Το Γ' μέρος επιγράφεται «παραγωγικό», δηλαδή αναφέρεται στα παράγωγα ρήματα, στα ουσιαστικά, στα επίθετα και στα επιρρήματα. Τέλος, στο τέταρτο μέρος δίδεται ο ερμηνευτικός πίνακας, δηλαδή το χρησιμότερο γνωσάρι του ιδιώματος της Νάουσας.

Δεν διαθέτω τις απαιτούμενες ειδικές γνώσεις, ώστε να κρίνω ουσιαστικά στην σελίδα 21

Του
Γιώργου Χ. Χιονίδη

κή και ψυχική) αλλοτρίωση. Γι' αυτό είναι πολύ πατυχημένη η έκφραση ότι ο δρόμος προς τα νεκροταφεία είναι στρωμένος με αγαθές προθέσεις...

Άρχισα κάπως, μακάδρια το κείμενό μου, γιατί θέλω να τονίσω από την αρχή τη σημασία, την οποία έχουν μερικές (δυστυχώς ελάχιστες), εξαιρετικές προσπάθειες συνανθρώπων μας, οι οποίοι επικεντρώνουν τον αγώνα τους στη δημιουργία άυλων έργων, όπως είναι, π.χ., η συγγραφή και η έκδοση βιβλίων, τα οποία ανοίγουν νέους ορίζοντες στις ανθρώπινες γνώσεις.

Ακόμα, έχω τη γνώμη ότι πρέπει να γραφεί κάποτε μία αναλυτική και περιεκτική μονογραφία, με την οποία να τονίζεται η συμβολή στην επιστήμη γενικά των λεγόμενων «ερασιτεχνών», εφευρετών και συγγραφέων. Έτσι, θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε ακριβοδίκαια και σωστά τη μεγάλη σημασία της εισφοράς και της συνεισφοράς εκείνων, οι οποίοι παρήγαγαν μεγάλο έργο σε τομείς που δεν συνταυτίζονταν ή, ακόμη, δεν συνδυάζονταν ή και δεν συμδιείχαν με τη φύση του βιοποριστικού επαγγέλματός τους, ή, τέλος, και με το είδος των σπουδών τους.

Η δημιουργία λοιπόν είναι, στον

«ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ»

Α'

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΣΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Πριν λίγο καιρό είδε το φως της δημοσιότητας το βιβλίο του Σ. Αποστόλου με τον τίτλο «Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας».

Ο Σ. Αποστόλου στενός συνεργάτης της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι γνωστός στους αναγνώστες του περιοδικού από τα πολλά ενημερωτικά και τεκμηριωμένα άρθρα του, ιστορικού και λογογραφικού περιεχομένου. Σχετικά άρθρα του, για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας δημοσιεύθηκαν στα τεύχη 35ον, 36ον και 37ον έτους 1986.

Ο Σ. Αποστόλου πολύ νωρίς, από τα μαθητικά χρόνια, ασχολήθηκε με το θέμα αυτό. Ζώντας σ' ένα περιβάλλον όπου η ναουσαϊκή διάλεκτος βρισκόταν σε «καθημερινή χρήση» κατάφερε να ρουφήξει όλες τις λέξεις μία προς μία και να τις κάνει κτήμα του. Είναι γνώστης του ναουσαϊκού γλωσσικού ιδιώματος από «πρώτο χέρι» και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία.

Με επιμονή και υπομονή, συγγένισσε όλο το απαραίτητο υλικό και με επιμέλεια και φροντίδα το επεξεργάστηκε, το ταξινόμησε και ύστερα από αρκετά χρόνια το παρουσίασε. Μόνο του και αφοσιωμένος, στηριζόμενος αποκλειστικά στις δικές του δυνάμεις, χωρίς να παρακλωθήσει πανεπιστημιακά μαθήματα, προχώρησε με αυτοπεποίθηση και πίστη, παρά τις μύριες δυσκολίες που παρουσίαζε αυτό το ίδιο το αντικείμενο της εργασίας από τη φύση του, τα κατάφερε, ύστερα από πολύ κόπο να το δαμάσει, και να βγει νικητής. Είναι πράγματι ένας άθλος. Ο ίδιος στον πρόλογο του βιβλίου ομολογεί: «Είναι απαραίτητο, εδώ, να υπογραμμισθεί ότι το υλικό για τη συγγραφή αυτού του έργου είναι καρπός επίπονων και επίμονων προσπαθειών οι

οποίες καλύπτουν σχεδόν, χρονικό διάστημα τεσσάρων δεκαετιών, κατά τη διάρκεια των οποίων το ενδιαφέρον μου για την αναζήτηση, καταγραφή κατάταξη και αξιολόγηση του σχετικού γλωσσικού υλικού, επεκτάθηκε προς κάθε κατεύθυνση, απ' όπου ήταν δυνατό να αρσθώ κατά το δυνατό ορθότερα τα στοιχεία αυτού του υλικού».

Σήμερα το γλωσσικό ιδίωμα χρησιμοποιείται μόνο από λίγα άτομα, παρασπινόμενα ηλικίας. Σε λίγο καιρό θα σβύσει τελείως η «ναουσαϊκή λαλιά», του παλιού καιρού. Το βιβλίο όμως του Σ. Αποστόλου θα υπενθυμίζει στις επερχόμενες γενεές ότι στον τόπο αυτό μιλιώταν κάποτε «η ναουσαϊκή διάλεκτος, και ότι στις σελίδες του βρίσκονται, «αποτυπωμένες» όλες οι σχετικές πληροφορίες για τον μηχανισμό της γλώσσας (φωνητική, μορφολογία κλπ.).

Το βιβλίο, απευθύνεται σε λίγους ανθρώπους, στους ειδικούς επιστήμονες και σ' όσους επιθυμούν να ασχοληθούν με τη παράδοση και το παρελθόν του τόπου αυτού.

Είναι ένα βιβλίο με ειδικό βάρος και φέρει την σφραγίδα της ποιότητας.

Στη συνέχεια δημοσιεύουμε σχόλια και κριτική του τοπικού τύπου και του καθηγητή της γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Γ. Μπαμπινιώτη.

Β'

Τοπικός Τύπος

● Εφημ. «ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»
φύλλο 259 27.1.1990

Βιβλίο για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας εκδόθηκε εδώ και μερικές ημέρες από το συμπολίτη μας Στέργιο Αποστόλου, μόνιμο συνεργάτη του Περιοδικού «ΝΙΑΟΥ-

ΣΤΑΣ».

Ο κ. Στέργιος Αποστόλου ασχολείται με το θέμα αυτό, περισσότερο από 30 χρόνια. Το βιβλίο εκδόθηκε με δικά του έξοδα και τυπώθηκε σε περιορισμένα αντίτυπα.

● Εφημ. «ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»
φύλλο 260 3.2.1990

Σωστά παρατηρήθηκε στο δημοτικό συμβούλιο ότι θα πρέπει να ορ-

Του
Οδ. Ντινόπουλου

γνωσθεί μια ειδική εκδήλωση για να τιμηθούν άνθρωποι της Νάουσας που προσφέρουν αρκετά στην πόλη μας, είτε στο χώρο της τέχνης, είτε στο χώρο του κοινωνικού προβληματισμού. Η παρατήρηση έγινε από τον κ. δήμαρχο, με αφορμή της έκδοσης του βιβλίου για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας από τον κ. Στέργιο Αποστόλου και θέλουμε να πιστεύουμε ότι η εκδήλωση θα αγαλλιάζει και πολλούς συμπολίτες μας που διακρίνονται σε τομείς πολιτισμού και που το όνομά τους έχει γίνει γνωστό και πέρα από τα στενά όρια της περιοχής μας. Η τιμητική αυτή διάκριση, αν μη τι άλλο θα δώσει χαρά και την ικανοποίηση σ' αυτούς τους ανθρώπους ότι ο Δήμος Νάουσας ξέρει να εκτιμά την προσφορά τους.

● Εφημ. «ΦΩΝΗ ΝΑΟΥΣΗΣ»
φύλλο 1942 10.2.1990

Ένα βιβλίο - έκπληξη - έφθασε στα χέρια μου. Τίτλος του «Το Γλωσσικό Ιδίωμα της Νάουσας» και συγγραφέας του ένας δικός μας άνθρωπος, ο Στέργιος Σπ. Αποστόλου. Ήταν ένα ευχάριστο ξάφνιασμα, μεγάλωνε ακόμα και με την απλή φυλλομέτρηση του βιβλίου, με την

ανάγνωσή έστω και των τίτλων των κεφαλαίων του. Όπως ομολογεί ο ίδιος δημιουργός του χρειάστηκαν σχεδόν 4 δεκαετίες για να συγκεντρωθεί και να ταξινομηθεί το υλικό που χώρησε συμπεκνωμένο στις 366 πυκνογραμμμένες σελίδες του. Η φωνητική ή μορφολογία του τοπικού μας ιδιώματος, η γραμματική του, το γλωσσάρι του και τα άπειρα παραδείγματα αποτελούν έργο ζωής ενός ανθρώπου που είχε κίνητρό του μόνο το μεράκι και τίποτε περισσότερο. Ο Στέργιος δεν προσδοκά ούτε πανεπιστημιακούς τίτλους, αλλά ούτε και κάποιο υλικό όφελος.

Το γεγονός αυτό προσδίδει μεγαλύτερη αξία στην προσπάθειά του, που δεν είναι μόνο πνευματική, αλλά και υλική και σωματική, γιατί ο ίδιος κάθισε και έγραψε τα κείμενα στη γραφομηχανή, τα σπείρινε στο φωτοτυπικό μηχάνημα και τα έδωσε να φωτοαντιγραφούν σε μερικές δεκάδες αντίτυπα, όσα απαιτούνταν για μερικές βιβλιοθήκες και κάποιους ανθρώπους που έχουν ενδιαφέρον για τα τοπικά γλωσσικά ιδιώματα, που τα παίρνει η πρόοδος και τα εξαφανίζει. Εκεί θα καταλήξει και το δικό μας τοπικό ιδίωμα, δυστυχώς. Θα μείνει όμως το βιβλίο του φίλου μας, σε κάποιες βιβλιοθήκες, όπως θα μείνουν και κάποια κομμάτια γραμμένα σε κάποια έντυπα για να θυμίζουν ότι κάποτε υπήρχε κι' εδώ ένα γλωσσικό ιδίωμα, με μελωδική προφορά, με θαυμαστά δείγματα της γλωσσολογικής ικανότητας του λαού μας που έπεσε θύμα του πολιτισμού και της ανάπτυξης των μέσων επικοινωνίας. Αυτές οι σκέψεις, μετριάζουν κάπως την πίκρα που νοιώθει όποιος μίλησε και αγάπησε αυτήν τη γλώσσα, που του έδινε μια τοπική ταυτότητα. Η προσδοκία και η ελπίδα ότι θα διασωθεί έστω και ως μουσειακό είδος, αποτελούν κάποια ικανοποίηση, για την οποία οφείλονται ευχαριστίες σε όσους κουράζονται να την προσφέρουν με τα έργα

τους, όπως πολύ σωστά γράφει στον πρόλογο του βιβλίου του ο κ. Αποστόλου.

Γ. Γ. Μπαμπινιώτης

ΑΘΗΝΑ 12.4.90
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ

Αγαπητέ κ. Αποστόλου,

Σας συγχάρω για το βιβλίο σου «Το Γλωσσικό Ιδίωμα της Νάουσας».

που μόλις τώρα μπόρεσα να δι-
εξέλθω. Είναι πολύ καλή δουλειά,
όσο καλύτερη μπορεί να είναι μια
γλωσσολογική περιγραφή από μια
γλωσσολόγο.

Η ακρίβεια των περιγραφών σας
και η επιμονή σε μια αυστηρώς πε-
ριγραφική προσέγγιση σε συνδυα-
σμό με τη βαθύτερη γνώση του ιδι-
ώματος και την ευαισθησία του «ε-
παρκώς χρήστη» δίνουν μια βαρύ-
τητα στο πόνημά σας.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Γ. Μπαμπινιώτης

Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας

συνέχεια από την σελίδα 19

στατικά την αξία της συνεισφοράς
του κ. Στ. Αποστόλου.

Και μόνι, όμως, η φυλακισμένη
της γλωσσολογικής μονογραφί-
ας του, εντυπωσιάζει για τον όγκο
της, την επιμέλεια, το πλήθος των
γνώσεων του συλλέκτη (πραγματι-
κής μέλισσας) και την τελειότητά
της, ως προς τη συλλογή την κα-
τάταξη και την επεξεργασία του
πλούσιου υλικού, το οποίο με μεγά-
λη επιτυχία τιθάσασα και αξιοποιή-
σε ο συγγραφέας. Είναι, συνεπώς,
τυχερή η Νάουσα, γιατί διαθέτει
έναν τόσο αξιόλογο σκαπανέα του
πνεύματος και μια τόσο πρωτότυπη
μελέτη για το γλωσσικό ιδίωμά
της, η οποία θα δογηθεί, ασφαλώς,

και στη διερεύνηση (ίσως δε και
στην επίλυση) του προβλήματος
της καταγωγής πλήθους Ναουσαί-
ων (για πολλούς από τους οποίους
υπάρχουν στοιχεία ότι κατάγονται
από την Ήπειρο).

Εκφράζω λοιπόν τα θερμά συγ-
χαρητήρια και τον θαυμασμό μου
για την πολυετή προσπάθεια και
για την πολύτιμη συνεισφορά του κ.
Αποστόλου. Ελπίζω δε να βρεθεί ο
κατάλληλος χρηματοδότης, ώστε να
κυκλοφορήσει η μονογραφία και σε
κανονικά τυπωμένο βιβλίο, οπότε
θα προστεθούν, ασφαλώς, και τα α-
παραίτητα συγκριτικά στοιχεία και
δεδομένα για τα γλωσσικά ιδιώμα-
τα άλλων περιοχών, όπως και η
σχετική βιβλιογραφία.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στην προσπάθεια της να συγκεντρώσει στίς σελίδες της ό,τι έχει δημοσιευθεί κατά καιρούς και αφορά τη Νάουσα και την περιοχή της στο τεύχος αυτό παρουσιάζει μια μικρή συλλογή, δημοτικών τραγουδιών.

Τα δημώδη αυτά άσματα που τραγουδιόταν, όπως μας λέει και ο τίτλος τους στο Αρκοχώρι Ναούσης είναι καταχωρημένα στο «Μακεδονικόν Ημερολόγιον» του Παμμακεδονικού Συλλόγου (έτος 1912 τεύχος Ε Αθήνα) σελ. 244.

Ε.Μ.

ΔΗΜΩΔΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ΕΝ ΑΡΚΟΥΔΟΧΩΡΙΩ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΝΑΟΥΣΑΝ

Α'

Νά σ' ερωτήσω ψυχογιέ καί σένα, Παναγιώτη,*
όσους σκλάβους κι' αν πήραμε αυτό τό καλοκαίρι
κανέννας δέν μας κλάφτηκε από τούς σκλαβωμένους*
ένας παππας καλόγρενος,* πολλά λόγια μας λέγει:
Γιά κόψ' τε, γιά λύστε μας, κάνα ντιρμάνι κάμτε*
τρείς μήνες είν' η άνοιξι καί τρείς τό καλοκαίρι,
καί τρείς είν' ο χεινόπωρος καί τρείς βαρύς χειμώνας.
καί σείς σκοπόν δέν έχετε γιά νά μας απολύστε.
Πιάνουν και γράφουν γράμματα καί στέλλουν 'ς τούς χατζήδες:
«Βάλτε καί μάστε χρήματα, φλουριά καί καραγρόσια
νά ξαγοράστε.....»

Β'

Καλότυχά 'νε τὰί βουνά
—Ζάχο μου, τὰί βουνά — μέ τό ζακόνι πώχουν
τό καλοκαίρι πρόδατα καί τόν χειμώνα χιόνια.
Δέν συλλογιέσαι θάνατον - Ζάχο μου, θάνατον - δεν πανταιχάινεις χάρον.
Μόν' καρτερείς τήν άνοιξι, νερθή τό καλοκαίρι,
νά βγούν οί Βλάχοι 'ς τὰί βουνά, νά 'βγούν κ' η Βλαχοπούλαιοι,
νά 'βγούν τὰ λάγια πρόδατα μέ τ' αργυρά κουδούνια.

Γ'

Μπεζέρισα, βαρέθηκα — ξένη μ', βαρέθηκα — αρματωλός καί κλέφτος,
της νύχτας το περπάτωμα καί της αυγής τόν ύπνο*
μέ τρώγ' η λέρα το κορμί και τὰ φλουριά τή μέση,
τό έρημο τουφέκι μου διπλά 'ς τήν αγκαλιά μου*
καί το φιλώ και τό ρωτώ καί το βαρειαξετάζω:
Ντουφέκι μου 'περήφανο μέ τα πολλά παφύλια*
πολλαίς βολαίς 'μου γλύτωσης, κι' ακόμ' αυτήν τήν ώρα
κι' ά δε σε φκειάσω από φλουρι κι' από μαργαριτάρι*
καί σύ σπαθάκι τίμιο, πού κόφτεις τὰ κεφάλια,
νά κόψης καί χλωρό δενδρί νά φκειάσης τό λημέρι.

Δ'

Κάτω 'ς τού Ντούμ τήν πέτρα, κάτω 'ς τό γιαλό
βαρέσαν τόν Αργύρη κι' αυτόν τόν Κόκκινο.
Τούρκοι τόν τυρανούσαν καί Ρωμαίοι τόν κλαίν'
καί δυό καλά κοράσια τόν μοιριολογούν.
Ν' Αργύρ' δέν έχεις μάννα, δέν έχεις κι' αδελφή,
δέν έχεις καί γυναίκα νάρθη νά σε κλαίγι.
—Ν' εγώ σάν είχα μάννα, σάν είχα κι' αδελφή,
σάν είχα καί γυναίκα, κλέφτης δέν πάγενα.
(Η συνέχεια εν τώ τού έτους 1913 «Ημερολόγιω»).

Π.Σ

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Σημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ. Στις 11 Φεβρουαρίου 1990 έγιναν τα εγκαίνια του ειδικού σχολείου Νάουσας.

Λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει το θέμα δημοσιεύουμε αυτούσια την ομιλία του κ. Δημ. Ρούγγου, σχολικού συμβούλου της 2ης Εκπαιδευτικής περιφέρειας Π.Ε.Ν. Ημαθίας που εκφωνήθηκε την ημέρα εκείνη για ενημέρωση των αναγνωστών μας.

Λιδοσεμιάττα,

Κε Νομάρχη, κ. Δήμαρχε, κ. Προϊστάμενε της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης κ. Δ/ντή της Αστυνομίας, κ. Εκπρόσωπε των Στρατιωτικών Αρχών, κ. Εκπρόσωποι Συλλόγων και Σωματείων, κ. Συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι.

Θα ήθελα στα πλαίσια της υπεύθυνης πληροφόρησης όλων των πο-

Του Δημ. Ρούγγου σχολικού συμβούλου

λιτών, να προδώ σε μια σύντομη και γενική ενημέρωση, σχετικά με την Ε.Α. και με όλα τα νεότερα στατιστικά και καθοδηγητικά στοιχεία που έχουν προκύψει και τα οποία αφορούν άμεσα τον ευαίσθητο και σημαντικό αυτό τομέα του εκπ/κού μας συστήματος.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας για τα παιδιά με ειδικές εκπ/κές ανάγκες, αποτελεί για μας ευρύτερη εκπ/κή και κοινωνική έκφραση και συγχρόνως εκπλήρωση χρέους της πολιτείας προς αυτά.

Κάτι παρόμοιο είναι απόλυτα σύμφωνο με την επιταγή του Συντάγματός μας (άρθρ. 21) και με τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του παιδιού, των δικαιωμάτων των αναπήρων, των δικαιωμάτων των νοητικά καθυστερημένων παιδιών, που έχουν θεσπιστεί απ' τον Ο.Η.Ε.

Η κοινωνική δικαιοσύνη, οι ίσες κατά το δυνατόν εκπ/κές ευκαιρίες, η σχολική και κοινωνική ενσωμάτωση, η αλλαγή στάσης και νοοτροπίας όλων μας έναντι των συμπολιτών μας και μάλιστα των παιδιών

που παρουσιάζουν μικρές ή μεγάλες, παραιτικές ή μόνιμες, ψυχοπνευματικές ή σωματικές αναπηρίες και οι οποίες τους δημιουργούν δυσκολίες στην ανάπτυξη, την εκπ/ση και τη γενικότερη κοινωνική αναγνώριση της αξίας και αξιοπρέπειας του ανθρώπου είναι οι βασικές αρχές της εκπ/κής πολιτικής στον τομέα της Ε.Α.

Παραδεχόμαστε προσέτι σήμερα, ότι ο κόσμος θα ήταν ευτυχέστερος, αν ο άνθρωπος ήταν καλύτερος. Για να μπορούσαμε όμως να βελτιώσουμε πράγματι την ανθρώπινη ζωή, θα πρέπει να προσφέρουμε εξίσου, τόσο τον υλικό, όσο και τον πνευματικό πολιτισμό.

Αν θέλουμε να τροποποιήσουμε προς το καλύτερο την κοινωνία μας πρέπει να καλλιεργήσουμε το πνεύμα, που 'θάχει σαν συνέπεια τη βελτίωση των εκπ/κών μας συστημάτων.

Όταν λέμε βελτίωση του εκπ/κού μας συστήματος, εννοούμε την ολοκλήρωσή του, την επέκτασή του και την προσαρμογή του σ' όλα τα παιδιά, σ' όλα τα πνευματικά επίπεδα, σ' όλους τους χαρακτήρες, βελτιώνοντας συγχρόνως και το βιωτικό επίπεδο των μαθητών. Τέτοια παιδιά για τα οποία διάφορα εκπ/κά συστήματα πολλών χωρών προσπαθούν να τα βοηθήσουν ποικιλότροπα και πολύμορφα, είναι τα παιδιά με κάποιες ειδικές πνευματικές και σωματικές ανάγκες.

Σ' όλες τις κοινωνίες, συναντούμε άτομα, που δεν επιτυγχάνουν στη ζωή. Δεν μπορούν ακόμα να διευθύνουν τις υποθέσεις τους με οριζότητα. Δεν μπορούν να φτάσουν

στην οικονομική ανεξαρτησία και να ξεπεράσουν ένα επίπεδο ζωής.

Συναντούν διάφορες κοινωνικές δυσκολίες. Μερικές φορές είναι ένα βάρος για την ίδια την οικογένειά τους και μια ευθύνη για την κοινωνία.

Πόσα όμως μπορεί να κερδίσει η κοινωνία αν προσπαθήσει να μορφώσει και να κατευθύνει τα άτομα αυτά, αν έχει πάντα υπόψη της την ένδοξη φράση του LEIBNIZ «Δώστε μου την Εκπ/ση και σ' έναν αιώνα θ' αλλάξω το πρόσωπο της Ευρώπης».

Κάτω λοιπόν από παρόμοιες διαπιστώσεις μια νέα διάσταση του εκπ/κού μας συστήματος που δημιουργήθηκε μέσα στα γενικότερα πλαίσια της Γενικής και επαγγελματικής εκπ/σης, είναι ο πολύπτυχος και ευαίσθητος τομέας της Ε.Α., που έχει αρχίσει ν' αναπτύσσεται συστηματικά και στη χώρα μας, στοχεύοντας στην κάλυψη των ειδικών εκπ/κών αναγκών και γενικότερα στην κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση 200.000 περίπου παιδιών ηλικίας μέχρι 20 ετών. Ο αριθμός αυτός δεν είναι φανταστικός, αλλά σύμφωνος με τις διεθνείς στατιστικές, που υπολογίζουν ένα 10% του πληθυσμού με μικρές και παραιτικές ή σοβαρές ή χρόνιες ψυχοπνευματικές αναπηρίες, όπως συναισθηματικές διαταραχές, δυσκολίες μάθησης, νοητική καθυστέρηση, δυσκολίες στο λόγο, τυφλότητα, κωφότητα, βαρυκοίτα, δυσκολίες στην κίνηση κ.π.ά.

Για τα παιδιά αυτά απαιτείται Ειδική Αγωγή, στηριγμένη σε ειδικά εκπ/κά προγράμματα, τα οποία εφαρμόζονται από ειδικευμένους εκπ/κούς με τη χρήση ειδικών μεθόδων και μέσων διδασκαλίας. Η ενσωμάτωση γενικά των αναπήρων στο κοινωνικό σύνολο και η κοινωνική τους αποκατάσταση είναι οι

στόχοι όχι μόνο της εκπ/κής, αλλά και της κοινωνικής, της οικονομικής και της πολιτιστικής πολιτικής της πολιτείας. Η συστηματικά οργανωμένη ειδική αγωγή και ο αρμονικός συντονισμός των σχετικών προσπαθειών όλων των αρμοδίων φορέων συντελούν αποφασιστικά στην πραγματοποίηση αυτών των στόχων.

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Α. Σημερινή Κατάσταση

1. Είναι γνωστό ότι ο τομέας της Ειδικής Αγωγής, άρχισε να οργανώνεται συστηματικά στη χώρα μας την τελευταία περίπου 10ετία και ιδιαίτερα μετά την ψήφιση του πρώτου βασικού νόμου 1143/1981 για την Ε.Α.

Παλαιότερα μπορούμε να πούμε ότι η Ε.Α. και εκπαίδευση παρέχόταν κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν από διάφορα ιδρύματα, φιλανθρωπικά κυρίως, και λίγα μικρά ιδιωτικά σχολεία. Οι φορείς αυτοί προσέφεραν ένα κοινωνικοεκπαιδευτικό έργο, άλλοι θετικό και άλλοι αμφιλεγόμενο, τότε όμως που το Κράτος δεν είχε ούτε καν ανακαλύψει την Ε.Α. και το χρέος του για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

2. Σήμερα, ύστερα από σχετικά μικρό χρονικό διάστημα συστηματικής προσπάθειας, έχουμε φθάσει σ' ένα, τουλάχιστον καλό σημείο και μπορούμε να μιλάμε ξεκάθαρα:

2.1. Για την αναγνώριση του χρέους της Πολιτείας - και όχι της απλής συμπάθειας - έναντι των συμπολιτών μας με ειδικές ανάγκες και τη δεδομένη βούληση και ευαισθησία ειδικότερα, για την ανάπτυξη του τομέα της Ε.Α., μέσα στα πλαίσια του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

2.2. Για το ότι σήμερα ζητάμε και προσπαθούμε σαν Κράτος, να δώσουμε ίσα δικαιώματα, ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες και ευκαιρί-

ες για κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση σ' όλους τους πολίτες, με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια.

2.3. Για το ότι σήμερα μπορούμε να στηριχτούμε σε σχετική νομοθεσία, που πριν λίγα χρόνια ήταν ανύπαρκτη και ακόμη περισσότερο να προσδίδουμε σ' ένα καλύτερο μέλλον.

2.4. Για το ότι προγραμματίζουμε και πραγματοποιούμε σταδιακά τη σχολική ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή την εξασφάλιση κάποιας ανεκτής αγωγής και εκπαίδευσης σε ειδικές και πολύπλευρες οργανωμένες εκπαιδευτικές ή και προνοιακές μονάδες.

Στο σημείο αυτό θεωρώ εξαιρετικό πόνημα να τονίσω ότι, πέρα από συναισθηματισμούς και θεωρίες, σφείλουμε να είμαστε ρεαλιστές, από πλευράς οργανωτικής, και χωρίς καμία διάθεση ρατσιστικών και υποστηρικτικών διακρίσεων να μεθοδεύουμε και να οργανώνουμε τις προσπάθειές μας για την παροχή κατάλληλης Ε.Α. ανάλογα με τις δυνατότητες και απαιτήσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Με δυο λόγια ΝΑΙ στη σχολική ενσωμάτωση και την κοινωνική αλληλοαποδοχή των πλειστών παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά και ΝΑΙ στα λίγα και καλά οργανωμένα ειδικά σχολεία για εκείνα τα άτομα που έχουν εξαιρετικά ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

2.5. Ακόμα σήμερα μπορούμε να απαιτούμε και να στηρίζομαστε:

2.5.1. Σε περισσότερο ευαισθητοποιημένους και περισσότερους μετεκπαιδευμένους στην Ε.Α. εκπαιδευτικούς.

Η ευαισθητοποίηση αυτή των εκπαιδευτικών των κανονικών σχολείων της γενικής εκπαίδευσης, όσο κι αν δεν συναντάται σε όλους και στον ίδιο περίπου βαθμό - χωρίς τούτο να σημαίνει ότι πάντοτε φταί-

νε οι ίδιοι, αφού ποτέ δεν είχαν την ευκαιρία να μάθουν για την Ε.Α. - είναι εμφανέστερη και περισσότερη από κάθε άλλη περίοδο της εκπαιδευτικής μας ιστορίας.

2.5.2. Σε ανεκτά ή σε καλύτερα (π.χ. ΙΚΥ) προγράμματα επιμόρφωσης και μετεκπαιδευσης εκπαιδευτικών, στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

2.5.3. Σε περισσότερους σχολικούς συμβούλους Ε.Α.

2.5.4. ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ Π.Α., - Π.Ε., - Δ.Ε. και Τ.Ε.Ε. περισσότερο ευαισθητοποιημένους και ενδιαφερόμενους για θέματα Ε.Α.

2.5.5. ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ πολύ πιο ενημερωμένους, ευαισθητοποιημένους, συνεργατικούς και απαιτητικούς.

2.5.6. Στους ίδιους τους αναπήρους γενικά και τους συλλόγους τους, που έχουν βαρύνουσα γνώμη για πολλά σχετικά θέματα, τα οποία τους ενδιαφέρουν άμεσα και ιδιαίτερα μπορούν να συμβάλλουν στην επίλυση ορισμένων προβλημάτων, στα πλαίσια της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και των ίσων υποχρεώσεων.

2.5.7. Στη μεγαλύτερη κατανόηση και συνεργασία από την πλευρά των διαφόρων διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών, για την επίλυση προβλημάτων Ε.Α.

3. Η διάγνωση των Ειδικών Εκπαιδευτικών αναγκών

3.1. Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ και μάλιστα η έγκαιρη, είναι βασική διαδικασία για τη λειτουργία και κυρίως την οργάνωση της Ε.Α. Στη χώρα μας όμως δεν γίνεται όπως απαιτείται, στις περισσότερες περιπτώσεις.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία η διάγνωση γίνεται από τις ομάδες που υπάρχουν στους 17 ιατροπαιδαγωγικούς σταθμούς και στις 25 περίπου κινητές διαγνωστικές ομάδες διαφόρων Νομαρχιών.

Ανεπίσημα γίνεται διάγνωση και από τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς, σε συνεργασία με τους γονείς πάντοτε, ιδίως στις περιπτώσεις επιλογής παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, που θα ενταχθούν στα ειδικά εκπ/κά προγράμματα των ιδρυμένων ειδικών τάξεων μέσα στα κανονικά σχολεία. Σημαντικό ρόλο εδώ παίζει ο σχολικός σύμβουλος Ε.Α.

3.2. Γενικά η διαγνωστική διαδικασία και η επιλογή των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες είναι προβληματική. Ακόμα και οργανωμένοι ιατροπαιδαγωγικοί σταθμοί θα συντάσσουν τις απαιτούμενες πλήρεις ιατροπαιδαγωγικές εκθέσεις και σε αρκετές περιπτώσεις δεν παρέχουν στο σχολείο όλα τα απαραίτητα στοιχεία, από έλλειψη εμπιστοσύνης και καμιά φορά από έναν κρυφό ανταγωνισμό μεταξύ ιατρικών - ψυχολογικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

4. Ειδικά προγράμματα

4.1. Τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα δεν έχουν επισήμως αναπτυχθεί στη χώρα μας. Βέβαια είναι γνωστό ότι σ' όλες τις χώρες κορίτς των ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι τα αναλυτικά προγράμματα των κανονικών τάξεων και σχολείων, τα οποία προσαρμόζονται κατάλληλα κατά περίπτωση. Αυτή όμως η κατάλληλη προσαρμογή είναι λεπτή και σημαντική διαδικασία, που απαιτεί βαθιά γνώση και πολλή προσοχή, προκειμένου να αποδώσει θετικά αποτελέσματα. Είναι μια διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία όχι στατικών, αλλά δυναμικών και ευέλικτων προγραμμάτων που προσαρμόζονται για τους διάφορους τύπους, ειδικών εκπαιδευτικών μονάδων και ακόμα για την εξατομικευμένη διδασκαλία. Τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται σήμερα είναι αποτέλεσμα των φιλότιμων προσπαθειών των υπεύθυνων εκπ/

κών και των συνεργατών τους, όπου υπάρχουν.

4.2. Το Υ.Π.Ε.Π.Θ. τα τρία τελευταία χρόνια έκανε μια συστηματική προεργασία με 5 ομάδες εργασίας ειδικών επιστημόνων, για να σχεδιάσει προσχέδια τέτοιων αναλυτικών προγραμμάτων για διάφορους τύπους ειδικών σχολείων και τη λογοθεραπεία. Στα γραφεία των Σχολικών Συμβούλων και ειδικών σχολείων υπάρχουν τα πρακτικά αυτού του συνεδρίου.

4.3. Όμως ακόμα εξακολουθούμε να μην έχουμε επίσημα αναλυτικά προγράμματα στις ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες και σ' επέκτασή δυνατότητα συγγραφής ειδικών βιβλίων. Όλο το βάρος συνεπώς πέφτει στους ώμους των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες και στους υπεύθυνους Σχολικούς Συμβούλους Ε.Α., που δεν ξέρω πόσο μπορούν να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους και πράγματι θαυμάζω και αυτούς και τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς πώς τα καταφέρνουν και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις με πολύ καλά αποτελέσματα.

5. Μέσα διδασκαλίας

5.1. Μέσα διδασκαλίας που διατίθενται στις ειδικές εκπ/κές μονάδες, είναι τα ίδια μ' εκείνα που διατίθενται στα κανονικά σχολεία, με εξαίρεση τα ειδικά σχολεία τυφλών, κωφών, βαρυκόων, και κινητικά αναπήρων στα οποία παρέχονται και άλλα μέσα εκπ/σης μέσω κυρίως των ιδρυμάτων εντός των οποίων λειτουργούν και τα οποία ιδρύματα επιχορηγούνται από το κράτος.

Γενικά ο εξοπλισμός των ειδικών εκπ/κών μονάδων με σύγχρονα μέσα διδασκαλίας και εκπαίδευσης είναι ανεπαρκές, ιδιαίτερα κάτω από το πρίσμα των σύγχρονων απαιτήσεων και συνάμα των δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία στην εκπ/ση.

6. Μεταφορά μαθητών

6.1. Η μεταφορά των μαθητών προς και από τις ειδικές εκπ/κές μονάδες στις περισσότερες περιπτώσεις έχει εξασφαλιστεί με αυτοκίνητα, που πληρώνονται από τις κατά τόπους Νομαρχίες ή τα ιδρύματα στα οποία λειτουργούν τα ειδικά σχολεία.

7. Ειδική επαγγελματική εκπαίδευση

7.1. Η επαγγελματική εκπ/ση των εφήδων με ειδικές εκπ/κές ανάγκες και το πέρασμά τους απ' το σχολείο στην ενεργό ζωή, δεν έχει ακόμα οργανωθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Υπάρχει έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, εξειδικευμένου προσωπικού και ειδικών εκπ/κών προγραμμάτων, είτε ανεξάρτητων, που εφαρμόζονται σε ειδικές επαγγελματικές σχολές ή προστατευόμενα εργαστήρια, είτε ενσωματωμένων στο πρόγραμμα κανονικών επαγγελματικών σχολών.

7.2. Το Υ.Π.Ε.Π.Θ. μόλις πριν 3-4 χρόνια άρχισε να λειτουργεί την πρώτη δημόσια ειδική επαγγελματική σχολή με αρκετές δυσκολίες.

Η λειτουργία της ίσως διδάξει την οργάνωση και λειτουργία και άλλων τέτοιων σχολών ή τμημάτων μέσα σε κανονικές σχολές.

7.3. Μικρά σχετικώς προγράμματα τα ειδικής επαγγελματικής εκπ/σης εφήδων με ειδικές ανάγκες άνω των 15 ετών έχουν αναπτύξει το Υπ. Γ-γείας Πρόνοιας και ο Ο.Α.Ε.Δ.

8. Εκπαίδευση εκπ/τικών

8.1. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων δεν τους παρέχει ακόμα τα απαραίτητα επιστημονικά και πρακτικά εφόδια για να μπορούν να αντιμετωπίζουν τους μαθητές τους με ειδικές εκπ/κές ανάγκες μέσα στην κανονική τάξη αποτελεσματικά. Γιαυτό και πολλές φορές η στάση τους είναι αρνητική και δεν δέχονται την ενσω-

μάτωση, ως φιλοσοφία και πράξη.

Πολύ περισσότερο δεν ετοιμάζονται εξειδικευμένοι δάσκαλοι που θ' αναλάβουν να διδάξουν στα ειδικά σχολεία μεγάλων απαιτήσεων (κωφών, τυφλών, σπαστιστικών, αυτιστικών κ.ά.).

Η κύρια πηγή τροφοδοσίας της Ε.Α. με τατεκπαιδευμένους εκπ/κούς παραμένει το Μ.Δ.Δ.Ε. του οποίου όμως τα σχετικά προγράμματα έχουν ανάγκη ριζικής αναπροσαρμογής.

Τελευταία έχει ανοίξει ο δρόμος για μεταπτυχιακές σπουδές Ε.Α. στο εξωτερικό, αλλά για πολύ μικρό αριθμό εκπ/κών.

Πριν 4 χρόνια άρχισαν να ενδιαφέρονται τα πανεπιστήμια για να ιδρύσουν τμήματα ή τομείς ειδικής αγωγής για τους εκπαιδευτικούς που ετοιμάζουν. Τούτο είναι ένα ευοίωνο σημάδι για το μέλλον.

Πάντως παρατηρείται μεγαλύτερη άγνοια για θέματα Ε.Α. μεταξύ των εκπ/κών της Δ.Ε. και Μ.Τ.Ε. Εκπ/σης, όχι φυσικά από δική τους υπαιτιότητα και ευθύνη.

9. Λοιπό επιστημονικό προσωπικό

9.1. Τέλος μέχρι σήμερα, οι ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες δεν έχουν πλαισιωθεί και με το λοιπό απαραίτητο επιστημονικό προσωπικό, όπως είναι οι σχολικοί ψυχολόγοι, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι λογοθεραπευτές κ.λπ. Χωρίς την υποστήριξη αυτών, μόνοι τους οι εκπαιδευτικοί, δεν είναι δυνατό να ανταποκριθούν στην ικανοποίηση των ειδικών αναγκών των παιδιών. Στο σχολείο μας υπάρχουν βέβαια αυτές οι ειδικότητες, αλλά με τη στήριξη κάποιων άλλων φορέων και συγκεκριμένα της Ν.Ε.Δ.Ε. του Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ.

10. Διεθνής Συνεργασία

10.1. Θα ήταν ελλειπής η χαρτογράφηση της σημερινής κατάστασης της Ε.Α. στη χώρα μας, αν δεν

αναφέραμε ότι τα δύο τελευταία χρόνια κυρίως, έχει αρχίσει μια διεθνής συνεργασία με την Ε.Ο.Κ., την UNESCO, το πανεπιστήμιο της Ν. Γόρκης και άλλους φορείς, για ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων δράσης σε τομείς της Ε.Α. Η συνεργασία αυτή συνίσταται στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρογνομιών, την επιχορήγηση προγραμμάτων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.), την εξειδίκευση εκπαιδευτικών σε μεταπτυχιακό επίπεδο, την οργάνωση σεμιναρίων.

Β' Προσανατολισμοί και στόχοι

11. Κατά τη γνώμη μας, η κατάρτιση της φιλοσοφίας και η επίτευξη των στόχων της Ε.Α. ως τομέα ενός δημοκρατικού εκπαιδευτικού συστήματος, μπορούν να πραγματοποιηθούν με ένα μεθοδικό και μακρόπνοο σχεδιασμό επίλυσης των βασικών προβλημάτων και ικανοποίησης των απαραίτητων προϋποθέσεων.

Μπορούμε να προχωρήσουμε π.χ. στη μεθοδική σχολική ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, χωρίς βιασύνη και αστηρικτους αυτοσχεδιασμούς, που οδηγούν στη σύγχυση και την αποτυχία, αλλά ύστερα από προσεκτική μελέτη και την ικανοποίηση βασικών προϋποθέσεων όπως είναι: η σωστή διάγνωση και επιλογή των μαθητών που θα παρακολουθούν τα ειδικά εκπ/κά προγράμματα, είτε στην ειδική τάξη, είτε στην κανονική τάξη του σχολείου τους, η εξασφάλιση κατάλληλων εκπ/κών και προγραμμάτων εκπ/σης, μέσω διδασκαλίας και κάθε άλλης κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής και ακόμα η εξασφάλιση της συνεργασίας των γονέων και του σχολείου ολόκληρου ως κοινωνικού οργανισμού.

12. Δεδομένης της πολιτικής βούλησης και της νέας νομοθεσίας, στόχος μας πρέπει να είναι η άριστη

και πλήρης ενεργοποίηση του Συμβουλίου Ειδικής Αγωγής που με το επιτελείο των ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι θα το πλαισιώνουν και τις απόψεις των φορέων που θα το συμβάλλουν, θα μπορεί να μελετά, να σχεδιάζει και να εισηγείται λύσεις των διαφόρων προβλημάτων ή να παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων και των νόμων, να επιστημονοποιεί τις δυνατότητες και αδυναμίες τους και να εισηγείται πάλι την βελτίωσή τους. Ένας από τους πρώτους στόχους πρέπει να είναι η διεξαγωγή συστηματικής έρευνας και απογραφής των ατόμων με ειδικές ανάγκες σ' όλη τη χώρα.

13. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ μπορεί να γίνει πληρέστερη, με την αναδιοργάνωση των προγραμμάτων μετεκπαίδευσης και κυρίως της βασικής τους εκπαίδευσης.

Στα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα είναι ανάγκη να δημιουργηθούν σύντομα τομείς Ε.Α. και τα προγράμματα αποστολής εκπαιδευτικών στο εξωτερικό για εξειδικεύσεις σε θέματα Ε.Α. πρέπει να μπορούν να πολλαπλασιασθούν.

14. ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΙΔΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ πρέπει να ετοιμασθούν το ταχύτερο με τη βοήθεια των ειδικών επιστημόνων του Σ.Ε.Α. και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και να τεθούν σε εφαρμογή με την παρακολούθηση και τις οδηγίες των σχολικών συμβούλων Ε.Α. που είναι ευχάριστο ότι ο αριθμός τους αυξήθηκε σχετικά.

15. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, που έχει κάνει θαύματα στον τομέα της Ε.Α., πρέπει να εισαχθεί σ' όλες τις ειδικές μονάδες.

16. Με τη νομοθεσία για το Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.), προβλέπεται η δημιουργία ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ σε όλους τους νομούς και έτσι το πρόβλημα της σωστής διάγνωσης σδα-

ρών ατομικών σωματικών και ψυχο-πνευματικών προβλημάτων θα επιλύεται κατά τρόπο ευκολότερο και εγκυρότερο. Απαιτείται όμως στενή και έντιμη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων.

17. Η ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ των μονάδων ειδικής αγωγής και με άλλους απαραίτητους επιστήμονες, μπορεί να προχωρήσει μόλις ψηφισθεί ο νέος νόμος που προβλέπει τις νέες αυτές ειδικότητες (π.χ. ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, λογοθεραπευτών και επιμελητών ειδικής αγωγής).

18. Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ των εφήδων με ειδικές ανάγκες περιέρχεται στο Υ.Π.Ε.Π.Θ. και επιβάλλεται να αναπτυχθεί σύντομα, είτε με αυτοτελείς μονάδες, είτε με ενσωμάτωση τμημάτων ή και ατόμων μέσα στις κανονικές εκπ/κές μονάδες Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής εκπ/σης.

Η πρώτη δημόσια σχολή Ε.Ε.Ε. άρχισε ήδη να λειτουργεί στην Καλ. λιθέα και η δεύτερη πρόκειται να ιδρυθεί και να λειτουργήσει στη Θεσσαλονίκη. Και οι δυο μπορούν να γίνουν πιλότοι για τη σωστή ανάπτυξη του τομέα αυτού.

Με την ενημέρωσή αυτή, προσπαθίσα να παρουσιάσω μια εικόνα του τομέα της Ε.Α., όπως είναι σήμερα στη χώρα μας, με τα κύρια θετικά και αρνητικά στοιχεία της, καθώς και τους κύριους στόχους της για το άμεσο και το απώτερο μέλλον.

Υπάρχουν φυσικά πολλά προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν και ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν. Για να επιτύχουμε όμως εκείνο το ποσοτικό και ποιοτικό επίπεδο που απαιτούν οι σύγχρονες ψυχοπαιδαγωγικές και κοινωνικοπολιτιστικές αντιλήψεις θα πρέπει να βαθύσουμε μεθοδικά, συνετά και κυριώτερο, προγραμματισμένα.

Με την ελπίδα ότι με την ίδρυση κάποιου καινούργιου Σχολείου Ε.Α.

δημιουργούνται περισσότερες και ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την πληρέστερη αγωγή ενός τμήματος της νεολαίας μας που έχει την ιδιαίτερη ανάγκη της στήριξης και της προστασίας μας, χαιρετίζουμε σήμερα την προαγωγή και εγκατάστασή σε πραγματικό αξιόλογο κτιριακό χώρο του ειδικού σχολείου της πόλης μας. Ζητούμε απ' όλους να μας συμπαρασταθούν και να συνεργαστούν μαζί μας για να δημιουργήσουμε από κοινού τις βάσεις μιας μελλοντικής κοινωνίας στην οποία όλα τα ελληνόπουλα, χωρίς υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς ή διακρίσεις θα προσφέρουν το καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του.

Οι προσπάθειες για την Ε.Α. δεν έχουν ποτέ τέλος. Η ομορφιά και η γοητεία της όμως έγκειται στην ικανοποίηση που δίνει στους εργατές της το χαμόγελο της ανθρωπίνης καταξίωσης ενός ατόμου και μάλιστα παιδιού με ειδικές εκπ/κές ανάγκες.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχη-

θώ σ' όλους τους συναδέλφους, διδακτικό και επιστημονικό προσωπικό του σχολείου μας, καλή δύναμη και καλή επιτυχία στο δύσκολο έργο που έχουν επισημοθετήσει. Είμαστε πεπεισμένοι πως η υπευθυνότητα που τους διακρίνει, η ευαισθητοποίησή τους σχετικά με την Ε.Α., καθώς και η αγάπη τους για τα παιδιά, θάνα, σημαντικοί και βασικοί παράγοντες στην όλη τους προσπάθεια.

Ευχαριστώ

Βιβλιογραφία

1. Τα δύσκολα και καθυστερημένα παιδιά στην οικογένεια και στο σχολείο.
Γεωργίου Ρούσκα.
2. Πρακτικά σεμιναρίου Ειδικής Αγωγής — ΥΠ.Ε.Π.Θ. — Δ/ση Ειδικής Αγωγής.
3. Σημειώσεις Στέλιου Νικδδημου Διευθυντή Ειδικής Αγωγής στο ΥΠ.Ε.Π.Θ.
4. Δελτίο πληροφοριών Ειδ. Αγωγής.

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποσπελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρασζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

Διακρίσεις στο χώρο των γραμμάτων

Δύο σημαντικές εμφανίσεις έκανε και πάλι η Νάουσα φέτος στο χώρο των γραμμάτων.

Δύο γυναίκες που ανήκουν σε διαφορετικές γενιές, πήραν βραβεία σε Πανελλήνιους διαγωνισμούς.

Πρόκειται για τις κυρίες Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα και Νανά Σιάτρη.

Στο σημερινό τεύχος, παρουσιάζουμε ένα σύντομο βιογραφικό τους και το έργο για το οποίο βραβεύθηκαν.

1. ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ ΜΗΤΤΑ

Η Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα γεννήθηκε το 1919 στη Ρωσία και είναι θυγατέρα του Σάββα και της Όλγας Μιχαηλίδου.

Δυστυχώς από μικρή ηλικία έχασε τους γονείς της και έτσι μετά από περιπέτειες ρίχτηκε στη Νάουσα, όπου και υιοθετήθηκε από την οικογένεια του Χρήστου Σουρλάμπα

έχασε το σύζυγό της, με αποτέλεσμα να παράση δεύτερη «Οδύσσεια» για την ανατροφή των έξι ορφανών.

Παρά τον αγώνα στη βιοπάλη δεν τόλμασε κάτω, αγωνίστηκε και διάδασε πολύ τον ελεύθερο χρόνο της, με αποτέλεσμα να μορφωθεί εγκυκλοπαιδικά και να μπορεί να γράφει διηγήματα και ποιήματα, παρά το ότι είναι απόφοιτος δημοτικού μόνο και μαθήτρια του δασκάλου Θωμά Γκιουλέκα όπως και η ίδια πάντα δηλώνει.

Πολλά ποιήματά της δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες και το 1987 σε πανελλήνιο διαγωνισμό από το Δήμο Ελληνικού, έλαβε τιμητική διάκριση, για το ποίημά της «Πέντε κόρες κι ένας γιός, που αναφέρεται στη δυστυχία που της είχε προκαλέσει η δικτατορία του 1967, φυλακίζοντας το μοναγογιό της Κώ

στα.

Το 1900 πήρε το πρώτο Πανελλήνιο βραβείο από τον διαγωνισμό που προκήρυξε το υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με το διήγημά της «Ο-

Του Τάκη Μπάιτση

δύσσεια αναζητήση για ένα πατρικό σπίτι», μέσα στο οποίο μας αφηγείται τα παιδικά της χρόνια.

Σήμερα η Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα ζει με την οικογένειά της, τα παιδιά και τα 6 εγγόνια της στη Νάουσα. Είναι μέλος πολλών Φιλανθρωπικών και εκπαιδευτικών Συλλόγων, καθώς και του Κ.Α.Π.Η. Νάουσας, στη χορωδία του οποίου και συμμετέχει ενεργά.

Εξακολουθεί να διαδάζει και να γράφει καθημερινά.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΑΤΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

Το πατρικό μου σπίτι, πού: ποιά: και πώς να μ'ην θυμηθώ αυτή την οδύσσεια της αναζήτησης; αν ήμουνα συγγραφέας θα μπορούσα να γράψω ολόκληρο βιβλίο. Με είναι μια απλή και αγράμματη γυναίκα και θα προσπαθήσω μέσα σε λίγες γραμμές να κλείσω όλες τις αναμνήσεις και τις λαχτάρες που έζησα, μέχρι να βρώ ένα πατρικό σπίτι. Στην τότε παιδική και αγνή ψυχούλα και στην κουρασμένη και γέριχη ψυχή μου, είναι χαραγμένα όλα τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην αναζήτηση αυτή. Αλλά διατηρούνται ακόμα ζωντανά στη μνήμη μου και άλλα έχουν ξεθωριάσει, μά πάντα υπάρχουν. Γεννήθηκα στο Κέρτο της Ρωσίας. Στα δύο μου χρόνια έμεινα ορφανή από πατέρα. Ύστερα από το τραγικό αυτό γεγονός, η μητέρα μου με πήρε και πήγαμε στην Τραπεζούντα στο πατρικό της σπίτι. Ήταν ένα μεγάλο και όμορφο

σπίτι κοντά στη θάλασσα.

Η χαρά μου ήταν απεριόριστη, γιατί βρήκα αυτό που κάθε παιδική ψυχή αναζητά. Αγάπη, και τις ξεστές αγκαλιές του παππού, της γιαγιάς, της μάνας, του θείου και της θείας. Δυστυχώς όμως δεν κράτησε πολύ η ευτυχία μου. Φεύγουμε και από την Τραπεζούντα πρόσφυγες για την Ελλάδα. Μόλις βγήκαμε στην Θεσσαλονίκη, αρρώστησε και πέθανε η μητέρα μου που ήταν μόλις 22 χρονών. Εγώ έδωσα την αναστάτωση που επικρατούσε μέσα στη σκηνή που πρόχειρα μας είχαν τοποθετήσει, και κλέγοντας ρωτούσα. Τι έγινε; μήπως πέθανε ο παππούς; γρήγορα όμως κατάλαβα ότι αυτή που πέθανε ήταν η μητέρα μου και όχι ο παππούς, περιττό να σας πω πώς ένοιωθα. Μα ευτυχώς τα παιδιά εύκολα ξεχνούν.

Με την αγάπη των δικών μου, που προσπαθούσαν να καλύψουν το

ή Γκαρβένα το 1928. Οι θετοί γονείς της που είχαν χάσει την κόρη τους, τη φώναξαν Καλλιόπη και έτσι είναι γνωστή στην Κοινωνία της Νάουσας, ως τα σήμερα.

Παντρεύτηκε το 1939 με τον έμπορο Σωτηράκη Μήττα με τον οποίο απέκτησε ένα γιό και πέντε κόρες. Δυστυχώς το 1953 πολύ νέα

κινό, γρήγορα το ξεπέρασα και η ζωή συνεχίστηκε. Από την Θεο) νίκη φύγαμε σε λίγο καιρό, και πήγαμε στη Δράμια, όπου μας έδωσαν ένα σπίτι στο συνοικισμό Νέα Κρόμνη. Ήταν ένα όμορφο, χαμηλό σπίτι με κήπο γύρω - γύρω όπου φυτεύαμε λουλούδια και λαχανικά. Τί χαρά που ένοιωθα όταν κατέβαινα τα λίγα σκαλοπάτια και έδλεπα τα κρεμμυδάκια, τα κουνιά και τα φασολάκια, πως έδγαζαν τα φυλλάρια τους μέσα από το χώμα και αντίκρυζαν το φώς του ηλίου σαν να μου έλεγαν «καλημέρα μικρή μου», άλλη χαρά με τα λουλούδια. Έπερνα το μικρό χάλκινο καλαθάκι μου και ποτίζοντάς τα παρατηρούσα τα χρώματά τους και απορούσα. Πώς βράφονται; πώς μπορούν και έχουν τόσα ωραία χρώματα;

Ο καιρός περνούσε και εγώ μεγάλωνα. Κάποτε πήγα στο σχολείο, στο μεταξύ παντρεύτηκε ο θεός μου, και στο χρόνο επάνω απόκτησαν μωρό που το υπεραγαπούσα. Η γιαγιά μου όμως ήταν πολύ στενοχωρημένη και διαρκώς έκλεγε για μένα. Κατά την γνώμη της η καινούργια μου θεία δεν με αγαπούσε. Εγώ λόγω ηλικίας δεν ήμουν σε θέση να καταλάβω κάτι τέτοιο. Η ζωή κυλούσε και μια μέρα που καθόμασταν στη βεράντα η γιαγιά, εγώ και κάποιες γειτόνισσες, μεταξύ άλλων είπαν και τα όνειρά τους και τα εξηγούσαν μέσα από τον ονειροκρίτη.

Τότε είπα και εγώ το όνειρό μου, ότι δηλαδή ήμουν σε ένα μέρος με μεγάλα δέντρα όπου κάποιοι άνθρωποι έσκαδαν και έδγαλαν από το χώμα ένα άσπρο χέρι με πολύ όμορφα δάκτυλα. «Για κοιτάζτε τί λέει ο ονειροκρίτης για το όνειρό της!» ρώτησε η γιαγιά. Η γυναίκα που κρατούσε τον ονειροκρίτη τον ξεφύλλησε και είπε, «θα αποκτήσει δικό της σπίτι», ακόμα θυμάμαι το θλιμένο βλέμμα της γιαγιάς μου που με κοίταξε και είπε στα Ποντιακά «ναίλι εμέν το ορφανό που δεν

σε μοίραν το πεντάρφανον», και έκλαψε γιατί ήξερε πως ήμουν παρπανημένο σ' αυτό το σπίτι, μια που να καταλάβω εγώ τον πόνο της, ήμουν παιδί.

Ήρκεσε λίγος καιρός και δεν ξέρω τί μεσολάβησε, ώστε να αναγκάσει την γιαγιά μου να συνενωθώ με την θεία μου η οποία ζούσε στην Νάουσα με το κοριτσάκι της και να την ζητήσει να με πάρει κοντά της.

Εμείνη δέχθηκε και είπε: «μητέρα, φέρε μου το παιδί και όπου έχω ένα θα έχω δύο, θα το έχω σαν δικό μου», κι έτσι ξεκινήσαμε για την Νάουσα. Έκλαψα που άφηνα το σπίτι της Νέας Κρόμνης μιά δεν γινόταν αλλιώς.

Όταν φθάσαμε στην Νάουσα και περάσαμε από το Κίοςκι με τα μεγάλα πλατάνια, εγώ τινάχθηκα από την αγγαλιά της γιαγιάς, όπου καθήκονα και φώναζα «να το όνειρό μου, γιαγιά αυτό είναι το μέρος που είδα το όνειρο».

Η γιαγιά μου δεν έδωσε σημασία, αλλά σε μένα έμεινε ένα παράξενο συναίσθημα. Κατεθήκαμε από το λεωφορείο και πήγαμε στο σπίτι της θείας, όπου νόμιζα πως θα είναι τελικά το σπίτι μου. Μα η μοίρα δεν το θέλησε. Μέσα σε λίγο καιρό αρρώστησε η θεία μου και έφυγε για κάποιον νοσοκομείο της Θεο) νίκης, αλλά δεν γύρισε, πέθανε κι αυτή κι έτσι έμεινα πάλι μόνη, δίχως σπίτι. Για λίγο καιρό με φρόντιζε κάποια γειτόνισσα. Μια μέρα ήρθε στο σπίτι της μια κυρία και όταν έμαθε την ιστορία μου της είπε: «αν θέλεις πέρνω εγώ το παιδί μια που η μοίρα δεν άφησε να χαρώ το δικό μου». Έπειτα από αυτή την συζήτηση με ρώτησαν αν θέλω να πάω στο σπίτι της κυρίας, κι εγώ βλέποντας το ενδιαφέρον και το συμπαθέστατο πρόσωπό της, είπα: «ναι θέλω», κι έτσι φεύγοντας η κυρία πήρε κι εμένα μαζί της. Περιπατούσα δίπλα της και το ένστικτό μου, μου έλεγε

ότι βρήκα επιτέλους αυτό που ζητούσα. Όταν φθάσαμε στο σπίτι, μου φάνηκε σαν ένα μικρό παλάτι. Τί όμορφο που ήταν: είχε μια μεγάλη σάλα, τέσσερα δωμάτια, κουζίνα και αποθήκη, είχε και ένα μικρό δωμάτιο, που θα ήταν δικό μου. Οι θεοί) γονείς μου, μου έδειχναν πολύ αγάπη, με πήγαν στην αγορά μου αγόρασαν καινούργια ρούχα, παπούτσια και ότι άλλο χρειαζόμουν. Εγκαταστάθηκα αμέσως στο μικρό δωμάτιο που είχε ένα κρεβάτι, ένα τραπέζι, όπου έδαλα τα βιβλία μου, δυο καρέκλες και δυο μεγάλα παράθυρα, που πλημύριζαν με φώς το δωμάτιο και από εκεί έδλεπα κάτω στον κήπο, τις μουριές, τις δασκακηνιές και το πεντακάθαρο ποταμάκι που κυλούσε στην άκρη του κήπου. Η χαρά μου ήταν απεριγράπτη και πάνω που είχα δολευτεί και είχα συνήθεισε στο καινούργιο μου σπίτι, με θυμήθηκαν οι δικοί μου που με το θάνατο της θείας με είχαν ξεχάσει, ήρθε ο θεός μου να με πάρει. Εγώ έκλεγα και έλεγα «δεν έρχομαι, εδώ θα καθήσω». Έλα να σε πάρω μου λέει ο θεός, γιατί η γιαγιά μου είπε να μὴν γυρίσω χωρίς εσένα, πάμε τώρα και μετά θα σε φέρω πάλι πίσω. Εγώ αρνιόμουν και η μάνα ΛΕΝΚΟΥ (έτσι την έλεγα), δεν ήξερε τί να κάνει. Να με κρατήσει με το ζόρι δεν είχε αυτό το δικαίωμα, αλλά και να με διώξει δεν το ήθελε, με είχε αγαπήσει και δεν ήθελε να με χάσει. Τότε μου είπε: «Πήγαινε κορίτσι μου και αν δεν σε φέρουν, θα έρθω εγώ να σε πάρω».

Έτσι με κλόκατα έφυγα για την Δράμια. Εναξορέθηκα στο σπίτι της Νέας Κρόμνης, μια τώρα δεν με συγκινούσε πιά. Το μυαλό μου ήταν στο σπίτι της Νάουσας και στη μάνα Λένκου. Με δάκρυα και παρακάλια κατάφερα να πείσω την γιαγιά να με αφήσει να γυρίσω στην Νάουσα, κι έτσι μια πολύ όμορφη μέρα για μένα, η μάνα Λένκου μου έστειλε λεφτά για να γυρίσω πίσω στο ΠΑ-

ΤΡΙΚΟ ΜΟΥ ΣΠΙΤΙ και στους θε-
τούς μου γονείς, που όμως τους έ-
νοιωθα δικούς μου αληθινούς γονείς
γιατί μου χάρισαν αγάπη, γαλήνη
και ευτυχία.

Το πατρικό μου σπίτι

Πατρικό μου σπίτι
σπίτι αγαπημένο
παρά πολύ κουράστικά,
μα κάποτε σε βρήκα.
Ω! τι χαρά που ένοιωσα,
όταν μαζί σου βρήκα,
μιάνα, πατέρα,
αγάπη και στοργή.
Και οι λαχτάρες έμειναν,
μέσα στην ψυχή μου,

ΠΕΝΤΕ ΚΟΡΕΣ ΕΝΑΣ ΓΙΟΣ

Κήπος μικρός ολάνθιστος
ήταν το σπιτικό μου
μα έφυγε ο κηπουρός
αλί αλίμονο -μου.

Κόπους ιδρώτα έχυσα,
μη μείνουν μαραμένα,
άνθοι και κλώνοι κράτησαν,
στη βαρυχειμωνιά.

Εδούλεψα εμόχθησα στου κήπου κάθε γωνιά,
το πιό όμορφο απ τα δένδρα μου,
να ανθήσει καρτερούσα,
Μα ήρθε βαρυχειμωνιά πάγωσε το δεντρί μου.
Αυτό ήταν το καμάρι μου,
μονάκριβο παιδί μου.

Μην κλαις μου λεν τα λούλουδα,
κι αυτά μαζί μου κλαίνε.
Είναι γερό το δένδρο σου,
με ρίζα αντρειωμένη,
στον κήπο μας θα κρατηθεί
πολύς καιρός δε μένει.
Κάνε κουράγιο και θα δεις,
δεντρί κλωνιά απλωμένα.

Στην κάψα του καλοκαιριού,
δροσιά θε να μας φέρει.
Κι απ του χειμώνα το δοριά,
θε να μας προστατέψει,
κι ως τόχουμε και «ΕΝΑ».

σαν όνειρο μικρού παιδιού,
που όλα τα λησιμονεί.

ΜΗΤΤΑ ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ.

Αθήνα, 5 Απριλίου 1990
ΘΕΜΑ: Δημοσίευση εργασίας σας.

Σας στέλνω με το Βιβλίο του Πα-
νελληνίου διαγωνισμού μεταξύ Κ.
Α.Π.Η. και Σχολείων με θέμα το
«Πατρικό σπίτι» για τα μέλη των
ΚΑΠΗ και «Το σπίτι του παππού
και της γαριάς» για τους μαθητές
των Σχολείων, ατυχώς με μεγάλη

καυστέρηση, η οποία οφείλετο σε
τεχνικούς λόγους.

Το έργο που στείλατε στον δια-
γωνισμό ξεχώρισε από την Επιτρο-
πή του διαγωνισμού και συμπερι-
λήφθηκε στο βιβλίο που κρατάτε
στα χέρια σας.

Η αυθόρμητη συμμετοχή σας έ-
δωσε αφορμή να δημοσιευθεί αυτό
το βιβλίο που περιέχει τόσο πολύ
πυγμαλότητα και ευαισθησία γι' αυ-
τό και σας ευχαριστούμε.

Η Διευθύντρια
Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

2. ΝΑΝΑ ΣΙΑΤΡΗ

Η Αθηνά Σιάτρη γεννήθηκε το
1959 και μεγάλωσε στη Νάουσα.
Είναι κόρη του διακεκριμένου προέ-
δρου Ε.Ο.Σ. και αγωνιστή των κοι-
νών της πόλης μας Μιχάλη και της
Μαρίκας Ξανθίδου.

Από μικρή αγαπούσε το διάβα-
σμα και σ' αυτό πρωταρχικό ρόλο
έπαιξε το οικογενειακό περιβάλλον
που καλλιέργησε την κλίση της αυ-
τή.

Από τα παιδικά της χρόνια, ασ-
χολήθηκε με τη χιονοδρομία και
την ορειβάσσία σαν αθλήτρια του Ε.
Ο.Σ. Ναούσης.

Τελειώνοντας το Λύκειο Γυμνά-
σιο, η έντονη επιθυμία της να φύγει
για σπουδές στο εξωτερικό λειτούργη-

ΜΗΤΤΑ ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ
Κ.Α.Π.Η. ΔΗΜΟΥ ΝΑΟΥΣΑΣ

γής σε συν ανασταλτικός παράγοντας στις εξετάσεις της στη Νομική σχολή. Τελικά δεν τα κατάφερε να εκπληρώσει την επιθυμία της και στράφηκε στην τελειοποίηση των ξένων γλωσσών. Αγγλικής - Γαλλικής και Ιταλικής, και φυσικά στη μεγάλη της αγάπη το διάβασμα.

Παντρεύτηκε το 1982 με τον συμπολίτη μας Χρήστο Σιάτρη με τον οποίο και απέκτησε δύο παιδιά.

Επαγγελματικά ασχολείται με το ανθοπωλείο του συζύγου της.

Η Νανά έγραφε ποιήματα και πεζά. Πήρε μέρος στον διαγωνισμό που προκήρυξε η Πανελλήνια Ένωση Συγγραφέων Λογοτεχνών, με το ποίημά της «Πέρασμα στην ομίχλη» και απέσπασε το Ι' βραβείο.

Γράφει κατά καιρούς ποιήματα, αλλά μεσολαβούν και μεγάλα διαστήματα σιωπής.

Παραθέτουμε το βραβυμένο ποίημά της.

ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Καταπίνονται τα χρόνια,
μεσ' την κοιλιά του κήτους·
ο καταρράχτης των ονείρων
περιλούζει κι απογυμνώνει τα λίγα λουλούδια,
κι ύστερα τα ντύνει με το δικό του χρώμα
και τ' αφήνει να τρυπώσουν στον
κόσμο της φαντασίας.

Η θύελλα πούρχεται, μαζεύει στο πέρασμά της,
τα τελευταία υπολείμματα της εγρήγορσης
και της γαλήνης

και κάθε σταγόνα βροχής
τρυπάει το δέρμα, φτάνει στην καρδιά,
μιλάει στην ψυχή κι αφήνει σημάδια.

Κι ύστερα, η κατάρρευση.

Ολα χάρτινα.....

Στάχτη του φεγγαριού, σκιά του ήλιου,
πληγή μεγάλη του σύμπαντος.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980-1989

Πολύ συζήτηση γίνεται για την συνεχιζόμενη ανομία τον τελευταίο καιρό. Ας δούμε τι λέει η στατιστική, η επιστήμη των αριθμών. Στόν σχετικό πίνακα που δημοσιεύονται τα ύψη βροχοπτώσεων μιάς δεκαετίας 1980—1989 στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων,

του Ανέστη Σιδερά

προκύπτουν τα εξής ενδιαφέροντα στοιχεία.

α) Το έτος 1982 σημειώθηκαν οι περισσότερες βροχοπτώσεις, συνολικά 964,5 χιλ.) στά βροχής. Ακολουθούν το 1987 με 786 χιλ. βροχής και το 1980 με 752, 5 χιλ. βροχ..

Λιγότερες βροχές είχαμε το 1989. Μόνο 418,5 χιλ. βροχής.

β) Παρατηρήσεις στο τρίμηνο Ιανουαρίου -Φεβρουαρίου -Μαρτίου. Διαπιστώνουμε ότι το 1990 σημειώθηκαν οι πιο λίγες βροχοπτώσεις. Συνολικά 27,5 χιλ. βροχής. Το 1989 είχαμε επίσης λίγες βροχές 57,5 χιλ. βροχές και το 1983 συνολικά 66,5 χιλ. βροχής. Πολλές βροχές είχαμε το 1987 με 409 χιλ. βροχής και ακολουθεί το 1986 με 285 χιλ. βροχής.

γ) Ο πιο βροχερός μήνας υπήρξε ο Νοέμβριος του 1985 με 243,5 χιλ. βροχής. Σε 14 μήνες σημειώθηκαν βροχοπτώσεις που ξεπέρασαν τα 100 χιλ. βροχής στους εξής:

Νοέμβριος 1985	243 χιλ. βροχή
Οκτώβριος 1982	180 χιλ. βροχή
Μάρτιος 1987	174,5 χιλ. βροχή
Απρίλιος 1984	164 χιλ. βροχή
Φεβρουάριος 1986	161 χιλ. βροχή
Φεβρουάριος 1987	149 χιλ. βροχή
Απρίλιος 1982	147 χιλ. βροχή

Μάιος 1980	144 χιλ. βροχή
Οκτώβριος 1980	129 χιλ. βροχή
Μάιος 1986	127,5 χιλ. βροχή
Ιούνιος 1983	127 χιλ. βροχή
Νοέμβριος 1982	123,5 χιλ. βροχή
Νοέμβριος 1988	113 χιλ. βροχή
Μάιος 1985	100 χιλ. βροχή

δ) Παρατηρήσεις στο τρίμηνο Ιούνιο -Ιούλιο -Αύγουστο. Λιγότερες βροχοπτώσεις σημειώθηκαν το 1985 συνολικά 28 χιλ. βροχής και το 1987 συνολικά 30 χιλ. βροχής.

ε) Δεν σημειώθηκε βροχή τον Ιανουάριο του 1990, τον Ιούλιο του 1985 και τον Αύγουστο του 1980. Βροχοπτώσεις κάτω από 10 χιλ. βροχής σημειώθηκαν στους εξής μήνες:

3 χιλ. βροχής Ιανουάριο του 1989

3,5 χιλ. βροχής τον Σεπτέμβριο του 1985
 6,5 χιλ. βροχής τον Ιανουάριο του 1982
 7 χιλ. βροχής τον Ιούλιο 1987, Ιούλιο 1988 και Αύγουστο για τα έτη 1980 και 1985
 7,5 χιλ. βροχής τον Φεβρουάριο 1989
 8 χιλ. βροχής τον Ιούλιο 1986
 8,5 χιλ. βροχής τον Αύγουστο 1986
 9 χιλ. βροχής τον Αύγουστο 1987, Απρίλιο 1986, Οκτώβριο 1984
 9,5 χιλ. βροχής τον Ιανουάριο 1983

Υψος βροχής σε χιλιοστά στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων.

έτη	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
1980	76,0	18,5	94,5	61,0	144,5	21,5	52,5	7,0	30,0	129,5	43,0	74,5	752,5
1981	98,0	70,5	44,0	43,0	27,0	23,0	16,0	40,5	17,0	81,5	61,0	71,5	593,0
1982	6,5	59,5	88,5	147,0	86,5	12,0	25,0	98,5	62,0	180,0	123,5	75,5	964,5
1983	9,5	10,5	46,5	41,5	55,5	127,0	56,5	37,5	24,5	18,0	50,5	220,0	697,5
1984	48,5	81,5	73,5	164,0	14,5	11,0	12,5	38,5	26,0	9,0	62,0	52,0	593,0
1985	65,5	16,5	90,5	31,0	100,0	21,0	0	7,0	3,5	59,5	243,5	32,5	670,0
1986	39,5	161,0	84,5	9,0	127,5	69,5	8,0	14,0	18,0	68,5	91,0	35,5	686,5
1987	85,0	149,5	174,5	81,5	40,0	7,0	14,0	9,0	26,5	85,0	87,0	27,0	786,0
1988	39,0	27,0	54,0	29,0	29,0	41,0	7,0	0	22,0	48,5	113,0	87,0	496,5
1989	3,0	7,5	47,0	26,5	60,5	31,0	45,5	8,5	61,5	61,0	22,5	44,0	418,5
1990	0	13,5	14										

Γενικές αρχές χρήσης λιπασμάτων

Γενικές Αρχές

Η πρακτική πλευρά της λίπανσης, υπαγορεύει την απάντησή στα επόμενα ερωτήματα:

1. Ποιό λίπασμα θα χρησιμοποιήσουμε
2. Πόσο θα χρησιμοποιήσουμε
3. Πότε θα το χρησιμοποιήσουμε, και
4. Πώς θα το χρησιμοποιήσουμε.

Συνεπώς μιά οδηγία - σύσταση λίπανσης πρέπει να δείχνει τον τύ-

Το Αστερίου Σιμώνη Δ)ντού Ινστιτούτου Εδαφολογίας Θεσ)νίκης

πο και την ποσότητα του λιπάσματος, καθώς και το χρόνο και τη μέθοδο εφαρμογής στο έδαφος για μιά συγκεκριμένη καλλιέργεια. Οι αρχές λίπανσης των καλλιεργειών δεν μπορούν να έχουν αξία, παρά μόνο, όταν γνωρίζουμε να τις τροποποιούμε και αν τις προσαρμόζουμε, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εδάφους, των καλλιεργειών και του κλίματος. Πρέπει να ταυρίζουν στον αγρό στον οποίο αναπτύσσεται η καλλιέργεια και παραπέρα στην οικονομική κατάσταση και ικανότητα διαχείρισης του γεωργού.

Η σύγχρονη γεωργία πρέπει να χρησιμοποιεί κάθε διαθέσιμο μέσο - εργαλείο και πρακτική για να παράγει αποτελεσματικά και με κέρδος. Ένα σπουδαίο μέσο - βοήθημα είναι η διαγνωστική προσέγγιση - ανάλυση εδάφους και φυτού. Με την εντατικοποίηση της γεωργίας, οι αποδόσεις των καλλιεργειών αυξάνουν και οι πιθανότητες μιάς αντίδρασης σ' ένα ορισμένο επίπεδο θρεπτικού στο έδαφος επίσης αυξάνουν. Αυτό απαιτεί συνεκτίμηση όλων των παραγόντων στην εξίσωση της απόδοσης για να προσδιορίσουμε εκείνους τους παράγοντες πάνω

στους οποίους μπορούμε να ασκήσουμε έλεγχο. Μεταξύ αυτών είναι και η γονιμότητα του εδάφους. Η παλιά φιλοσοφία ήταν, να αναλύσουμε το έδαφος και να προβλέψουμε την αντίδραση από την προσθήκη λιπάσματος. Αλλά αυτό δεν απαντά στο ερώτημα του σημερινού προσδευτικού γεωργού, που θέλει να διατηρήσει το έδαφος σε υψηλό επίπεδο γονιμότητας. Έτσι, η ανάλυση του εδάφους πρέπει να προσδιορίζει το άριστο επίπεδο ενός θρεπτικού (επίπεδο επάρκειας) που απαιτείται για να πάρουμε υψηλές αποδόσεις, την ποσότητα του λιπάσματος που θα πρέπει να προστεθεί για να φθάσουμε αυτό το επίπεδο και στη συνέχεια την ποσότητα του λιπάσματος που απαιτείται για να διατηρήσουμε το επίπεδο αυτό. Ο προσδευτικός γεωργός δεν θα πρέπει να αφήσει ποτέ την γονιμότητα του εδάφους να μειωθεί στο επίπεδο εκείνο που οι καλλιέργειες θα αντιδράσουν στην προσθήκη φωσφορικών και καλιούχων λιπασμάτων, αλλά μόνο στην προσθήκη των αζωτούχων.

Επαρκείς ποσότητες θρεπτικών σε σωστή ισορροπία (πλήρης και ισορροπη λίπανση), μαζί με βελτιωμένες πρακτικές καλλιέργειες, είναι αναγκαίες για μέγιστες αποδόσεις.

Η επωφελής δράση των λιπασμάτων στην απόδοση των καλλιεργειών, αποκρύπτεται συχνά από το μικρό δυναμικό απόδοσης των καλλιεργειών και η αντίδρασή τους στο λίπασμα εξαρτάται μερικές φορές, σε αποφασιστικό βαθμό, από την εξάλειψη των περιοριστικών για την ανάπτυξή τους παραγόντων. Μιά αρνητική αντίδραση των καλλιεργειών στη λίπανση θα πρέπει κριτικά να ερευνηθεί - αναλυθεί σε σχέση με τα εδαφικά χαρακτηριστικά - παράγοντες, πριν γενικευτούν τα α-

ποτελέσματα της έρευνας. Έτσι η συσχέτιση αυτή μεταξύ των αποτελεσμάτων των πειραμάτων λίπανσης και εδαφικών παραγόντων μπορεί να αποκαλύψει τον περιοριστικό παράγοντα, που μπορεί αν είναι π.χ. η έλλειψη υγρασίας σε μιά κριτική περίοδο ανάπτυξης των φυτών.

Οι καλλιέργειες δεν έχουν μέγιστο δυναμικό απόδοσης όταν το μεγαλύτερο μέρος από τις ανάγκες τους σε θρεπτικά ικανοποιείται μόνο από την άμεση εφαρμογή λιπάσματος. Μέγιστο δυναμικό απόδοσης επιτυγχάνεται μόνο με τον κατάλληλο συνδυασμό επαρκών αποθεμάτων θρεπτικών και ετησίων εφαρμογών. Γίνονται σημαντικά πλεονεκτήματα, όταν έχουμε εδάφη με ένα υψηλό απόθεμα διαθέσιμου Ρ και Κ. Τέτοια εδάφη με ένα υψηλό απόθεμα διαθέσιμου Ρ και Κ χαρακτηρίζονται από ένα μεγαλύτερο δυναμικό απόδοσης, ιδιαίτερα, κάτω από αντίξοες συνθήκες ανάπτυξης των καλλιεργειών, απ' ότι φτωχότερα εδάφη, ακόμα και όταν αυτά δέχονται υψηλές δόσεις, λιπασμάτων.

Τα θρεπτικά των λιπασμάτων που προστίθενται στο έδαφος, είναι δυνατόν:

1. να προσληφθούν από τις καλλιέργειες
2. να κατακρατηθούν (δεσμευτούν) από το έδαφος
3. να απομακρυνθούν (εκπλυθούν) με τα νερά στράγγισης
4. να χαθούν στην ατμόσφαιρα ή
5. να απομακρυνθούν με τη διάβρωση.

Τα προβλήματα στη χρήση όλων των λιπασμάτων είναι εκείνα που οδηγούν στη μικρή αποτελεσματικότητά τους. Ο τελικός στόχος της έρευνας στα λιπάσματα πρέπει να αποδίδει στην ανάπτυξη τεχνολογίας που να εγγυάται την αποφυγή

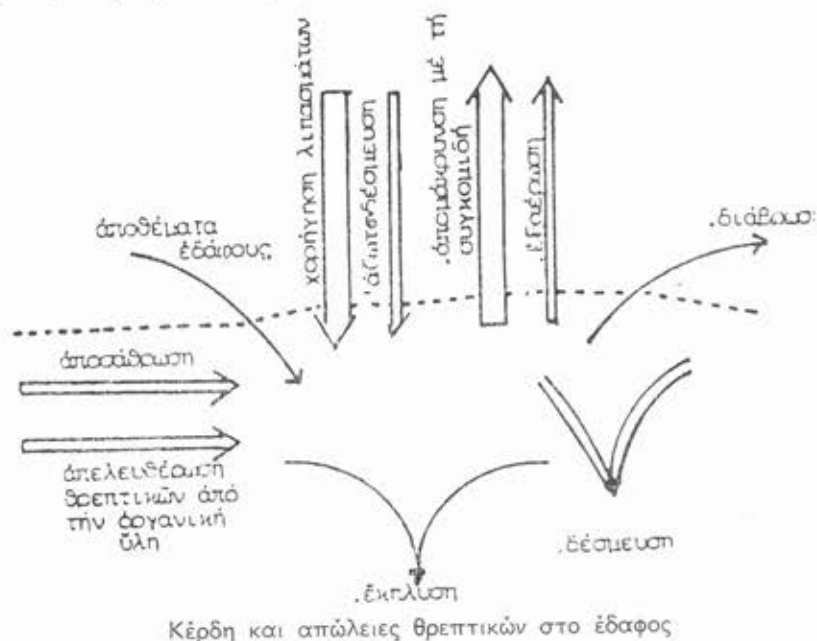
των απωλειών των θρεπτικών. Κα-
νένα να μην χάνεται με αντιδρά-
σεις με το έδαφος ή να χάνεται με
τα νερά στράγγισης ή ως αέριο
στην ατμόσφαιρα ή να απομακρύνε-
ται με διάβρωση.

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος
για να πάρουμε μία αντίδραση των
καλλιεργειών από μία ορισμένη ει-
σροή, είναι να εξασφαλίσουμε στο
σύστημα παραγωγής όλες τις άλλες
εισροές σε επαρκείς ποσότητες. Με
μια ορισμένη ποσότητα λιπάσματος,
λαμβάνεται μία μεγαλύτερη απόδο-
ση, όταν όλοι οι ελεγχόμενοι παρά-
γοντες - εισροές βρίσκονται σε επάρ-
κεια.

Ο μεγάλος αριθμός εδαφικών τύ-
πων, καλλιεργειών και η μεγάλη
ποικιλία κληματατικών και αγροτεχνι-
κών, καθιστούν φανερό το γεγονός

ότι αποτελεσματική χρήση των λι-
πασιμάτων είναι δυνατό να επιτευ-
χθεί μόνο με μία αυστηρά «διαφο-

ροποιημένη» λίπανση, που βασίζε-
ται σε σύγχρονες επιστημονικές αρ-
χές και αντιλήψεις.

ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΕ ΘΡΕΠΤΙΚΑ

Οι ποσότητες θρεπτικών που προσλαμβάνουν οι καλλιεργείες, σ' ένα ορισμένο επίπεδο απόδοσης, έχουν προσδιοριστεί, αλλά οι ποσότητες αυτές μπορεί να μεταβάλλονται, με την εισαγωγή νέων ποικιλιών και με αυξανόμενα, επίπεδα απόδοσης. Οι ποσότητες θρεπτικών που προσλαμβάνουν οι καλλιεργείες εξαρτών-

ται από την καλλιεργεία - ποικιλία και την απόδοση της. Ο πίνακας δίνει τις ποσότητες θρεπτικών συστατικών N (άζωτο), P₂O₅ (πεντοξείδιο του φωσφόρου), και K₂O (οξείδιο του Καλίου) που απομακρύνονται με τα συγκομιζόμενα τμήματα των φυτών, για μία σειρά από κοινές καλλιεργείες σ' ένα στρέμμα.

Ποσότητες θρεπτικών που παίρνουν από το έδαφος οι διάφορες καλλιεργείες σ' ένα στρέμμα ανάλογα με το επίπεδο της απόδοσής τους.

Καλλιεργείες	Απόδοση χιλιογραμμά)στρέμμα	Θρεπτικά συστατικά χιλιογράμμο)στρέμ.		
		N	P ₂ O ₅	K ₂ O
σιτάρι	538	16	6	18
κριθάρι	538	17	6	17
αραβόσιτος	1.254	30	13	29
ρύζι	784	13	7	16
δαμάκι	168	21	7	14
σόγια	403	36	7	16
ηλιανθος	392	20	7	14
μηδική	12.500	67	13	7
αμπέλι	1.300	11	4	11
ροδακινιά	7.500	11	4	13
μηλιά	3.125	11	5	21
αγγουριά	2.500	11	32	19
πατάτα	6.250	18	4	12
ζαχαρότευλο	4.500	29	5	37
καπνός (BARLEY)	448	33	4	36

ΤΟ ΣΚΟΥΛΗΚΙ ΤΩΝ ΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ

Ένα από τα σοβαρά προβλήματα της αμπελοκαλλιέργειας είναι αυτό που οι αμπελουργοί μας αποκαλούν «Σκουλήκι των ματιών». Βέβαια με τον όρο αυτό αναφέρονται σε οτιδήποτε κάνει ζημιά στα μάτια του αμπελιού και δυστυχώς δεν είναι λίγα τα έντομα που προκαλούν τέτοιου είδους ζημιά.

1. Εδώ θ' αναφερθούμε στα σημαντικότερα έντομα - εχθρούς που προσβάλλουν τους οφθαλμούς και τη νεαρή βλάστηση, αρχίζοντας από τον Ωτιόρρυγχο (OTIORRHYNCHUS SPP). Πρόκειται για ένα μελανό σκαθάρι μήκους περίπου 10 mm το οποίο εκτός από το αμπέλι προσβάλλει και άλλες δενδρώδεις καλλιέργειες και θάμνους.

Διαχειμάζει στο έδαφος σαν ακμαίο και την άνοιξη δραστηριοποιείται και τρώει τα μάτια. Αργότερα επιτίθεται στους τρυφερούς βλαστούς και στα φύλλα στα οποία μάστιχα κάνει χαρακτηριστικές εγκοπές στην περιφέρεια και συχνά σε κανονικές μεταξύ τους αποστάσεις.

Ένα με δύο μήνες μετά την δραστηριοποίησή του, γεννά 70-280 αυγά στο έδαφος από τα οποία ένα μήνα μετά βγαίνουν οι λευκές προνύμφες του εντόμιου, οι οποίες τρέφονται αποκλειστικά με ρίζες. Η προνυμφιακή ανάπτυξη διαρκεί 9-10 μήνες, ενώ τα τέλεια ζούν 15-17 μήνες και ωστοκούν καθ' όλο το χρόνο.

Η καταπολέμησή του βασίζεται σε επιπάσεις στη βάση των πρέμνων (όπου καταφεύγει την ημέρα το ενήλικο) με Φουραντάν (FURADAN), Κουρατέρ (COURATER), Σεβίν (SEVIN), Θειοτάν (THIODAN) κλπ. και σε ψεκασμούς αργά το απόγευμα με Ορθέν (ORTHENE), παράθειο (PARATHION), Θειοτάν (THIODAN) κλπ.

2. Ένα άλλο έντομο που προσβάλλει τα μάτια της αμπέλου, είναι

η πυραλίδα (SPARGANOTHIS PILLERIANA), μία φαειοκίτρινη πεταλούδα η οποία περνά το χειμώνα στο στάδιο της προνύμφης, κάτω από το φλοιό ή στο έδαφος κάτω από χόρτα, πέτρες, σε ρωγμές των πασσάλων στήριξης κλπ. Την άνοιξη η προνύμφη (καστανού χρώματος και μήκους 30 mm) τρώει τα μάτια, αφού τα υφάνει πρώτα με μεταξίνα νήματα. Αργότερα προσβάλλει και τους μίσχους των νέων φύλλων με συνέπεια αυτά να ξεραίνονται και να πέφτουν. Κατόπιν οι προνύμφες αιωρούμενες σε μεταξίνα νήματα, πέφτουν στο έδαφος όπου και νυμφώνονται. Το τέλειο, η πεταλούδα πετά το ηλιοστάσιμα και γεννά 200-250 αυγά στην κάτω επιφάνεια των φύλλων. Μετά 15 μέρες από τα εκκολαπτόμενα αυγά βγαίνουν νέες προνύμφες που καταφεύγουν σε προστατευμένες θέσεις όπου και διαχειμάζουν. Το έντομο έχει πολλούς φυσικούς εχθρούς οι οποίοι περιορίζουν τον πληθυσμό του. Σε περίπτωση έντονης προσβολής (σπάνια) επιδεινούμε ψεκάζοντας με Γκουζαθείο (GUSATHION), Σεβίν (SEVIN) κλπ.

3. Ένα άλλο ζημιογόνο Λεπιδόπτερο είναι αυτό που αποκαλούμε Ζύγαινα ή Σιριδίδι της αμπέλου (THERESIMINA AMPELOPHAGA). Όπως και το προηγούμενο έντομο έτσι και αυτό διαχειμάζει σαν προνύμφη σε βομβύκιο κάτω από το φλοιό ή σε άλλες προστατευμένες θέσεις. Την άνοιξη, όταν διογκωθούν οι οφθαλμοί, οι προνύμφες (κιτρινόσφρου χρώματος και μήκους 20 mm) τρών το εσωτερικό τους και οι οφθαλμοί πέφτουν. Το καλοκαίρι τρών αρχικά την κάτω επιδερμίδα και αργότερα την επάνω δίνοντας έτσι στο φύλλο διάτρητη εμφάνιση.

Μέσα καλοκαιριού εμφανίζονται τα ανήλικα τα οποία γεννούν 200-

300 αυγά στην κάτω επιφάνεια των φύλλων σε ομάδες των 20-80 αυγών. Τα αυγά εκκολάπτονται και εμφανίζονται προνύμφες πάρα πολύ τριχωτές οι οποίες καταστρέφουν ως τα μέσα του καλοκαιριού το φύλλο.

Της Χαρούλ. Σπινθηροπούλου γεωπόνου

λωκια και κατόπιν σταματούν για να διαχειμάσουν.

Αν έχει παρατηρηθεί την προηγούμενη χρονιά προσβολή, επιδεινούμε με κάποιο οργανοφωσφορικό εντομοκτόνο π.χ. παράθειο, συνήθως όμως δε χρειάζεται επέμβαση μια και την εποχή αυτή (μέσα καλοκαιριού) κάνουμε ψεκασμούς με τέτοια δηλητήρια για την καταπολέμηση της ευδαϊμίδας.

4. Και περνάμε στην οικογένεια των εντόμων που κάνουν τη σημαντικότερη ζημιά στους οφθαλμούς της αμπέλου. Είναι η οικογένεια NOCTUIDAE στην οποία ανήκει και η Καραφατιέ. Πρόκειται για νυκτόδια λεπιδόπτερα τα οποία προσβάλλουν πληθώρα φυτών. Έχουν συνήθως 2-3 γενιές το χρόνο. Ευνοούνται από ήπιο χειμώνα και βροχές την περίοδο Μαΐου - Ιουνίου. Συχνά παρατηρούνται προσβολές μετά από κατάκλυση. Η υγρασία ευνοεί επίσης τον πολλαπλασιασμό τους. Με υγρό καιρό το Μάη και τον Ιούνη γεννούν ως 1000 αυγά. Η δεύτερη γενιά εμφανίζεται συνήθως τον Ιούλη.

Ζουν πολύ κοντά στην επιφάνεια του εδάφους. Οι πρώτες προνύμφες που εμφανίζονται την άνοιξη, δραστηριοποιούνται τη νύκτα και αφού φαν ότι βρούν μπροστά τους, ανεβαίνουν στα πρέμνα και τρών τα μάτια. Την ημέρα κρύβονται στη βάση των πρέμνων, κάτω από πέτρες και χόμια.

Παλιότερα χρησιμοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό τα δολωμάτα σαν μέσο καταπολέμησης των εντόμων αυτών.

Απαραίτητες όμως προϋποθέσεις για επιτυχή εφαρμογή τους είναι: να συνοδεύονται από κάποια προσελκυστική ουσία (μέλι + γάλα σκόνη για παράδειγμα ή μελάσσα).

Μια καλή αναλογία συστατικών δολωμάτων θα ήταν η ακόλουθη: 100 Kgr πίτουρο + 15 Kgr SENIN ή 5 Kgr μελάσσα (ή μέλι με γάλα σε σκόνη) + 30-50 λίτρα νερό.

Η δοσολογία με την οποία χρησιμοποιούνται τα δολωμάτα αυτά εί-

ναι συνήθως 3 κιλά στο στρέμμα.

Άλλη απαραίτητη προϋπόθεση είναι να γίνεται το σκόρπισμα τις βραδυνές ώρες και σε υγρό (δρυσικό) έδαφος και να φροντίζουμε να διατηρείται η υγρασία των δολωμάτων. Αντί των δολωμάτων αυτών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν κοκκώδη εντομοκτόνα (COURATER, FOURADAN κλπ.).

Απαραίτητος θεωρείται ο ψεκασμός των πρέμιων και του εδάφους τη νύκτα με διάφορα εντομοκτόνα. Από πειράματα που έχουν γίνει εντυπωσιακότερα αποτελέσματα, έδωσε ο ψεκασμός με Ντεσίν (DE-

CIS) με διπλάσια δόση απ' ότι συνήθως χρησιμοποιείται (δηλ. 1 κιλό/τον). Καλά αποτελέσματα έδωσαν επίσης τα: Θειοντάν (THIODAN), Σεβίν (SEVIN) και Ορθέν (ORTHENE).

Βέβαια, όσο μεγαλώνει η ηλικία των προνυμφών, τόσο ανθεκτικότερες στα δηλητήρια γίνονται. Γι' αυτό σκόπιμο είναι να γίνεται συνδυασμός χρησιμοποίησης δολωμάτων και ψεκασμών τον κατάλληλο χρόνο, ιδίως σε αμπελώνες που είχαν ιδιαίτερο πρόβλημα την χρονιά που προηγήθηκε για να μη βρεθούμε πρό εκπλήξεων.

Αντιπαχετική προστασία στην Ακτινιδιά με τεχνητή βροχή

Στην περιοχή μας, πολλές φορές κατά την Άνοιξη, σημειώνονται χαμηλές θερμοκρασίες, και ο κίνδυνος παγετού στις καλλιέργειες είναι άμεσος. Φέτος για να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα, σκεφθήκαμε να θέσουμε σε λειτουργία τις εγκαταστάσεις τεχνητής βροχής τις μέρες εκείνες, που προβλεπόταν πτώση της

το 1987 από λάθος που τέθηκε σε λειτουργία το σύστημα τεχνητής βροχής, αρκετές ακτινιδιές μπουκκέφθηκαν και στη συνέχεια καλύφθηκαν

από πάγο και σταλακτίτες. Ήταν οι μόνες που δεν πάθανε ζημιές.

Τον κορμό των δέντρων τον καλύψαμε με ψάθες.

Του Ελ. Α. Μόνα

θερμοκρασίας κάτω από το μηδέν. Έτσι τη βραδυά της 5 Μαρτίου '90 το νερό της τεχνητής βροχής κάλυψε τους βραχίονες, βλαστούς και σφαλμούς της ακτινιδιάς, στην συνέχεια πάγωσε, δημιουργώντας ταυτόχρονα σταλακτίτες διαφόρων σχημάτων και διαστάσεων. Για το θέμα αυτό δεν ανησυχήσαμε, διότι

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Τετράνυχος - Γενικές αρχές καταπολέμησης

Είναι γνωστές οι ζημιές που προξενούν οι τετράνυχος στα φυτά (επωροφόρα και μύ). Από τα πολλά είδη τετράνυχων, δένδροκομικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν ο κόκκινος τετράνυχος (*Panonychus Ulmi* πανόνηχος Ούλμι) και ο πράσινος τετράνυχος (*Tetranychus urticae*, τετράνυχος Ουρτάικα). Ο δεύτερος

εμφανίζεται σε διάφορα χρώματα ή συνδυασμούς αποχρώσεων. Κατά το φθινόπωρο, η διαχρωμάζουσα γενιά του, αποκτά κίτρινο χρωματισμό, γι' αυτό λέγεται και «κίτρινος τετράνυχος».

Ο κόκκινος τετράνυχος αναπτύσσεται ιδιαίτερη δραστηριότητα στις μηλιές. Θα έλεγε κανείς ότι είναι

Του
Οδ. Ντινόπουλου

το προτιμώμενο είδος.

Οι τετράνυχος χαρακτηρίζονται ως εχθροί πρώτης κατηγορίας. Σε προχωρημένη προσβολή είναι σε θέση να καταστρέφουν το δέντρο, να μηδενίσουν ακόμα την παραγωγή του τρέχοντος έτους και να επηρεάσουν δυσμενώς την παραγωγή του επόμενου έτους.

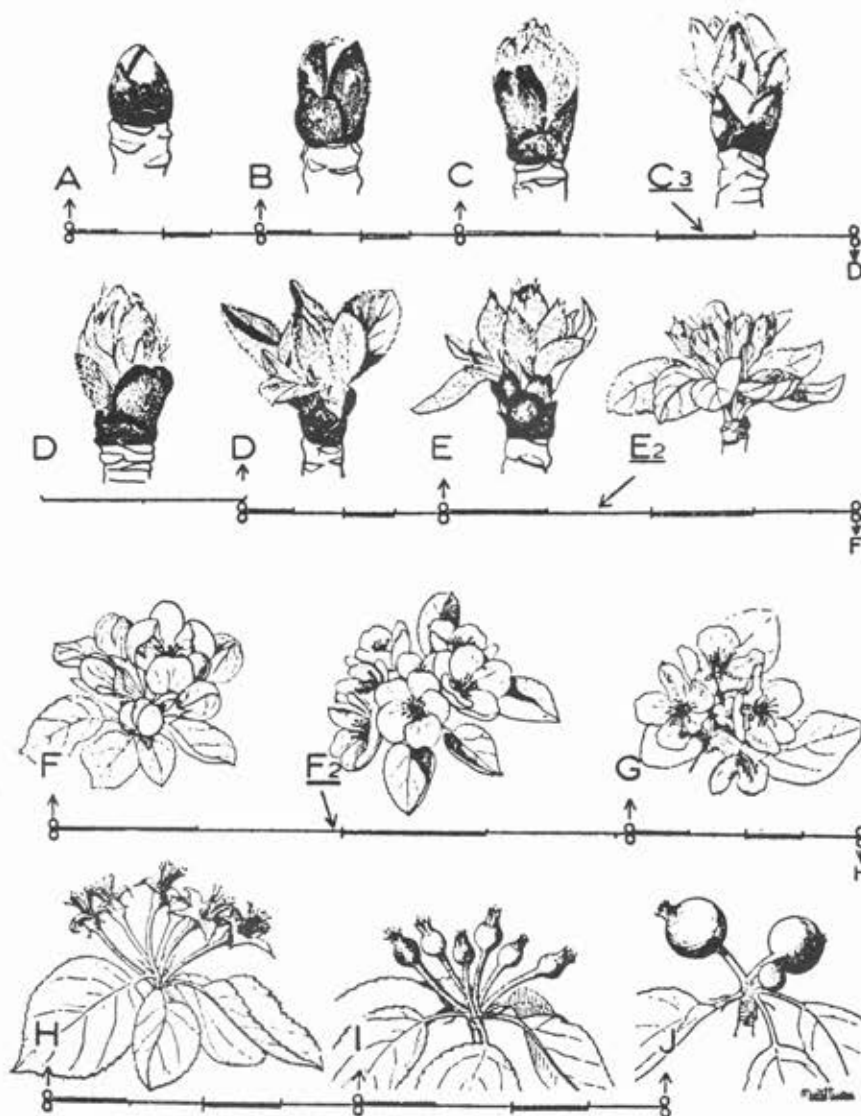
Οι τετράνυχος υπάγονται στα ακάρεα. Το σώμα τους είναι μαλακό, το δε σχήμα τους (μπορεί να είναι σφαιρικό ελλειψοειδές ή ρομβοειδές και το μέγεθός τους είναι κατά τ. μεγαλύτερο από το μισό χιλιοστό. Τα ακριαία έχουν τέσσερα ζεύγη ποδιών και οι προνύμφες τους τρία.

Πολλαπλασιάζονται κυρίως εγγενώς (διασταύρωση αρσενικών και θηλυκών), αλλά δε λείπει και το φαινόμενο της παρθενογέννησης (χωρίς γονιμοποίηση των ωαρίων). Η γονιμότητα είναι πολύ υψηλή και πολλαπλασιάζονται γρήγορα. Στην ωστοκία επιδρούν πολύ η θερμοκρασία, η κατάσταση του φυτού - ξενιστή και η εποχή. Ο βιολογικός τους κύκλος κατά τους ξηρούς και θερμούς μήνες, μπορεί να ολοκληρωθεί σε 9 μέρες. Οι ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξής τους, γενικά είναι: η θερμοκρασία 26° - 35° C και σχετική υγρασία 30 - 35%. Η ψυχρή άνοιξη, το ψυχρό φθινόπωρο, η υψηλή υγρασία, οι ισχυρές βροχές, καθώς και τα εξασθενημένα φυτά, ελατώνουν σημαντικά τη γονιμότητά τους.

Ο παραγωγός για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους τετράνυχους πρέπει να έχει υπόψη τα εξής:

1. Να ενημερωθεί επαρκώς, γύρω από τη ζωή τους και τις συνθή-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΒΛΑΣΤΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ
(Σύμφωνα με τον J. FLECKINGER)

θειές τους. Να γνωρίζει ότι έχει σχέση με το βιολογικό τους κύκλο. Να μάθει πως συμπεριφέρονται το καλοκαίρι και πως διαχειριάζουν τον χειμώνα. Ο πράσινος τετράνυχος, γνωστός και ως «κίτρινος τετράνυχος» (Τετράνυχος Ούρτιτσι) διαχειριάζει ως ακμαίο θηλυκό και ο κόκκινος τετράνυχος (Πανόνυχος Ούλμ) υπό μορφή αυγών.

Έχει μεγάλη σημασία να γνωρίζουμε πότε πραγματοποιείται η εκκόλαψη των χειμωνιάτικων αυγών. Οι νεογέννητοι τετράνυχος (προνύμφες) καταπολεμούνται ευκολότερα. Η εκκόλαψή τους ολοκληρώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μπορούμε ακόμη, να προσδιορίσουμε επακριβώς τον χρόνο επέμβασης, πριν εμφανισθούν τα πρώτα ακμαία και αρχίσει η ωστοκία. Έχουμε κάθε συμφέρο να καταπολεμηθεί η πρώτη γενιά με επιτυχία. Επιβάλλεται ο πληθυσμός των τετράνυχων, την άνοιξη να μειωθεί στο ελάχιστο. Λιγότεροι τετράνυχος την Άνοιξη, λιγότεροι τετράνυχος και το καλοκαίρι. Το καλοκαίρι η καταπολέμηση είναι δυσκολότερη.

1. Η εκκόλαψη των χειμωνιάτικων αυγών συμπίπτει σε γενικές γραμμές, την περίοδο της ανθοφορίας της μηλιάς. Η επέμβαση φυσικά θα

πραγματοποιηθεί, όχι επάνω στην ανθοφορία, αλλά πριν απ' αυτή. (βλέπε πίνακα, βλαστικό στάδιο C₃ και D και μετά απ' αυτή, (βλαστικό στάδιο G και H) Η εκκόλαψη την άνοιξη, αρχίζει, και συμβαδίζει με την εξέλιξη της βλάστησης των δέντρων. Αν η άνοιξη είναι πρόωγη, όπως φέτος (1990), είναι φυσικό να έχουμε πρόωγη βλάστηση και πρόωγη ανθοφορία. Χωρίς αντίρρηση θα έχουμε επίσης πρόωγη εκκόλαψη των αυγών. Αυτή, έχει άμεση σχέση με τις θερμοκρασίες του περιβάλλοντος, που θα επικρατήσουν την περίοδο αυτή, και δεν επηρεάζεται από το είδος και τη ποικιλία του δέντρου που βρίσκεται τα αυγά.

2. Να γνωρίζει την δράση κάθε ακαρεοκτόνου. Τα ακαρεοκτόνα ανάλογα με τη δράση τους διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) σε ωοκτόνα, εάν καταστρέφουν τα αυγά, β) σε προνυμφοκτόνα, εάν καταπολεμούν τις προνύμφες και σε ακμαιοκτόνα, εάν καταπολεμούν τα ακμαία.

3. Κρίνεται αναγκαίο σ' ένα ετήσιο πρόγραμμα ψεκασμού να χρησιμοποιούνται εναλλάξ ακαρεοκτόνα με διαφορετική χημική σύνθεση. Έτσι παρεμποδίζεται η δημιουργία ανθεκτικών φυλών τετράνυχων.

4. Οι εντομοκτόνοι ψεκασμοί είναι υπεύθυνοι για την αύξηση του πληθυσμού των τετράνυχων, επειδή σκοτώνουν τα ωφέλιμα έντομα (παχάλτσες στέθουρος γκριζοπα κ.λ.π.) και τα ωφέλιμα ακάρεα (τυφλο δρόμος κλπ.. Ο παραγωγός έχει συμφέρον να επιλέγει εκείνα τα εντομοκτόνα που σέβονται τα ωφέλιμα έντομα και ακάρεα. Είναι διαπιστωμένο ότι οι εγκαταλειμμένοι μηλιώνες ή άλλα οπωροφόρα, μπορεί να έχουν του κόσμου τις προσβολές από καρπόκαψα, τίγρη, φυλλορύκτες κλπ.), από τετράνυχος όμως όχι. Την εξόντωση των τετράνυχων ανέλαβαν τα ωφέλιμα έντομα.

5. Τη περίοδο ανθοφορίας της μηλιάς, ψεκάζουμε και τα άλλα οπωροφόρα δέντρα (αμυγδαλιές, ροδακινιές, αχλαδιές κλπ.), όσα φυσικά έχουν πρόβλημα κόκκινου τετράνυχου.

6. Πολλά εντομοκτόνα καταπολεμούν ή ελέγχουν επαρκώς τον τετράνυχος ούρτιτσι (πράσινο ή κίτρινο ανάλογα με την εποχή). Τέτοια εντομοκτόνα είναι το Ζολόν, το Χοσταθείον κλπ. Πρόβλημα παραμένει ο κόκκινος τετράνυχος, παντός στις μηλιές, αν και ο ίδιος είναι «ελλεικτική τροφή» πολλών ωφέλιμων εντόμων και ακάρεων.

2. Ακαρεοκτόνα και η δράση τους

Ανάλογα με την εποχή επιλέγουμε, το πιο κατάλληλο ακαρεοκτόνο. (Ωοκτόνο, προνυμφοκτόνο ή ακμαιοκτόνο). Για τα αυγά του χειμώνα πριν την εκκόλαψη, ενδείκνυται η χρησιμοποίηση ενός ωοκτόνου (π.χ. το Άπολλο), ψεκάζοντας την άνοιξη, στο βλαστικό στάδιο C₃ D της μηλιάς. Μετά το πέρας της ανθοφορίας, (βλαστικό στάδιο G, H, της μηλιάς και πριν την εμφάνιση των πρώτων ακμαίων, θα συνιστούσε κανείς ένα ακαρεοκτόνο που έχει ωο-

κτόνο και προνυμφοκτόνο δράση (π.χ. το Σεζαρ).

Το καλοκαίρι επειδή συνυπάρχουν αυγά, προνύμφες και ακμαία, θα συνιστούσε κανείς την ταυτόχρονη χρησιμοποίηση δύο ακαρεοκτόνων. Πολλά ακαρεοκτόνα έχουν εξειδικευμένη δράση. Άλλα καταπολεμούν τον κόκκινο τετράνυχος, άλλα τον «κίτρινο τετράνυχος» και άλλα τον φυτόπτη (δεν φαίνεται με το γυμνό μάτι). Αυτά που καταπολεμούν τον κόκκινο τετράνυχος έχουν

επίσης εξειδικευμένη δράση. Στο σχετικό πίνακα αναφέρεται η ακαρεοκτόνος δράση αρκετών ακαρεοκτόνων, σύμφωνα με ξένα δημοσιεύματα. Στο πίνακα 2 σελ. 41, προκειμένου για τον κόκκινο τετράνυχος, υπάρχουν 4 στήλες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα ωοκτόνα που καταστρέφουν τα αυγά του χειμώνα, η δεύτερη τα ωοκτόνα που καταστρέφουν τα αυγά του καλοκαιριού, η τρίτη, τα προνυμφοκτόνα, και η τέταρτη τα ακμαιοκτόνα. (βλ. πιν. 2 σελ. 41).

3. Ποικιλίες ροδακινιάς (επιτραπέζια - νεκταρίνια)

Η δεντροκομική έρευνα τον τελευταίο καιρό κάνει τεράστια άλματα. Εκεί δε, που επιστήμη έχει προχωρήσει και προχωρεί με γοργό ρυθμό είναι η δημιουργία νέων ποικιλιών ροδακινιάς, όλων των κατηγοριών (επιτραπέζια, νεκταρίνια, συμπτύχνα βιομηχανικά). Κάθε χρόνο καινούργιες ποικιλίες λανσάρονται, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις παρουσιάζουν περισσότερα πλεονεκτήματα από τις παλιές συνωριμάζουσες.

Στις προηγούμενες δεντροκομικές χώρες οι παλιές ποικιλίες ροδακινιάς «μπαγιατιάζουν» σε λίγα χρόνια, και παραχωρούν τις θέσεις τους στις νεώτερες. Για ενημέρωση των παραγωγών, δημοσιεύονται 4 πίνακες ποικιλιών που συνιστούν οι Γάλλοι να καλλιεργηθούν στη νότια Γαλλία. Οι δύο πίνακες περιλαμβάνουν τα επιτραπέζια ροδάκινα, ένας για τα λευκόσαρκα και ο δεύτερος για τα κιτρινόσαρκα. Οι άλλοι δύο πίνακες αφορούν τα νεκταρίνια, έ-

νας για τα λευκόσαρκα και ο δεύτερος για τα κιτρινόσαρκα.

Οι συνιστώμενες ποικιλίες γράφηκαν με την σειρά του χρόνου ωρίμανσης, αρχίζοντας από τις πιο πρώιμες και καταλήγοντας τις πιο όψιμες. Οι αναφερόμενες ποικιλίες, στην χώρα μας, υπό τις ίδιες κλιματικές συνθήκες αναμένεται να έχουν την ίδια περίπου σειρά ωρίμανσης.

Ποικιλίες ροδακινιάς που συνιστώνται στην νότια Γαλλία, στις πιό πρώιμες περιοχές της

α) Ροδάκινα επιτραπέζια λευκόσαρκα

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
PRIMRORE Πριμρόζ	πρώιμη	2 - 7 Ιουνίου	Χρειάζεται ένα αραίωμα πρώιμο και αυστηρό
SPRINGTIME Σπριγκτάιμ	πρώιμη	5 - 10 Ιουνίου	Απαιτεί ένα αραίωμα αυστηρό και πρώιμο. Υπάρχουν πολλοί κλώνοι
ALEXANDRA Αλεξάντρα	ημιπρώιμη	10 - 15 Ιουνίου	Γεύση πολύ ξινή κλάδευμα αυστηρό. Επιθυμεί ένα αραίωμα ικανοποιητικό Δεν έχει συγγένεια με τη δαμασκηνιά DAMAS GF 1869. Κλάδευμα κανονικό. Ευπαθής στις βακτηριώσεις. Ζητιέται πολύ από το εμπόριο, σάρκα γλυκειά χωρίς ξινά. Τάση να φυτευθεί πολύ. Αραίωμα επιμελημένο. Σάρκα γλυκειά Κανονική παραγωγικότητα. Αραίωμα ικανοποιητικό Κατάλληλη για ευνοϊκές περιοχές. Ο καρπός στερείται χρώματος. Δεν κλαδεύεται αυστηρά Κλάδευμα μέτριο
ANITA Ανίτα	ημιπρώιμη	21 Ιουνίου	
REDROBIN Ρεντρομπίν	πρώιμη	25 - 30 Ιουνίου	
REDWING Ρεντγουίγκ	πρώιμη	12 - 18 Ιουλίου	
DAISY Ντέιζι	ημιπρώιμη	16 - 20 Ιουλίου	
MIREILLE Μιρέγ	ημιόψιμη	6 - 9 Αυγούστου	
IMPERO Ιμπερό	κανονική	8 - 13 Αυγούστου	
ALINE Αλίν	ημιπρώιμη	10 - 15 Αυγούστου	

6) Ροδάκινα επιτραπέζια κίτρινοδάρκα

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
MAYCREST Μέγκρεστ	πρώιμη	10 - 15 Ιουνίου	Ίδια συμπεριφορά όπως και η Σπριν κρέστ
SPPIN GREY Σπρίν κρέστ	πρώιμη	15 - 20 Ιουνίου	Άνοιξη πρώιμη. Μεταξύ των πιο ευπαθών στον παγετό επί των ανθέων. Αραιώμα αυστηρό. Δεν συνιστάται σε διαμόρφωση με κεντρικό άξονα
SPRING LADY Σπρινγκ Λέιντι	πρώιμη	18 - 22 Ιουνίου	Θα πρέπει γρήγορα να αντικατασταθεί
PIXIRED Ντίξιρεντ	κανονική	25 - 30 Ιουνίου	
ROYAL GLORY Ρουαγιαλ Γκλόρι	πρώιμη	5 - 10 Ιουλίου	Χρωματισμός πρώιμος του καρπού. Δεν πρέπει να συγχμίζεται πολύ νωρίς
FLAVORCREST Φλέϊντορ κρέστ	αρκετά πρώιμη	7 - 12 Ιουλίου	Πρέπει να αντικαταστήσει προσδευκά την Ρεντχέϊν
LISBETH Λίσιπεθ	πρώιμη	10 - 15 Ιουλίου	Ολίγο «αδελτίωση» καλή γεύση ωραία εμφάνιση. Αραιώμα όψιμο και με επιμέλεια
REDTOP Ρέντοπ	κανονική	15 - 20 Ιουλίου	Ζωηρότητα μέτρια
ELEGANT LADY Έλεγκαντ Λέιντι	πρώιμη	5 - 9 Αυγούστου	Ενδείκνυται για τις ζώνες τις πιο ευνοϊκές
JULY LADY Τζουλάι Λέιντι	κανονική	5 - 10 Αυγούστου	Ανάπτυξη αρκετά μικρή. Ωρίμανση κλιμακωτή. Παρατηρούνται μερικά γυμνώματα των κλάδων
REDCAL Ρεντκάλ	ημιπρώιμη	20 - 23 Αυγούστου	Ωραία εμφάνιση. Χυμώδης καλιμπράζ ανώτερο από την MERRIL SUNDANCE. Κλάδεμα και αραιώμα ελαφρό.
O' HENRY Ο' χένρι	κανονική	20 - 30 Αυγούστου	

γ) Νεκταρίνια λευκοσαρ.

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
SNOW QUEEN Σνόου Κουίν	κανονική	4 - 10 Ιουλίου	Αρκετά ευπαθής στο σχίσμο. Κοκκινίσματα στην επιδερμίδα. Συμπεριφέρεται καλά σε διαμόρφωση σχήματος με άξονα. Τάση να φυτευθεί πολύ.
SILVER GEM Σίλβερ Τζεμ	κανονική	26 - 30 Ιουλίου	

δ) Νεκταρίνια κίτρινοσαρ.

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
ARMKING Αρμκίγκ	πρώιμη	16 - 20 Ιουνίου	Αραιώμα επιμελημένο. Ευπαθής στο σχίσμο. Αρκετά καλός χρωματισμός. Γυμνώνονται γρήγορα οι κλάδοι σε παλιούς βραχίονες
SUPER CRIMSON Σούπερ Κρίμσον	κανονική	25 - 30 Ιουνίου	

MAYGRAND Μέγγκραντ	πρώιμη	25 - 30 Ιουνίου	Ζώνη ευνοϊκή, λίγο παγετόπληκτη. Καλλιπράζ ανώτερο από την RED JUNE (Ρεντ - Τζούν). Έχει συγγένεια επί του DAMAS. Αραίωμα και κλάδεμα επιμελημένο
SPRINGRED Σπρινγκρέντ	κανονική	10 - 15 Ιουλίου	
FLAVORGOLD Φλέντοργκ Γκόλντ	ημιπρώιμη	22 - 25 Ιουλίου	
RED DIAMOND Ρεντ Ντάιμοντ	κανονική	25 - 30 Ιουλίου	Μεταξύ των ολιγοτέρων ευπαθών στον παγετό επί των ανθών. Φυτεύεται ο συνιστώμενος κλώνος
FLAVORTOP Φλαϊβόρτοπ	ημιπρώιμη	25 - 31 Ιουλίου	Χοντρός και ωραίος καρπός. Ολίγο αραίωμα. Δέντρο εύκολο στη διαμόρφωση σχήματος.
NIAGARA Νιαγάρα	πρώιμη	5 - 10 Αυγούστου	Τάση να φυτευθεί πολύ
FANTASIA Φανταζία	κανονική	6 - 10 Αυγούστου	Τάση να φυτευθεί πολύ
TASTY FREE Τέστι Φρι	ημιπρώιμη	23 - 27 Αυγούστου	Πρόκειται για συμπύρηνο (Μπρυνόν)
FAIRLANE Φερλέιν	ημιπρώιμη	27 Αυγ. 3 Σεπτ.	
AUTUMNI FREE Ότουν Φρι	πρώιμη	1 - 6 Σεπτεμβρίου	Απαιτεί ένα ικανοποιητικό αραίωμα
HONEY GOLD Χόνεϊ Γκόλντ	ημιπρώιμη	4 - 10 Σεπτ.	Αρκετά όψιμη.
HARMONIE Αρμονί	κανονική	20 Σεπτεμβρίου	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ακαρεοκτόνα που καταπολεμούν τους τετρανύχους και τους φυτόπτες

εμπορικό Ακαρεοκτόνο όνομα ή όνομα δραστικής ουσίας (1)	Πανόνυχους Ούλμι Κόκκινος τετρανύχος				Τετρανύχους Ούρτιτσα «Κίτρινος» τετρανύχος	φυτόπτες
	Αυγὰ χειμ. 2	Αυγὰ καλοκ. 3	προνύμ. 4	ακμαία 5	6	7
Αμιτράζ		♂	♂♂	♂♂		♂♂
Περονόλ			♂♂	♂♂		
Αρταμπάν			♂	♂	♂♂	
Νεορόν			♂♂	♂♂		♂♂
Μορεστάν		♂	♂	♂	♂	
Απόλλο	♂♂	♂♂				
Ομάϊτ			♂♂	♂♂	♂♂	
Ντικοφόλ			♂	♂	♂♂	♂♂
Τετραντιφόν		♂	♂			
Εντοσουλφόν						♂♂
Ντανιτόλ			♂	♂	♂♂	♂♂
ΚροποτέΞ			♂♂			
Σεζάρ		♂♂	♂♂			♂♂

Σημ. (1): Εμπορικό όνομα ακαρεοκτόνου ή δραστική ουσία

(2): Ωκοτόνο. Για τα χειμωνιάτικα αυγά του κόκκινου τετρανύχου

(3): Ωκοτόνο. Για τα αυγά του καλοκαιριού του κόκκινου τετρανύχου

(4): Προνυμφότονο. Για τις προνύμφες του κόκκινου τετρανύχου

(5): Ακμαιοτόνο. Για τα ακμαία του κόκκινου τετρανύχου

(6): Ακαρεοκτόνο για τον «κίτρινο τετρανύχο» Τετρανύχους Ούρτιτσα

(7): Ακαρεοκτόνο για τους φυτόπτες

♂ : Μικρή αποτελεσματικότητα.

♂♂ : Μεγάλη αποτελεσματικότητα

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1989

Σαλιγκαροτροφία

Η δραστηριότητα αυτή, μέχρι πριν λίγα χρόνια, περιοριζόταν στην ελεύθερη συλλογή σαλιγκαριών, τη συγκέντρωση από εμπόρους σαλιγκαριών και τη διάθεσή στην εξωτερική αγορά.

Την τελευταία πενταετία έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον για εκτροφή σαλιγκαριών σε συστηματικά εκτροφεία και έχουν δημιουργηθεί αρκετά με το Ν. 1262/82. Στόχος είναι να αναπτυχθεί η συστηματική εκτροφή σαλιγκαριών με μικρές και αρχήν μονάδες για συμπλήρωση του εισοδήματος των αγροτικών οικογενειών.

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου:

— Δίνεται οικονομική ενίσχυση για δαπάνες εγκατάστασης εκτροφείου σαλιγκαριών, οικογενειακού τύπου, στα πλαίσια του Κ. 797/85.

— Θα συνεχιστεί η οικονομική ενίσχυση για την έρευνα στον τομέα της σαλιγκαροτροφίας από το αρμόδιο Εργαστήριο του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Θα συνεχιστεί η έκδοση εντύπων για ενημέρωση των γεωπόνων και των εκτροφέων σαλιγκαριών.

Γουνοφόρα ζώα

Στον κλάδο αυτό τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μία τάση ανάκαμψης κέντρων γούνας (Ν. Καστοριάς - Ν. Κοζάνης), όπου υπάρχουν και οι περισσότερες μονάδες εκτροφής.

Σημειώνεται, ότι οι διευκολύνσεις του Ν. 1262/82 και του Κ. 797/85 αποτελούν ισχυρό κίνητρο ανάπτυξης του κλάδου αυτού. Ωστόσο, πρέπει να ξεπεραστούν σημαντικά προβλήματα, όπως:

— Η δυσχέρεια εξασφάλισης κατάλ-

ληλων ζωοτροφών

— Η έλλειψη επαρκούς ειδικευμένου, Επιστημονικού Προσωπικού και κέντρου Επιστημονικής στήριξης του κλάδου (Σταθμός Γουνοφόρων κλπ.)

Η έλλειψη σύγχρονων έργων υποδομής (παρασκευαστήρια ζωοτροφών, βυρσοδεψεία κλπ.)

Έτσι, το πρόγραμμα στοχεύει στην αύξηση της παραγωγής, με τη μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των υφιστάμενων δυνατοτήτων, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων γουνοδερμάτων και τη μείωση του κόστους παραγωγής. Οι στόχοι αυτοί επιδιώκεται να επιτευχθούν, με:

— Την ίδρυση μικρών μονάδων πα-

ραγωγής γουνοδερμάτων (μινκ και αλεπούς) στα πλαίσια του Ν. 1262/82 και του Κ. 797/85

— Την ίδρυση Σταθμού Γουνοφόρων ζώων στην Καστοριά

— Την αύξηση του επαγγελματικού επιπέδου των εκτροφέων, με την οργάνωση εκπαιδύσεων και έκδοση ειδικών εντύπων σε θέματα ζωοτεχνικοοικονομικά, που αφορούν τα γουνοφόρα ζώα

— Τη μετακαπείδευση Επιστημονικού Προσωπικού

— Την προώθηση συλλογικών μορφών δραστηριοτήτων στους τομείς ζωοτροφών, προμήθειας μέσων παραγωγής και εφοδίων, επεξεργασίας δερμάτων κλπ.

Έκδοση:

Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών.

Το βακτηριακό κάψιμο των μπλοειδών

Όπως φαίνεται, το «βακτηριακό κάψιμο» είναι μία σοβαρή ασθένεια. Πολλοί παραγωγοί κυρίως αχλαδοπαραγωγοί βρίσκονται σε απόγνωση. Η ασθένεια δύσκολα αντιμετωπίζεται. Καθοριστικό ρόλο στην επέκταση της ασθένειας είναι οι κλιματικές συνθήκες που θα επικρατήσουν την περίοδο της ανθοφορίας. Η άνοξη

είναι εκείνη που θα ευνοήσει περισσότερο ή λιγότερο την διάδοση της ασθένειας. Ο ζεστός καιρός με υψηλή υγρασία. Δεν έχει σημασία εάν είναι δυνατές οι βροχές ή είναι βροχούλες και ψυχάλες, τα βακτήρια βλαστάνουν και προσβάλλουν τα άνθη και την τρυφερή βλάστηση.

Στο επόμενο τεύχος θα δημοσιεύσουμε ειδικό άρθρο αντιμετώπισης της ασθένειας σε ετήσια βάση (πρόγραμμα ψεκασμού κυρίως επί των ανθέων - ποικιλίες ανθεκτικές ή ανοετικές - εστίες μόλυνσης - κλάδοκαθαρή προσεκτική, κλπ.

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται
Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικὸ σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ

Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
